

Πάντειο Πανεπιστήμιο

Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Σχολή Διεθνών Σπουδών, Επικοινωνίας και Πολιτισμού

Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών

ΠΜΣ «Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Βιώσιμη Ανάπτυξη»

*«Ανεπτυγμένα, Αναπτυσσόμενα, Ελάχιστα Ανεπτυγμένα Κράτη...
Πώς αποδίδεται ο χαρακτηρισμός αυτός και τί συνεπάγεται;
Υπάρχουν κατάλληλοι Δείκτες Ανάπτυξης που να δικαιολογούν
μια τέτοια κατηγοριοποίηση;»*

Επιβλέπων Καθηγητής: κ. ΤΣΑΛΤΑΣ

ΚΑΛΔΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

A.M. 1211M097

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2014

Περιεχόμενα

Συντμήσεις	4-5
------------------	-----

Εισαγωγή	6-7
----------------	-----

Μέρος Πρώτο

1. Το Αναπτυξιακό Φαινόμενο.....	8
---	----------

1.1. Έννοια της Ανάπτυξης.....	9-11
--------------------------------	------

1.2. Δικαίωμα στην Ανάπτυξη.....	12-17
----------------------------------	-------

1.3. Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	18-29
----------------------------	-------

Μέρος Δεύτερο

2. Ανεπτυγμένα, Αναπτυσσόμενα, Ελάχιστα Ανεπτυγμένα Κράτη..	30
--	-----------

2.1. Ορισμός Κράτους.....	31-33
---------------------------	-------

2.2. Κατηγοριοποίηση Κρατών.....	34
----------------------------------	----

2.2.1. Η μεθοδολογία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ).....	34
---	----

2.2.1.1. Παρουσίαση της δομής και του ρόλου του ΟΗΕ.....	34-42
---	-------

2.2.1.2 Μεθοδολογία.....	43-47
--------------------------	-------

2.2.1.3 Συμπεράσματα	48-51
----------------------------	-------

2.2.1.4 Η περίπτωση των Ελάχιστα Ανεπτυγμένων Κρατών..	52-56
--	-------

2.2.2. Η μεθοδολογία της Παγκόσμιας Τράπεζας.....	57
---	----

2.2.2.1. Παρουσίαση της δομής και του ρόλου της Παγκόσμιας Τράπεζας.....	57-60
---	-------

2.2.2.2. Μεθοδολογία.....	61-65
---------------------------	-------

2.2.2.3. Συμπεράσματα.....	66-72
----------------------------	-------

2.2.3. Η μεθοδολογία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ).....	73
---	----

2.2.3.1. Παρουσίαση της δομής και του ρόλου του ΔΝΤ.....	73-76
--	-------

2.2.3.2.	Μεθοδολογία.....	77-80
2.2.3.3.	Συμπεράσματα.....	81-82

Μέρος Τρίτο

3. Συμπεράσματα.....83

3.1.	Σύγκριση μεθόδων κατηγοριοποίησης. Υπάρχει κατάλληλος Δείκτης Ανάπτυξης για ορθή Κατηγοριοποίηση Κρατών;	84-92
------	--	-------

Πηγές.....93

i.	Βιβλιογραφία.....	94-103
ii.	PDF διαθέσιμα σε ιστοσελίδες.....	104-107
iii.	Ιστοσελίδες.....	108-116

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

Ελληνικές

ΑΕγχΠ:	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΕΕ:	Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα
ΑΕΠ:	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΑΞΕ:	Άμεσες Ξένες Επενδύσεις
ΑΟΖ:	Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη
ΔΑΑ:	Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης
ΔΔ:	Διεθνές Δικαστήριο
ΔΔΔΔ:	Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης
ΔΝΤ:	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΕΑΧ:	Ελάχιστα Ανεπτυγμένα Κράτη
Η.Ε.:	Ηνωμένα Έθνη
Η.Π.Α.:	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΙΜΔΑ:	Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
ΚΟΕ:	Καθαρή Οικονομική Ευημερία
ΚτΕ:	Κοινωνία των Εθνών
ΜΚΟ:	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΟΗΕ:	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Ξένες

AFDI:	Annuaire Français de Droit Internationale
CDP:	Committee for Development Policy
CSD:	Commission on Sustainable Development
ECOSOC:	Economic and Social Council
FAO:	Food and Agriculture Organization
GDI:	Gender Development Index
GII:	Gender Inequality Index
HDI:	Human Development Index
HIPCI:	Heavily Indebted Poor Countries Initiative

HIPCs:	Heavily Indebted Poor Countries
IBRD:	International Bank for Reconstruction and Development
IUCN:	International Union for the Conservation of Natural Resources
ICSID:	International Centre for Settlement of Investment Disputes
IDA:	International Development Association
IFC:	International Finance Corporation
IFS:	International Financial Statistics
IHDI:	Inequality-adjusted Human Development Index
ILO:	International Labour Organization
IMF:	International Monetary Fund
IMO:	International Maritime Organization
Jpol:	Johannesburg Plan of Implementation
LIDCs:	Low-income Developing Countries
MDRI:	Multilateral Debt Relief Initiative
MIGA:	Multilateral Investment Guarantee Agency
MPI:	Multidimensional Poverty Index
UNCED:	United Nations Conference on Environment and Development
UNCTAD:	United Nations Conference on Trade and Development
UNDCP:	United Nations International Drug Control Program
UNDP:	United Nations Development Programme
UNEP:	United Nations Environment Programme
UNESCO:	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNICEF:	United Nations Children's Fund
UNICRI:	United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute
UNRIC:	United Nations Regional Information Centre
WCED:	World Commission on Environment and Development
WCS:	World Conservation Strategy
WEO:	World Economic Outlook
WIPO:	World Intellectual Property Organization
WWF:	World Wildlife Fund

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στον 21^ο αιώνα που διανύουμε, τα κράτη της υφηλίου διακρίνονται σε ανεπτυγμένα, αναπτυσσόμενα και ελάχιστα ανεπτυγμένα. Για την κατηγοριοποίηση αυτή χρησιμοποιούνται συγκεκριμένοι δείκτες που φανερώνουν το επίπεδο ανάπτυξης του κάθε κράτους. Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να καταδείξει το βαθμό στον οποίο οι Δείκτες Ανάπτυξης που χρησιμοποιούνται οδηγούν σε έγκυρα ή μη αποτελέσματα ως προς την κατάταξη αυτή των κρατών.

Αρχικά, θα ξεκινήσουμε τη συγγραφή με μια προσπάθεια προσδιορισμού της ανάπτυξης οριοθετώντας την έννοιά της με την αναζήτηση και καταγραφή των απαραίτητων συντελεστών της και μελετώντας, στη συνέχεια, το δικαίωμα σε αυτήν. Έπειτα, λαμβάνοντας υπ'όψιν τον ορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως ορίστηκε στην Brundtland Report, το 1987, όπου για πρώτη φορά καταγράφηκε, και όπως αποσαφηνίστηκε στην Παγκόσμια Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, που έλαβε χώρα στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας, το 1992, θα μελετήσουμε τις πολιτικοκοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συνιστώσες, τους πυλώνες, δηλαδή, στους οποίους πρέπει να βασίζεται η ανάπτυξη για να είναι μακροχρόνια και αποτελεσματική.

Στη συνέχεια, θα προχωρήσουμε ορίζοντας την έννοια, κατ'αρχάς, του κράτους προτού καταγράψουμε τα κριτήρια και τη μεθοδολογία που χρησιμοποιούνται για την αναπτυξιακή του κατηγοριοποίηση σε παγκόσμια κλίμακα. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι σε κάποιους οργανισμούς ο όρος «κράτος» χρησιμοποιείται εναλλακτικά με τον όρο «οικονομία» που αναφέρεται σε οποιοδήποτε έδαφος του οποίου οι αρχές παρουσιάζουν κοινωνικούς και οικονομικούς στατιστικούς δείκτες χωρίς να συνεπάγεται απαραίτητα πολιτική ανεξαρτησία.

Θα ακολουθήσει, λοιπόν, μια καταγραφή της υπάρχουσας μεθοδολογίας ως προς την ταξινόμηση των κρατών καθώς και μια αποτίμηση ως προς την εγκυρότητα του τελικού αποτελέσματος. Θα διαπιστώσουμε, δηλαδή, κατά πόσο ο τελικός χαρακτηρισμός ως προς το επίπεδο ανάπτυξης που αποδίδουν στο εκάστοτε κράτος αντιστοιχεί στην πραγματικότητα.

Εφόσον μελετήσουμε τους διαθέσιμους Δείκτες Ανάπτυξης και τους λόγους για τους οποίους επιτυγχάνουν ή αποτυγχάνουν να απεικονίσουν την πραγματική κατάσταση των κρατών, θα διαπιστώσουμε ποιος θεωρείται ο πλέον κατάλληλος δείκτης λαμβάνοντας υπ' όψιν τους τομείς και τα επιθυμητά επίπεδα που θα έπρεπε να χαρακτηρίζουν τα ανεπτυγμένα, τα αναπτυσσόμενα και τα ελάχιστα ανεπτυγμένα κράτη.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Η «Ανάπτυξη» ως όρος έχει διαφοροποιηθεί αρκετές φορές υφιστάμενος αναπροσαρμογές ανάλογα με το εκάστοτε ιστορικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο στο οποίο λαμβάνει χώρα. Σήμερα, είναι πλέον κατανοητό ότι η έννοια της ανάπτυξης περικλείει καθετί που δύναται να εξασφαλίσει την αξιοπρέπεια της ανθρώπινης υπόστασης. Η κατοχύρωση του δικαιώματος στην ανάπτυξη θα επιτευχθεί μετά την αποκρυστάλλωση της έννοιας και των συντελεστών του αναπτυξιακού φαινομένου και θα οδηγήσει στην εδραίωση και επιδίωξη της βιώσιμης ανάπτυξης ως βασικού στόχου της διεθνούς πολιτικής.

1.1 Έννοια της Ανάπτυξης

Ο όρος «ανάπτυξη» προέρχεται¹ από τη λατινική λέξη «evolutio» και τη γαλλική λέξη «développement». Για αρκετές δεκαετίες, ο εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου αυτού απασχόλησε πλήθος επιστημόνων έως ότου καταστεί εφικτή η συγκεκριμενοποίησή του καθώς, αρχικά, παρέπεμπε αποκλειστικά στην οικονομική πρόοδο και ευημερία.

Πλέον, θεωρείται σαφές ότι πρόκειται για έναν πολυδιάστατο όρο που περικλείει μια μεγάλη σειρά απαραίτητων για την ολοκλήρωση του συντελεστών, έντονα αλληλοσυμπληρούμενων και διάχυτα αλληλοεξαρτώμενων² και παραπέμπει, εκ φύσεως, σε μια αλλαγή, αύξηση ή εξέλιξη. Πρόκειται, συνεπώς, για μια δυναμική διαδικασία στην οποία οποιαδήποτε προσπάθεια απομόνωσης ενός ή περισσότερων από τους συντελεστές οδηγεί στη βέβαιη αποτυχία της ευρύτερης προσπάθειας για επίτευξη της ανάπτυξης.

Η πρώτη εμφάνιση του όρου «ανάπτυξη» χρονολογείται λίγο μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και ταυτίζεται, όπως προαναφέρθηκε, με την οικονομική ανάπτυξη. Το γεγονός αυτό δεν είναι τυχαίο. Οι καταστροφές που υπέστη η Γηραιά Ήπειρος κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1939-1945), σε ανθρώπινες απώλειες και υλικές και οικονομικές καταστροφές, κατέστησε επιτακτική την ανάγκη ανάκαμψης και εξασφάλισης ευημερίας.

Έως τότε, η οικονομική ανάπτυξη ταυτιζόταν με την εκμετάλλευση των αποικιών τόσο μέσω της αλόγιστης εκμετάλλευσης των φυσικών τους πόρων όσο και με το δουλεμπόριο αλλά και με την απαγόρευση συναλλαγών μεταξύ των αποικιών ή

¹ Βλ. Τσάλτας Γρ., Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010, σελ. 243-244, υποσημείωση 321 και Καλτσούνης Αντ., Ανάπτυξη-Υπανάπτυξη, Ιστορική Εξέλιξη στο Τσάλτας Γρ. (επιμ.), Αφρική και Ανάπτυξη. Η Τελευταία Παγκόσμια Πρόκληση Ευκαιρία, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 207-268.

² Βλ. Τσάλτας Γρ., Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010, σελ. 243-244 και Τσάλτας Γρ., Το Δικαίωμα στην Ανάπτυξη ως Ανθρώπινο Δικαίωμα, Χρονικά 1986, ΙΜΔΑ, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1988, σελ. 233-253.

μεταξύ αποικιών και εξωτερικού³. Η αποικία δημιουργείτο πάντα από τη μητρόπολη για τη μητρόπολη και μόνο ενώ η δε αξία της υπολογιζόταν στο βαθμό που μπορούσε να παράγει ό,τι η μητρόπολή της αδυνατούσε.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι η αποικιοκρατία προσέλαβε και άλλες μορφές πέραν της οικονομικής. Θεωρώντας ότι ο ευρωπαϊκός πολιτισμός υπερέχει εφήρμοσαν, παράλληλα με την οικονομική αποικιοκρατία, το θρησκευτικό προσηλυτισμό και τη μορφωτική επικυριαρχία οδηγώντας το μεγαλύτερο μέρος του παραδοσιακού πολιτισμού των λαών αυτών στην εξαφάνιση. Απώτερος σκοπός δεν ήταν άλλος από την εξ ολοκλήρου υποτέλεια της αποικίας στη μητρόπολη.

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος είχε ως αποτέλεσμα την εξασθένηση της δύναμης των μητροπόλεων που δεν μπορούσαν, πλέον, να διατηρήσουν τα αποικιακά τους εδάφη. Οι συγκρούσεις μεταξύ του ήδη εξουθενωμένου στρατού και των αυτοχθόνων, οι οποίοι σιγά-σιγά συγκροτούσαν εθνικο-απελευθερωτικά κινήματα⁴ και οργάνωναν επιτυχώς την αντίδρασή τους, ανάγκασαν τους αποικιοκράτες να αποχωρήσουν αναζητώντας νέους τρόπους μελλοντικής εκμετάλλευσης.

Στη σταδιακή αποτίναξη του αποικιοκρατικού ζυγού αποδείχθηκε καταλυτικός ο ρόλος του ΟΗΕ. Ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών αποτέλεσε το πρώτο σημαντικό κείμενο κατά της αποαποικιοποίησης ενώ η «Διακήρυξη για την παραχώρηση ανεξαρτησίας στις αποικιοκρατούμενες χώρες και λαούς», που υιοθετήθηκε το 1960, αποτέλεσε σταθμό στην ευρύτερη προσπάθεια οδηγώντας γρήγορα σε απτά αποτελέσματα με την ανεξαρτητοποίηση αρκετών εδαφών⁵.

³ Βλ. Τσάλτας Γρ., Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010, σελ. 51-122.

⁴ Βλ. Τσάλτας Γρ., Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010, σελ. 71-74, «Ως απελευθερωτικό κίνημα ορίζεται η εθνική οντότητα-λαός που έχει συνείδηση της εθνικής ταυτότητας (εθνικιστικής, θρησκευτικής, ιδεολογικής κλπ), ασκεί ένοπλη βία στο συγκεκριμένο έδαφος που διεκδικεί και στρέφεται κατά του κυρίαρχου κατακτητή ή γενικότερα κατά του ξένου εκμεταλλευτή και σε κάθε περίπτωση όχι κατά τρίτων αθώων».

⁵ Βλ. Τσάλτας Γρ., Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1991, σελ. 56-71.

Με τη διάλυση των αποικιών η Δύση αναζητά νέες μεθόδους εδραίωσης⁶ της επιρροής της στα εδάφη αυτά, γνωστά πλέον ως κράτη του Τρίτου Κόσμου⁷. Τη λύση θα δώσουν τα ίδια τα τριτοκοσμικά κράτη τα οποία μετά την παραχώρηση της ανεξαρτησίας τους θα στραφούν στους πρώην αποικιοκράτες για βοήθεια· μια βοήθεια που θα οδηγούσε με στατιστική ακρίβεια στο νέο-αποικιοκρατικό σύστημα⁸.

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, λοιπόν, η Δύση θα αναζητήσει εναγωνίως τρόπους ανάπτυξης στρεφόμενη αποκλειστικά και μόνο στην οικονομική της διάσταση θεωρώντας πως μέσω αυτής θα επιτύγχανε την ανάκαμψή της μετά τις καταστροφές που είχε υποστεί. Ως προς τον ευρύτερο ορισμό της έννοιας της ανάπτυξης, θα κινηθούν στο ίδιο πνεύμα και οι πρώτες σχετικές Αποφάσεις της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ. Ο συσχετισμός της οικονομικής διάστασης της ανάπτυξης με τις κοινωνικές παραμέτρους και τα ανθρώπινα δικαιώματα επήλθε πολύ αργότερα.

Η κατασπατάληση των φυσικών πόρων και η αναγνώριση της ανάγκης προστασίας του περιβάλλοντος κατέστησε σαφές, στις αρχές της δεκαετίας του 1970, το γεγονός ότι η ανθρώπινη ευημερία δεν εξαρτάται μόνο από την οικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση. Υπό το πρίσμα αυτών των δεδομένων, η διεθνής κοινότητα θα αναγνωρίσει σταδιακά την κοινωνική και πολιτική διάσταση ως βασικές παραμέτρους της ανθρώπινης ευημερίας και θα επιδιώξει την αλλαγή της πολιτικής της ως προς το περιβάλλον λαμβάνοντας σοβαρά υπόψιν την περιβαλλοντική πλέον διάσταση του αναπτυξιακού φαινομένου.

⁶ Βλ. Τσάλτας Γρ., Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010, σελ. 96-122.

⁷ Βλ. Τσάλτας Γρ., Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010, σελ. 123-195. Πατέρας της έκφρασης αυτής θεωρείται ο Alfred Sauvy.

⁸ Βλ. Τσάλτας Γρ., Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010, σελ. 111-122. Οι νέες μορφές αποικιοκρατίας προσέλαβαν τη μορφή της πολιτικής καθορισμού τιμών πρώτων υλών, της παρουσίας και επιρροής των πολυεθνικών εταιρειών και της εφαρμογής του συστήματος μονοκαλλιιεργειών.

1.2 Δικαίωμα στην ανάπτυξη

Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα κατατάσσονται σε τρεις γενεές κάθε μία από τις οποίες αποτελεί συμπλήρωση της προηγούμενης και ακολουθεί, όπως είναι αναμενόμενο, χρονικά. Η διάκρισή τους αυτή οφείλεται στον καθηγητή Karel Vasak και ουσιαστικά ανταποκρίνεται στην χρονική εμφάνιση, αναγνώριση και κατοχύρωσή τους. Η Πρώτη Γενεά θεωρείται ότι οφείλει την αναγνώρισή της στις επιθυμίες και επιταγές του ανεπτυγμένου βορρά ενώ η Δεύτερη και Τρίτη Γενεά στο φτωχό νότο. Το «Δικαίωμα στην Ανάπτυξη», που μας απασχολεί στην ενότητα αυτή, ανήκει στα Ανθρώπινα Δικαιώματα Τρίτης Γενεάς.

Η Πρώτη Γενεά Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αφορά στην προστασία των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων⁹ όπως, παραδείγματος χάριν, είναι το δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία της έκφρασης, την απαγόρευση της δουλείας, το δικαίωμα σεβασμού του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου κ.α. Εμφανίστηκαν τον 17-18^ο αιώνα ενώ τα θεμέλια για τα δικαιώματα αυτά, που περιορίζουν την κρατική εξουσία προστατεύοντας τον άνθρωπο, έθεσαν η Αμερικανική «Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας» (1776) και η Γαλλική «Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη¹⁰» (1791).

Παραδοσιακά, τα δικαιώματα αυτά θεωρούνταν, ιδιαίτερα για τον ανεπτυγμένο βορρά, ως τα κατεξοχήν ανθρώπινα δικαιώματα τα οποία έπρεπε να είναι αναφαίρετα, οικουμενικά και αδιαίρετα. Τα ατομικά¹¹ δικαιώματα ισχύουν για όλους όσοι εξαρτώνται από τη δικαιοδοσία του κάθε κράτους ενώ τα πολιτικά δικαιώματα ισχύουν¹², πλην εξαιρέσεων, μόνο υπέρ των πολιτών και όχι υπέρ των

⁹ Εκτίθενται αναλυτικά στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών καθώς και στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

¹⁰ Η «Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Πολίτη» βασίζεται στις ιδέες του Διαφωτισμού. Ψηφίστηκε κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης από τη Συντακτική Συνέλευση.

¹¹ Με τον όρο «ατομικά» δεν εννοούμε μόνο δικαιώματα του αστικού δικαίου.

¹² Βλ. Ρούκουνας Εμ., Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Βιβλιοπωλείον της «ΕΣΤΙΑΣ», Αθήνα 1995, σελ. 16-17.

αλλοδαπών¹³. Χαρακτηρίζονται ως «αρνητικά δικαιώματα» καθώς απαιτούν την αποχή του κράτους από ενέργειες που θα μπορούσαν να προσβάλουν τους φορείς των δικαιωμάτων αυτών. Έχουν, συνεπώς, αμυντικό περιεχόμενο και ενσωματώνουν το στοιχείο της νομικής αξίωσης¹⁴.

Η Δεύτερη Γενεά αφορά στα ουσιαστικά συλλογικά δικαιώματα των λαών¹⁵. Τα δικαιώματα που προασπίζουν είναι οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά¹⁶ όπως είναι, παραδείγματος χάριν, το δικαίωμα στη μόρφωση, την εργασία, την κοινωνική ασφάλιση κ.α. Σε αντίθεση με τα δικαιώματα της Πρώτης Γενιάς, η κατηγορία αυτή απαιτεί θετικές ενέργειες του κράτους και για το λόγο αυτό δεν ενέχει το στοιχείο της νομικής αξίωσης έναντι αυτού¹⁷. Εμφανίστηκαν τον 20^ο αιώνα και συνδέονται, κυρίως, με τα ιδεώδη της Μεξικανικής επανάστασης του 1913 και της επανάστασης των Μπολσεβίκων του 1917 ενώ η μαζική κατοχύρωσή τους ξεκίνησε ιδίως μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Αρχικά, τα δυτικά κράτη διαφωνούσαν¹⁸ με τα σοσιαλιστικά και τα αναπτυσσόμενα ως προς την κατοχύρωση και το διαχωρισμό τους σε σχέση με τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα. Τα δε σοσιαλιστικά και αναπτυσσόμενα κράτη τάσσονταν υπέρ του διαχωρισμού αυτού εν αντιθέσει με τα δυτικά κράτη που φοβόντουσαν για πιθανή επισκίαση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων από τη μεγάλη προβολή των οικονομικών, κυρίως, δικαιωμάτων. Η διαφωνία αυτή οδήγησε το

¹³ Η διάκριση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι τα πολιτικά δικαιώματα αφορούν κυρίως στα δικαιώματα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι και συμμετοχής του πολίτη στη διαχείριση των κοινών.

¹⁴ Βλ. Περράκης Στ., Διαστάσεις Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2009, σελ. 14.

¹⁵ Ειδικότερα, η γενεά αυτή των δικαιωμάτων πηγάζει από την ανάγκη προστασίας και επιβίωσης των λαών προασπίζοντας το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των λαών καθώς και το δικαίωμα της διαρκούς κυριαρχίας των λαών και εθνών στους φυσικούς τους πόρους όπως διαφαίνεται και στις Διακηρύξεις της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε, 1514 (XV) της 14^{ης} Δεκεμβρίου 1960 και 1803 (XVII) της 14^{ης} Δεκεμβρίου 1962 αντίστοιχα.

¹⁶ Εκτίθενται αναλυτικά στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτισμικά Δικαιώματα καθώς και στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη.

¹⁷ Ορισμένα κοινωνικά δικαιώματα ωστόσο, όπως το δικαίωμα απεργίας, ενσωματώνουν το στοιχείο αυτό το οποίο οφείλει να εγγυηθεί το κράτος. Περράκης σελ. 14-15.

¹⁸ Βλ. Ρούκουνας Εμ., Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Βιβλιοπωλείον της «ΕΣΤΙΑΣ», Αθήνα 1995, σελ. 18-19.

1966 στο Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων και στο Διεθνές Σύμφωνο Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων¹⁹.

Τέλος, η Τρίτη Γενεά, στην οποία κατατάσσεται και το Δικαίωμα στην Ανάπτυξη, αφορά στα ρεαλιστικά συλλογικά δικαιώματα, γνωστά και ως δικαιώματα αλληλεγγύης. Η γενεά αυτή συμπίπτει χρονικά με την Τρίτη Δεκαετία των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη η οποία, λαμβάνοντας υπ'όψιν τόσο το ευρύτερο κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό πλαίσιο όσο και την έννοια της ανάπτυξης από την οπτική γωνία του ευρύτερου αναπτυξιακού φαινομένου, συμβάλλει στην αναγνώριση και προστασία ολοένα και περισσότερων ανθρωπίνων δικαιωμάτων²⁰. Στην κατηγορία αυτή των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ανήκουν το δικαίωμα στην ανάπτυξη, όπως ήδη προαναφέρθηκε, το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινή Κληρονομιά της Ανθρωπότητας, το δικαίωμα στην ειρήνη καθώς και το δικαίωμα σε ένα υγιές και αρμονικό περιβάλλον²¹.

Τα δικαιώματα αυτά παρουσιάζουν τόσο μια ατομική όσο και μια συλλογική διάσταση. Ως προς την ατομική τους διάσταση, τα δικαιώματα αυτά αντιμετωπίζουν συχνά δυσκολίες ως προς τη νομική τους οριοθέτηση σε σχέση, παραδείγματος χάριν, με τους φορείς ή το περιεχόμενό τους. Ως προς τη συλλογική τους διάσταση, τα δικαιώματα αλληλεγγύης, ως δικαιώματα των λαών, γνώρισαν την πρώτη επίσημη αναγόρευσή τους στον Αφρικανικό Χάρτη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Λαών²² (1981).

Ως προς το «δικαίωμα στην ανάπτυξη», αξίζει να σημειωθεί ότι η πρώτη επίσημη αναφορά σε αυτό έλαβε χώρα το 1972 όταν ο Δικαστής Keba M'Baye της Σενεγάλης,

¹⁹ «Διεθνείς Νόμοι για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα», διαθέσιμο στο link <http://gr.humanrights.com/what-are-human-rights/international-human-rights-law-continued.html>, 10/08/2014. International Covenant on Civil and Political Rights και International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights αντίστοιχα. Δημιουργήθηκαν από την Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και το 1976 έγιναν διεθνείς νόμοι. Μαζί με την «Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» αποτελούν το «Διεθνές Σύμφωνο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων».

²⁰ Βλ. Τσάλτας Γρ., Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010, σελ. 249-254.

²¹ Ibid

²² Βλ. Περράκης Στ., Διαστάσεις Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2009, σελ. 16.

σε ομιλία του στην Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, εξέφρασε το όραμά του για αυτό. Πέντε χρόνια μετά, το 1977, η Επιτροπή αυτή θα αναγνωρίσει, υπό την ηγεσία του Μ'Baye, την ύπαρξη του εν λόγω δικαιώματος²³ ενώ με την απόφαση XXXIII θα συστήσει στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο τη διεκπεραίωση μιας μελέτης αναφορικά με τις διεθνείς διαστάσεις του δικαιώματος στην ανάπτυξη ως ανθρώπινο δικαίωμα. Στη συνέχεια, στις πρώτες αναφορές στο δικαίωμα αυτό, θα προστεθεί και η Διακήρυξη της U.N.E.S.C.O.²⁴ για τη Φυλή και τη Φυλετική Προκατάληψη²⁵ της 27^{ης} Νοεμβρίου 1978 στην οποία καταδικάζεται οποιοδήποτε μέτρο ή προσπάθεια περιορισμού του καθολικού δικαιώματος στην ανάπτυξη τόσο σε μεμονωμένα άτομα όσο και σε ομάδες ατόμων.

Η πρώτη επίσημη αναγνώριση και καταγραφή του Δικαιώματος στην Ανάπτυξη θα λάβει χώρα, όπως προαναφέρθηκε, στις 27 Ιανουαρίου 1981 και συγκεκριμένα, στο άρθρο 22 του Αφρικανικού Χάρτη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δικαιωμάτων των Λαών, ευρύτερα γνωστού ως Χάρτη της Μπαντζούλ. Στο άρθρο αυτό αναφέρεται ότι *«όλοι οι λαοί έχουν δικαίωμα στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική τους ανάπτυξη στα πλαίσια του σεβασμού της ελευθερίας, της ταυτότητας και της ισότιμης συμμετοχής τους στην Κοινή Κληρονομιά της Ανθρωπότητας. Τα Κράτη θα πρέπει να έχουν το καθήκον, ατομικά ή συλλογικά, να διασφαλίζουν την άσκηση του δικαιώματος στην ανάπτυξη»*. Στο ίδιο πνεύμα θα κινηθεί και η Ισλαμική Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων η οποία θα υιοθετηθεί λίγους μήνες αργότερα, στις 19 Σεπτεμβρίου 1981, από το Ισλαμικό Συμβούλιο²⁶.

Η ιστορική στιγμή της διεθνούς κατοχύρωσης του Δικαιώματος στην Ανάπτυξη θα έρθει μέσα από την υιοθέτηση²⁷, από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών,

²³ Sneyd Adam, Right to Development, διαθέσιμο σε pdf στο link <http://www.globalautonomy.ca/global1/servlet/Glossarypdf?id=CO.0044>, 10/08/2014.

²⁴ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

²⁵ Ιστοσελίδα της UNESCO, Declaration on Race and Racial Prejudice, διαθέσιμη στο link http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13161&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html, 10/08/2014.

²⁶ Βλ. Τσάλτας Γρ., Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1991, σελ. 166.

²⁷ 146 ψήφοι υπέρ, 1 κατά, 8 αποχές.

της «Διακήρυξης για το Δικαίωμα στην Ανάπτυξη²⁸», με την Απόφαση 41/128 στις 4 Δεκεμβρίου 1986. Στη διακήρυξη αυτή, το Δικαίωμα στην Ανάπτυξη ορίζεται ως *«ένα αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα δυνάμει του οποίου κάθε άνθρωπος και όλοι οι λαοί δικαιούνται να συμμετέχουν, συμβάλλουν και απολαμβάνουν την οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική ανάπτυξη στην οποία όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες μπορούν πλήρως να υλοποιηθούν»*. Το Δικαίωμα στην Ανάπτυξη και τη διαχρονικότητα της Διακήρυξης αυτής θα επιβεβαιώσει πλήθος διακηρύξεων που θα ακολουθήσουν, όπως η Διακήρυξη της Βιέννης (1993) και η Διακήρυξη της Χιλιετίας (2000).

Σύμφωνα με τη Διακήρυξη της Παγκόσμιας Διάσκεψης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Βιέννη, 1993) *«όλα τα δικαιώματα του ανθρώπου είναι οικουμενικά, αδιαίρετα, αλληλοεξαρτώμενα και αλληλένδετα»*. Δεν υφίσταται, συνεπώς, ουδεμία ιεράρχηση μεταξύ των τριών αυτών γενεών δικαιωμάτων ως προς την αξία και τη σημασία τους. Πολλοί ισχυρίζονται, ωστόσο, ότι τα συλλογικά δικαιώματα δεν μπορούν να θεωρηθούν²⁹ «ανθρώπινα δικαιώματα» διότι τα τελευταία έχουν ως επίκεντρο το ατομικό συμφέρον στο οποίο και δίνεται προτεραιότητα έναντι του κοινωνικού συμφέροντος ενώ τα συλλογικά απευθύνονται σε ομάδες ατόμων, λαούς, κοινότητες ή και κράτη.

Πλέον, όμως, έχει γίνει αποδεκτό ότι όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα πηγάζουν από την αξιοπρέπεια και αξία του ανθρώπινου όντος που είναι το κεντρικό υποκείμενο και αποδέκτης όλων των δικαιωμάτων του ανθρώπου³⁰ οπότε δεν υφίσταται λόγος διάκρισης και ιεράρχησης. Οι μόνες διαφορές μεταξύ ατομικών και συλλογικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνίστανται στην εμβρυακή ηλικία, την έλλειψη

²⁸ United Nations Declaration on the Right to Development, pdf διαθέσιμο στο link http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Development/RTD_booklet_en.pdf, 10/08/2014.

²⁹ Η διαφωνία έγκειται στην ταξινόμησή τους στα ανθρώπινα δικαιώματα και όχι στην ύπαρξή τους ως δικαιώματα.

³⁰ Βλ. Περράκης Στ., Διαστάσεις Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2009, σελ. 16.

οικουμενικοποίησης μέσα από σχετικές Παγκόσμιες Διακηρύξεις και τη γενική διατύπωση των δεύτερων³¹.

³¹ Βλ. Σαμιώτης Γιώργος-Τσάλτας Γρηγόρης, Διεθνής Προστασία του Περιβάλλοντος, Τόμος Ι, Διεθνείς Πολιτικές και Δίκαιο του Περιβάλλοντος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, σελ. 108.

1.3 ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Από την αρχή της ύπαρξής του, ο άνθρωπος βρίσκεται σε διαρκή αλληλεπίδραση με το φυσικό περιβάλλον³² διαταράσσοντας ενίοτε τις ισορροπίες των οικοσυστημάτων του. Έκτοτε, το περιβάλλον προσπαθεί να ανταποκριθεί στις διαρκώς αυξανόμενες απαιτήσεις που επιβάλλει τόσο ο υπερκαταναλωτισμός της κοινωνίας όσο και η ανάγκη συνεχούς οικονομικής και τεχνολογικής ανάπτυξης.

Η σταδιακή υποβάθμισή του, σε συνδυασμό με την εμφάνιση των επιπτώσεων της υπέρμετρης ανθρώπινης παρέμβασης, οδήγησε βαθμιαία στη συνειδητοποίηση της ανάγκης συμβιβασμού μεταξύ ανάπτυξης και περιβάλλοντος. Μόνη λύση στην προσπάθεια ενσωμάτωσης περιβαλλοντικών διαστάσεων σε κάθε μορφής ανάπτυξη θεωρήθηκε η επίτευξη της αειφορίας³³.

Η διαρκής υποβάθμιση του περιβάλλοντος, λοιπόν, πυροδότησε μια σειρά επιστημονικών ερευνών και παγκόσμιων διασκέψεων τα αποτελέσματα των οποίων επιβεβαίωσαν την κρισιμότητα της κατάστασης και συνετέλεσαν στη συνειδητοποίηση ότι τα όρια της ανάπτυξης προσδιορίζονται από το πεπερασμένο περιβάλλον του πλανήτη μας.

³² Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ.1 του Ν. 1650/1986 «Για την Προστασία του Περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 160/Α/16.10.1986 διαθέσιμο στο [link http://ermis.acci.gr/green/images/FEK_160_%CE%91_1986.pdf](http://ermis.acci.gr/green/images/FEK_160_%CE%91_1986.pdf), το περιβάλλον ορίζεται ως «το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες». Το περιβάλλον διακρίνεται, λοιπόν, σε φυσικό και ανθρωπογενές. Βάσει του άρθρου 1 του Ν. 360/1976 «Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 151/Α/22.06.1976), φυσικό περιβάλλον νοείται «ο περιβάλλον τον άνθρωπο χερσαίος, θαλάσσιος και εναέριος χώρος, μετά των εν αυτό χλωρίδος, πανίδος και φυσικών πόρων» (παρ.5) και πολιτιστικό περιβάλλον (αντιστοιχεί στο «ανθρωπογενές» περιβάλλον) νοούνται «τα ανθρωπογενή στοιχεία πολιτισμού και χαρακτηριστικά, ως ταύτα διεμορφώθησαν εκ της παρεμβάσεως και των σχέσεων του ανθρώπου μετά του φυσικού περιβάλλοντος, περιλαμβανομένων των ιστορικών χώρων, ως και της καλλιτεχνικής και πολιτιστικής εν γένει κληρονομίας της χώρας» (παρ.6). Βλ. Σαμιώτης Γ.-Τσάλτας Γρ. Διεθνής Προστασία του Περιβάλλοντος, Τόμος Ι, Διεθνείς Πολιτικές και Δίκαιο του Περιβάλλοντος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, σελ. 34-36.

³³ «Αειφορία» ή «Βιώσιμη Ανάπτυξη»: πρόκειται για τους δύο επικρατέστερους όρους που χρησιμοποιούνται στην ελληνική βιβλιογραφία για την ορθή απόδοση των αγγλικών όρων «sustainability» και «sustainable development».

Ο πρώτος σημαντικός σταθμός για την εδραίωση της προστασίας του περιβάλλοντος ήταν η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον (United Nations Conference on the Human Environment) που πραγματοποιήθηκε στις 5-16 Ιουνίου 1972, στη Στοκχόλμη.

Το γεγονός αυτό αποτέλεσε την αφετηρία μιας σειράς διεθνών δραστηριοτήτων. Αποτελέσματα της Συνδιάσκεψης, στην οποία συμμετείχαν εθνικές αντιπροσωπείες από 113 Ανεπτυγμένα και Αναπτυσσόμενα Κράτη, ήταν όχι μόνο η υιοθέτηση της πολιτικής Διακήρυξης και του Σχεδίου Δράσεως³⁴ αλλά και η δρομολόγηση της δημιουργίας του Προγράμματος του ΟΗΕ για το Περιβάλλον³⁵ (United Nations Environment Programme – U.N.E.P.)³⁶.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Συνδιάσκεψη αυτή των Ηνωμένων Εθνών, η οποία σηματοδότησε τη μετάβαση από την περιστασιακή στη συστηματική προστασία του περιβάλλοντος, περιορίστηκε στην υιοθέτηση νομικών κειμένων μη υποχρεωτικού χαρακτήρα (soft law³⁷).

³⁴ Για το πλήρες κείμενο της Διακήρυξης μπορείτε να ανατρέξετε στο «Σαμιώτης Γιώργος-Τσάλτας Γρηγόρης, Διεθνής Προστασία του Περιβάλλοντος, Τόμος Ι, Διεθνείς Πολιτικές και Δίκαιο του Περιβάλλοντος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, Παράρτημα Ι, σελ. 241-251», μεταφρασμένο στην ελληνική γλώσσα, είτε στην ιστοσελίδα <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentID=97&ArticleID=1503>. Η Διακήρυξη της Στοκχόλμης (Stockholm Declaration, Βλ. Stockholm Declaration on the Human Environment. United Nations Doc. A/ Conf. 48/14, 1972) περιέχει 26 Αρχές και το Σχέδιο Δράσης (Action Plan) 109 Συστάσεις.

³⁵ Βλ. Σαμιώτης Γ.-Τσάλτας Γρ. Διεθνής Προστασία του Περιβάλλοντος, Τόμος Ι, Διεθνείς Πολιτικές και Δίκαιο του Περιβάλλοντος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, σελ.128-129, Τσάλτας Γρ. (επιμ.), Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 124-125. Η επίσημη ιστοσελίδα του Προγράμματος είναι www.unep.org. United Nations Environment Programme (UNEP). Πρόκειται για το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον. Συστήθηκε το ίδιο έτος (1972) μετά από σχετική Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (Απόφαση XXVII). Η έδρα του βρίσκεται στο Ναϊρόμπι της Κένυας. Όργανα του Προγράμματος είναι το Διοικητικό Συμβούλιο, η Γραμματεία, το ταμείο για το Περιβάλλον και η Επιτροπή Συντονισμού για το Περιβάλλον.

³⁶ Βλ. Γρηγορίου Π. – Σαμιώτης Γ.- Τσάλτας Γρ., Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1993, σελ. 29

³⁷ Βλ. Δίπλα Χ. - Δούση Εμ., 60 Χρόνια από την Ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 207. Ως soft law κείμενα χαρακτηρίζονται κείμενα μη υποχρεωτικού χαρακτήρα που παρουσιάζουν, ωστόσο, στοιχεία προγραμματικού σχεδιασμού. Η συνεχής επανάληψη υιοθέτησης αρχών που απορρέουν από τέτοια κείμενα δημιουργεί τις προϋποθέσεις ανάπτυξης εθιμικών κανόνων προδικαιϊκού χαρακτήρα.

Στη συνέχεια, το 1980, η Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση των Φυσικών Πόρων (International Union for the Conservation of Natural Resources – I.U.C.N.), σε συνεργασία με το Πρόγραμμα των Η.Ε. για το Περιβάλλον και το Παγκόσμιο Ταμείο για την Άγρια Ζωή³⁸ (World Wildlife Fund - WWF), θα προβεί στη δημοσίευση της «Παγκόσμιας Στρατηγικής για τη Διατήρηση» (World Conservation Strategy - WCS)³⁹. Στο έγγραφο αυτό αναγνωριζόταν η αλληλεξάρτηση μεταξύ της προστασίας και διατήρησης του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης.

Όπως υποστηρίχθηκε, η αποκλειστική επιδίωξη ανάπτυξης αποσκοπεί στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη κάλυψη των ανθρωπίνων αναγκών μέσω της χρήσης των φυσικών πόρων την ίδια στιγμή που η διατήρησή τους σε ικανοποιητικά επίπεδα και η εξασφάλιση της βιοποικιλότητας παρέχει τόσο τη δυνατότητα ικανοποίησης των αναγκών των τωρινών γενεών όσο και τη διασφάλιση ότι η δυνατότητα αυτή θα συνεχίσει να υφίσταται στο μέλλον. Χωρίς επαρκείς φυσικούς πόρους η ανάπτυξη δεν θα επιτυγχάνεται επ'αόριστον.

Ουσιαστικά, η «Παγκόσμια Στρατηγική για τη Διατήρηση» αποτέλεσε κατά κάποιο τρόπο τον προάγγελο μιας ολοκληρωμένης απόδοσης της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης ο ορισμός της οποίας, όπως θα δούμε, ακολούθησε χρονικά.

Λίγα χρόνια αργότερα, λοιπόν, το 1987, η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (World Commission on Environment and Development – W.C.E.D.), μέσα από την Έκθεση που συνέταξε με τίτλο «Το Κοινό μας Μέλλον» («Our Common Future»)⁴⁰, προέβαλε την αειφορία/βιώσιμη ανάπτυξη ως λύση στο

³⁸ Ιστοσελίδα του ελληνικού γραφείου της οργάνωσης WWF, «WWF-Greece, FAQs», διαθέσιμο στο link <http://www.wwf.gr/faq>, 10/09/2014. Πρόκειται για το Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση (Worldwide Fund for Nature), όπως αυτό μετονομάστηκε. Παρόλη την αλλαγή της ονομασίας, το 2001 αποφασίστηκε το ακρωνύμιο WWF να παραμείνει το ίδιο καθώς οι Η.Π.Α. και ο Καναδάς συνέχισαν να χρησιμοποιούν την αρχική ονομασία και υπήρχε ανάγκη συνεκτικότητας μεταξύ των ονομασιών που χρησιμοποιούνταν παγκοσμίως στα γραφεία της οργάνωσης. Η ιστοσελίδα της οργάνωσης είναι <http://www.wwf.org/> και του δε ελληνικού γραφείου της www.wwf.gr/.

³⁹ United Nations Conference on Sustainable Development, «The History of Sustainable Development in the United Nations», διαθέσιμο στο link <http://www.uncsd2012.org/history.html>, 10/09/2014

⁴⁰ Γνωστή και ως Brundtland Report από την πρόεδρο της Παγκόσμιας Επιτροπής, Gro Harlem Brundtland. Αντιπρόεδρος της Επιτροπής είχε διοριστεί ο Mansour Khalid από το Σουδάν.

πρόβλημα των υλικών ορίων της οικονομικής μεγέθυνσης. Αφετηρία⁴¹ για τη δημιουργία της Επιτροπής⁴² αυτής υπήρξε η Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ 38/161 της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1983.

Στην εν λόγω μελέτη, την οποία παρέδωσε στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών η πρωθυπουργός της Νορβηγίας, Gro Harlem Brundtland, ως πρόεδρος της Παγκόσμιας Επιτροπής, η βιώσιμη ανάπτυξη οριζόταν ως «*η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες των σύγχρονων γενεών χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των επόμενων γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες*»⁴³.

Ο ορισμός αυτός χαρακτηρίζεται ως ανθρωποκεντρικός⁴⁴ καθώς λαμβάνει υπόψη την ικανοποίηση των ανθρωπίνων αναγκών χωρίς σαφή αναφορά ως προς την προστασία του περιβάλλοντος. Βάσει αυτού, συνεπώς, η αειφόρος ή βιώσιμη ανάπτυξη αποσκοπεί στην ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε να καλύπτονται οι ανθρώπινες ανάγκες του παρόντος δίχως να υπονομεύεται η δυνατότητα κάλυψης των αναγκών του μέλλοντος.

Στη συνέχεια, ο ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως αυτός παρουσιάστηκε στην Έκθεση «Το Κοινό μας Μέλλον», υιοθετήθηκε στη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη⁴⁵ (United Nations Conference on Environment and Development - U.N.C.E.D.) που έλαβε χώρα στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας, στις 3-14 Ιουνίου 1992, με τη συμμετοχή⁴⁶ εκπροσώπων τόσο της

⁴¹ Βλ. Γρηγορίου Π. – Σαμιώτης Γ.- Τσάλτας Γρ., Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1993, σελ. 30.

⁴² Έδρα της Επιτροπής ορίστηκε η Γενεύη της Ελβετίας.

⁴³ Βλ. A/42/427. Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development.

⁴⁴ Βλ. Παπακωνσταντινίδης Λ., «Κοινωνική, αειφόρος ανάπτυξη: μεθοδολογία win-win-win Parakonstantinidis model», Εκδόσεις Ίων, Αθήνα 2009, σελ.88.

⁴⁵ Βλ., αναλυτικά, Γρηγορίου Π. – Σαμιώτης Γ.- Τσάλτας Γρ., Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1993. Γνωστή και ως Σύνοδος Κορυφής για τη Γη (Earth Summit).

⁴⁶ Βλ. Τσάλτας Γρ.-Κατσιμπάρδης Κων. (επιμ.), Αειφορία και Περιβάλλον: Η Ευρωπαϊκή και Εθνική Πολιτική, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2004, σελ. 135 και Γρηγορίου Π. – Σαμιώτης Γ.- Τσάλτας Γρ., Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1993, σελ. 21. Συνολικά συμμετείχαν 176 Κράτη, 50 Διακυβερνητικοί Οργανισμοί και 30.000 εκπρόσωποι Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

πολιτικής εξουσίας⁴⁷ όσο και επιστημονικών φορέων αλλά και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Μ.Κ.Ο.)⁴⁸.

Στη Συνδιάσκεψη αυτή, ευρύτερα γνωστή και ως Συνδιάσκεψη του Ρίο, συνδέθηκε για πρώτη φορά η έννοια του περιβάλλοντος με την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη⁴⁹ και καθορίστηκαν οι στόχοι και οι προτεραιότητες της αναγκαίας περιβαλλοντικής και αναπτυξιακής⁵⁰ πολιτικής σε διεθνές επίπεδο⁵¹. Αποτελέσματα της Συνδιάσκεψης ήταν η Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη⁵², η Agenda 21⁵³, η οποία αποτελεί έναν πολυσέλιδο οδηγό που περιγράφει τις δράσεις και τις πολιτικές που οδηγούν στη βιωσιμότητα, καθώς και η Δήλωση

⁴⁷ Βλ. Γρηγορίου Π. – Σαμιώτης Γ.- Τσάλτας Γρ., Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1993, σελ. 43. Σύμφωνα με Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, η εκπροσώπηση των Κρατών Μελών έπρεπε να είναι σε επίπεδο Αρχηγού Κράτους ή Κυβέρνησης. Το γεγονός αυτό κατατάσσει τη Συνδιάσκεψη του Ρίο σε κορυφαίο πολιτικό γεγονός.

⁴⁸ Βλ. Γρηγορίου Π. – Σαμιώτης Γ.- Τσάλτας Γρ., Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1993, σελ. 50-51. Παράλληλα με τις εργασίες της Συνδιάσκεψης, οι εκπρόσωποι των ΜΚΟ πραγματοποίησαν τη δική τους «Εναλλακτική Διάσκεψη Κορυφής» ενώ όσοι διαπιστεύτηκαν παραβρέθηκαν ως παρατηρητές στην επίσημη διπλωματική Συνδιάσκεψη.

⁴⁹ Τσουδερός Ιωάννης, «Οικολογική Συμπεριφορά των Πόλεων», Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Τομέας Πολεοδομίας-Χωροταξίας, Αθήνα 2008, σελ. 64-65.

⁵⁰ Βλ. Τσάλτας Γρ., Αφρική και Ανάπτυξη, Η Τελευταία Παγκόσμια Πρόκληση-Ευκαιρία, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 38, Δίπλα Χ. - Δούση Εμ., 60 Χρόνια από την Ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, σελ. 205. Οι Συνδιασκέψεις του Ρίο (1992) και του Γιοχάνεσμπουργκ (2002) οριοθέτησαν για πρώτη φορά το αναπτυξιακό φαινόμενο στη σωστή του βάση.

⁵¹ Βλ. Γρηγορίου Π. – Σαμιώτης Γ.- Τσάλτας Γρ., Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1993, σελ. 22. Η Συνδιάσκεψη του Ρίο θεωρείται ότι συνέδεσε την αναπτυξιακή πολιτική με το περιβάλλον θίγοντας τις οικονομικές και πολιτικές παραμέτρους που καθορίζουν την περιβαλλοντική προστασία εν αντιθέσει με τη Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης που, 20 χρόνια πριν, ανέδειξε την κοινωνική σκοπιά ως βασικό στοιχείο του περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος.

⁵² Βλ. Rio Declaration on Environment and Development, United Nations Doc. A/Conf. 151/26, Vol. I, Rio de Janeiro, 1992. Περιλαμβάνει το Προοίμιο και 27 Αρχές.

⁵³ Βλ. Γρηγορίου Π. – Σαμιώτης Γ.- Τσάλτας Γρ., Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1993, σελ. 99. Η Agenda 21 αναφέρεται στις οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις της αειφορίας, την προστασία και διαχείριση των αναπτυξιακών πόρων, τα μέσα εφαρμογής και την ενίσχυση του ρόλου σημαντικών ομάδων. Περιλαμβάνει 40 κεφάλαια τα οποία χωρίζονται στο Προοίμιο, όπου αναλύονται οι κύριες κατευθυντήριες γραμμές, και σε τέσσερις ενότητες, όπου επιχειρείται η ανάλυση της παράλληλης εξέλιξης όλων των συνιστωσών και παραμέτρων του αναπτυξιακού φαινομένου. Ο κ. Τσάλτας Γρ. χαρακτηρίζει την Agenda 21 ως ένα «ιστορικό και μνημειώδες τεχνοκρατικό κείμενο με έντονη την πολιτική διάσταση όλων των προβλημάτων που αντιμετωπίζει στο πλαίσιο δρομολόγησης μέτρων για την επίλυσή τους» αποτελώντας «το σημαντικότερο ίσως διεθνές κείμενο της κατηγορίας του αφού κατάφερε για πρώτη φορά να συγκεράσει το σύνολο των παγκόσμιων προβλημάτων διαχείρισης του περιβάλλοντος με εκείνα της ανάπτυξης υπό το πρίσμα πάντα της αειφορικής της διάστασης» στο Τσάλτας Γρ.-Κατσιμπάρδης Κων. (επιμ.), Αειφορία και Περιβάλλον: Η Ευρωπαϊκή και Εθνική Πολιτική, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2004, σελ. 101.

Αρχών για τη Διαχείριση, Διατήρηση και Αυτοσυντηρούμενη Ανάπτυξη των Δασών Όλων των Τύπων⁵⁴.

Τα νομικά αυτά κείμενα υιοθετήθηκαν με consensus, δεν είχαν, ωστόσο, δεσμευτικό χαρακτήρα. Κατά τη διάρκεια της Συνδιάσκεψης⁵⁵, εκτός των τριών αυτών κειμένων μη υποχρεωτικού χαρακτήρα (soft law), τέθηκαν για υπογραφή και δύο νομικά κείμενα hard law για το Περιβάλλον⁵⁶. Πρόκειται για τη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία και τη Σύμβαση Πλαίσιο για την Αλλαγή του Κλίματος⁵⁷.

Παράλληλα, αποφασίστηκε η θεσμοθέτηση και ίδρυση⁵⁸ της Επιτροπής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη⁵⁹ (U.N. Commission on Sustainable Development – C.S.D.), στο πλαίσιο του Συμβουλίου Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων του ΟΗΕ (Economic and Social Council - ECOSOC), η οποία συνέρχεται κάθε χρόνο για την παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων της Agenda 21 καθώς και των υπολοίπων κειμένων που υιοθετήθηκαν κατά τη Συνδιάσκεψη του Ρίο⁶⁰.

⁵⁴ Βλ., ειδικότερα, «Η Διακήρυξη για το περιβάλλον και την ανάπτυξη», «Ο Οδηγός 21 (Agenda 21)» και «Η Δήλωση Αρχών για την προστασία και ανάπτυξη των δασών», στο Γρηγορίου Π. – Σαμιώτης Γ.- Τσάλτας Γρ., Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1993, σελ. 84-129.

⁵⁵ Επικεφαλής είχε οριστεί ο Maurice Strong ο οποίος ήταν και Γενικός Γραμματέας στη Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης.

⁵⁶ Υιοθετήθηκαν στο περιθώριο των εργασιών και διαπραγματεύσεων της Συνδιάσκεψης του Ρίο, Συγκέντρωσαν 153 υπογραφές Κρατών ενώ αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι υπεγράφησαν και από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

⁵⁷ Βλ. Convention on Biological Diversity (A/Conf. 151/26, Vol. IV) και United Nations Framework Convention on Climate Change, Rio de Janeiro, 1992 και ειδικότερα, «Η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία» και «Η Σύμβαση-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Αλλαγή του Κλίματος» στο Γρηγορίου Π. – Σαμιώτης Γ.- Τσάλτας Γρ., Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1993, σελ. 139-172. Οι Η.Π.Α. αρνήθηκαν την υπογραφή της πρώτης και η Μαλαισία της δεύτερης σύμβασης αντιστοίχως. Βλ. Τσάλτας Γρ.-Κατσιμπάρδης Κων. (επιμ.), Αειφορία και Περιβάλλον: Η Ευρωπαϊκή και Εθνική Πολιτική, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2004, σελ. 139. Το Πρωτόκολλο του Κυότο, που υπεγράφη στις 10/12/1997, συμπληρώνει τη Σύμβαση-Πλαίσιο για την Αλλαγή του Κλίματος και το Πρωτόκολλο της Καρθαγένης, που υπεγράφη στις 29/01/2000 συμπληρώνει τη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία..

⁵⁸ Βλ. Τσάλτας Γρ.-Κατσιμπάρδης Κων. (επιμ.), Αειφορία και Περιβάλλον: Η Ευρωπαϊκή και Εθνική Πολιτική, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2004, σελ. 139. Ιδρύθηκε με βάση την Απόφαση 47/191 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (22/12/1992) και η λειτουργία της ξεκίνησε τον Ιούνιο του 1993.

⁵⁹ Βλ., ειδικότερα, «Η Σύσταση της Επιτροπής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» στο Τσάλτας Γρ. (επιμ.), Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 126-128.

⁶⁰ Βλ. Γρηγορίου Π. – Σαμιώτης Γ.- Τσάλτας Γρ., Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1993, σελ. 46-47.

Δέκα χρόνια μετά το Ρίο, το 2002, η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη⁶¹, η οποία πραγματοποιήθηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ της Νότιας Αφρικής και διήρκεσε από τις 26 Αυγούστου μέχρι τις 4 Σεπτεμβρίου (2002), θα προσπαθήσει να καταδείξει ότι η ορθή αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων απαιτεί την αποτελεσματική αντιμετώπιση του αναπτυξιακού φαινομένου στο πλαίσιο της αειφορίας/βιωσιμότητας⁶².

Στόχος της Συνδιάσκεψης ήταν η αποτίμηση των αποτελεσμάτων της Διάσκεψης του Ρίο και της προόδου που είχε έως τότε επιτευχθεί επανακαθορίζοντας και επικαιροποιώντας ζητήματα που ναι μεν είχαν τεθεί στο Ρίο αλλά στην πορεία παραμελήθηκαν και αποσκοπώντας, παράλληλα, στη δημιουργία ενός σχεδίου υλοποίησης της Agenda 21⁶³.

Άλλα θέματα που απασχόλησαν τη Διάσκεψη Κορυφής ήταν η καταπολέμηση της φτώχειας, η παγκοσμιοποίηση, η σύνδεση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με το φυσικό περιβάλλον καθώς και η επιτυχής διασύνδεση των τριών πυλώνων της βιώσιμης ανάπτυξης, δηλαδή του οικονομικού, του κοινωνικού και του περιβαλλοντικού πυλώνα. Θεωρείται η μεγαλύτερη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών τόσο λόγω του συνολικού αριθμού Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων που συμμετείχαν όσο και των συμμετεχόντων κρατών.

Αποτελέσματα της Διάσκεψης Κορυφής ήταν το Σχέδιο Εφαρμογής⁶⁴ της Agenda 21 (Johannesburg Plan of Implementation-Jpoi), η Πολιτική Διακήρυξη (Political

⁶¹ Βλ., αναλυτικά, Τσάλτας Γρ. (επιμ.), Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003.

⁶² Βλ. Τσάλτας Γρ. (επιμ.), Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ.39 και Τσουδερός Ιωάννης, «Οικολογική Συμπεριφορά των Πόλεων», Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Τομέας Πολεοδομίας-Χωροταξίας, Αθήνα 2008, σελ. 73-75.

⁶³ Είχε καταστεί σαφές κατά τη διάρκεια των προπαρασκευαστικών συνόδων ότι δεν θα επιδιωκόταν αναδιαπραγμάτευση της Agenda 21. Τα μεν Αναπτυσσόμενα Κράτη ήθελαν να αποφύγουν μια εκ νέου ανάληψη περιβαλλοντικών υποχρεώσεων ενώ τα δε Ανεπτυγμένα Κράτη ήθελαν να αποφύγουν πιθανά αιτήματα για πρόσθετη αναπτυξιακή χρηματοδότηση ή διευκολύνσεις στις εμπορικές συναλλαγές με τα εν λόγω κράτη.

⁶⁴ Βλ. Τσάλτας Γρ. (επιμ.), Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 149. Αποτελείται από 10

Declaration), η οποία ονομάστηκε «Διακήρυξη του Γιοχάνεσμπουργκ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη», και οι Δεσμεύσεις Τύπου II (Type II Commitments) που αφορούσαν σε συμφωνίες μεταξύ κυβερνήσεων, ιδιωτικού τομέα και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων για την επιτυχή υλοποίηση του JpOI σε μια προσπάθεια ενεργοποίησης ιδιωτικών πόρων και ανάληψης εθελούσιων δράσεων προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης⁶⁵.

Πολλοί χαρακτήρισαν τη Συνδιάσκεψη ως ανεπιτυχή διότι δεν κατόρθωσε να αποσπάσει σημαντικές δεσμεύσεις⁶⁶ από τους εκπροσώπους της διεθνούς κοινότητας για την προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Χαρακτηριστικό της εν λόγω Συνδιάσκεψης αποτέλεσε η σταδιακή υποχώρηση του κοινωνικού και περιβαλλοντικού πυλώνα της βιώσιμης ανάπτυξης έναντι του οικονομικού και ιδίως της συνιστώσας του διεθνούς εμπορίου⁶⁷.

Ένα άλλο τμήμα της διεθνούς κοινότητας χαρακτήρισε επιτυχή την έκβαση της Συνδιάσκεψης δεδομένου ότι κατόρθωσε να διαφυλάξει βασικές θέσεις που αφορούσαν στην προστασία του περιβάλλοντος, την εξάλειψη της φτώχειας και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί πως η Συνδιάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ αποτέλεσε την πρώτη, μετά τη Συνδιάσκεψη του Ρίο, προσπάθεια για τη θέσπιση συγκεκριμένων ποιοτικών και ποσοτικών στόχων για την επίτευξη ισόρροπης παγκόσμιας

κεφάλαια με συγκεκριμένες δράσεις ανά θεματική ενότητα. Οι κύριοι στόχοι του είναι η προώθηση και ισχυροποίηση των στόχων της Agenda 21.

⁶⁵ Βλ. Τσάλτας Γρ. (επιμ.), Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 150.

⁶⁶ Τσάλτας Γρ. (επιμ.), Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 39. Όπως επισημαίνει ο κ. Τσάλτας Γρ., ο όρος «Πολιτική Διακήρυξη» που χρησιμοποιήθηκε για τη Διακήρυξη του Γιοχάνεσμπουργκ αποδυναμώνει νομικά το εν λόγω κείμενο φανερώνοντας την πρόθεση των κρατών να μην προβούν σε περαιτέρω ενέργειες.

⁶⁷ Βλ. Τσάλτας Γρ. (επιμ.), Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 54 και 151. Αφορούσε ιδίως το διεθνές εμπόριο αλλά και επιμέρους διαστάσεις του οικονομικού πυλώνα όπως τη χρηματοδότηση, την ευθύνη των πολυεθνικών επιχειρήσεων, τη μείωση των επιδοτήσεων.

ανάπτυξης με την υιοθέτηση συγκεκριμένου συστήματος μέτρησης και παρακολούθησης της προόδου που υφίσταται⁶⁸.

Η βιωσιμότητα ως όρος χρησιμοποιείτο, λοιπόν, αρχικά από το οικολογικό κίνημα κατά της άκρατης οικονομικής μεγέθυνσης και αύξησης του πληθυσμού που δεν συμβάδιζαν με το υπόδειγμα των ορίων της οικονομικής μεγέθυνσης. Μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1980, ο όρος αυτός άρχισε να διακρίνεται και για τα οικονομικά και κοινωνικά του στοιχεία σε μια προσπάθεια επιτυχούς καταγραφής όλων των σταδίων που απαιτούνται για την ορθή ανάπτυξη των ανθρώπινων κοινωνιών⁶⁹.

Έχοντας, πλέον, ευρέως αναγνωριστεί ότι η ανάπτυξη δίχως όρια δεν είναι εφικτή κρίθηκε αναγκαία η στροφή προς τη βιώσιμη ανάπτυξη η οποία θα πρέπει να βασίζεται στους πυλώνες της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος μέσα από μια ισόρροπη πολιτική διάσταση που θα συμβάλλει στο να καταστεί μακροχρόνια και αποτελεσματική.

Ο ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως αυτός καθιερώθηκε με την Έκθεση Brundtland, περικλείει⁷⁰ τόσο την έννοια της ικανοποίησης των αναγκών των κατοίκων του πλανήτη όσο και την έννοια της ορθολογικής χρήσεως⁷¹ των φυσικών πόρων, ακόμη και με την υποχρεωτική επιβολή περιορισμών, ώστε οι επόμενες γενιές να είναι σε θέση να ικανοποιήσουν και τις δικές τους ανάγκες. Ωστόσο, οι περιβαλλοντικές πολιτικές των διαφόρων χωρών εξακολουθούν να διαφέρουν και να εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής συνειδητοποίησης.

⁶⁸ Βλ. Παπαϊωάννου Μ. – Μαυροειδής Η., Βιώσιμη Ανάπτυξη - Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Εξελίξεις και Προοπτικές, Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Διεθνών Έργων, Τμήμα Διεθνών Δραστηριοτήτων και Θεμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης, Αθήνα, 2005.

⁶⁹ Βλ. Τσάλτας Γρ. (επιμ.), Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 147.

⁷⁰ Βλ. Τσάλτας Γρ.-Κατσιμπάρδης Κων. (επιμ.), Αειφορία και Περιβάλλον: Η Ευρωπαϊκή και Εθνική Πολιτική, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2004, σελ. 133.

⁷¹ Η διατύπωση αυτή συμβαδίζει με την Τρίτη Αρχή της Διακήρυξης του Ρίο, γνωστή και ως «Principle of Intergenerational Equity».

Η οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική διάσταση θεωρείται ότι αποτελούν τις σύγχρονες παραμέτρους του αναπτυξιακού φαινομένου στη βιώσιμη μορφή του. Η επίσημη καταγραφή τους, όπως προαναφέρθηκε, έλαβε χώρα στις Συνδιασκέψεις του Ρίο (1992) και του Γιοχάνεσμπουργκ (2002).

Η οικονομική διάσταση αναφέρεται στην επιτυχή διασφάλιση της διαρκούς οικονομικής μεγέθυνσης που κρίνεται αναγκαία για την κοινωνική ευημερία και την ικανοποίηση βασικών ανθρώπινων αναγκών ενώ η δε κοινωνική αφορά, κυρίως, στη διασφάλιση της ισότητας τόσο εντός της ίδιας γενεάς όσο και μεταξύ των γενεών αλλά και στην αντιμετώπιση κάθε είδους διακρίσεων ή αποκλεισμών.

Η περιβαλλοντική διάσταση επιδιώκει την προστασία του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας και, τέλος, η πολιτική διάσταση αποτελεί, σύμφωνα με τη σύγχρονη θεωρία, την απαραίτητη προϋπόθεση ολοκλήρωσης του αναπτυξιακού φαινομένου στην ανθρώπινη μορφή του μέσα από τον εκδημοκρατισμό των θεσμών και την απρόσκοπτη συμμετοχή των πολιτών στο σύνολο των δράσεων που λαμβάνουν χώρα⁷².

Το 1992, η Agenda 21 καλούσε τα κράτη καθώς και τις διεθνείς, κυβερνητικές και μη οργανώσεις να προβούν στην ανάπτυξη δεικτών βιώσιμης ανάπτυξης που θα παρείχαν μια βάση για τη λήψη αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα. Τρία χρόνια μετά, το 1995, η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (C.S.D.) επιδίωξε, μέσω του Προγράμματος Εργασίας για Δείκτες Βιώσιμης Ανάπτυξης (Programme of Work on Indicators for Sustainable Development)⁷³, τη διαμόρφωση και καταγραφή των κατάλληλων δεικτών σε μια προσπάθεια προσδιορισμού και προώθησης της χρήσης τους για τη λήψη αποφάσεων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

⁷² Βλ. Τσάλτας Γρ., Αφρική και Ανάπτυξη, Η Τελευταία Παγκόσμια Πρόκληση-Ευκαιρία, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 37-38, Τσάλτας Γρ.-Κατσιμπάρδης Κων. (επιμ.), Αειφορία και Περιβάλλον: Η Ευρωπαϊκή και Εθνική Πολιτική, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2004, σελ. 102-103 και Τσάλτας Γρ.-Κατσιμπάρδης Κων. (επιμ.), Κοπεγχάγη 2009: Το Περιβάλλον στη Δίνη μιας Παγκόσμιας Κρίσης, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2011, σελ. 301-302.

⁷³ Βλ. Τσάλτας Γρ. (επιμ.), Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 151-153.

Το πρώτο σχέδιο δεικτών βιώσιμης ανάπτυξης τέθηκε προς διαπραγμάτευση από κοινού από το Τμήμα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και από το Τμήμα Στατιστικής στα πλαίσια του ECOSOC. Το αποτέλεσμα ήταν ένα σύνολο 134 δεικτών που δημοσιεύθηκαν στο «μπλε βιβλίο» και εφαρμόστηκαν πιλοτικά από 22 χώρες κατά τα έτη 1996-1999.

Τα αποτελέσματα κρίθηκαν ενθαρρυντικά αλλά παρ'όλα αυτά, τα περισσότερα κράτη συμφώνησαν ότι ο μεγάλος αριθμός των δεικτών δυσχέραινε την εφαρμογή τους. Στα πλαίσια αυτά, οι δείκτες μειώθηκαν από 134 σε 58 και η ταξινόμησή τους έγινε⁷⁴ στη βάση της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής συνιστώσας της βιώσιμης ανάπτυξης περιλαμβάνοντας, ωστόσο, και την πολιτική/θεσμική.

Σε καθεμία από τις κατηγορίες αυτές, οι δείκτες οργανώνονταν σε τρεις κύριες ομάδες. Η πρώτη ομάδα αφορούσε στους δείκτες που απεικόνιζαν τις υπάρχουσες δραστηριότητες και ανθρώπινες συμπεριφορές που επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά τη βιώσιμη ανάπτυξη, η δεύτερη τους δείκτες που κατέγραφαν την υπάρχουσα κατάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης και η τρίτη τους δείκτες που αντιπροσώπευαν τις δράσεις της κοινωνίας που προωθούν την επίτευξη της βιωσιμότητας. Οι εν λόγω δείκτες δημοσιεύθηκαν το 2001 ως τμήμα της δεύτερης έκδοσης του «μπλε βιβλίου».

Το 2005⁷⁵, ξεκίνησε εκ νέου η διαδικασία αναθεώρησης των δεικτών καθώς η εμπειρία από την έως τότε εφαρμογή τους επέτρεπε την περαιτέρω βελτίωσή τους.

⁷⁴ The CSD Work Programme on Indicators of Sustainable Development, Paper submitted by United Nations Division of Sustainable Development, διαθέσιμο στο link <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/2001/10/env/wp.27.e.pdf>, 12/08/2014 και United Nations, UN Department of Economic and Social Affairs, Division of Sustainable Development, Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies, , Second Edition, New York, 2001 διαθέσιμο στο link <http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/indisdlmg2001.pdf>, 12/08/2014.

⁷⁵ Ιστοσελίδα των Ηνωμένων Εθνών, United Nations, UN Department of Economic and Social Affairs, Division of Sustainable Development,, Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies, Third Edition, October 2007, διαθέσιμο σε pdf στο link <http://www.un.org/esa/sustdev/natlinfo/indicators/guidelines.pdf>, 12/08/2014, και Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies, Third Edition, Full set of methodology

Η αναθεώρηση αυτή οδήγησε σε ένα σύνολο 50 βασικών δεικτών που αποτελούν μέρος ενός μεγαλύτερου συνόλου 96 δεικτών με την εν λόγω διάκριση να λαμβάνει χώρα ούτως ώστε να καταστεί εφικτή η εφαρμογή των βασικών δεικτών ενώ παράλληλα θα ήταν δυνατή η συμπερίληψη πρόσθετων δεικτών που θα επέτρεπαν μια περισσότερο ολοκληρωμένη αξιολόγηση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Οι βασικοί δείκτες πληρούν τρία συγκεκριμένα κριτήρια. Αφορούν σε θέματα που σχετίζονται στα περισσότερα κράτη με τη βιώσιμη ανάπτυξη, παρέχουν πληροφορίες που δεν είναι διαθέσιμες από άλλους βασικούς δείκτες και μπορούν να υπολογισθούν από τα περισσότερα κράτη με πληροφορίες που είναι είτε άμεσα διαθέσιμες ή θα μπορούσαν να διατεθούν σε εύλογο χρόνο και κόστος. Οι δε δείκτες του ευρύτερου συνόλου, εν αντιθέσει, αφορούν σε θέματα που σχετίζονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη σε μικρότερο αριθμό κρατών, παρέχουν συμπληρωματικές προς τους βασικούς δείκτες πληροφορίες ή δεν είναι εύκολα διαθέσιμες τα περισσότερα κράτη.

Οι δείκτες αυτοί στο σύνολό τους διατήρησαν το ευρύτερο πλαίσιο ανά θεματική συνιστώσα που είχε συμφωνηθεί στην αναθεώρηση του 2001 χωρίς, ωστόσο, να γίνεται άμεσα ορατό καθώς νέα διατομεακά θέματα εισήχθησαν και τα ήδη υπάρχοντα αναθεωρήθηκαν. Οι θεματικές που αναφέρονται, πλέον, είναι η φτώχεια, η διακυβέρνηση, η υγεία, η εκπαίδευση, τα δημογραφικά στοιχεία, οι φυσικοί κίνδυνοι, η ατμόσφαιρα, η γη, οι θάλασσες, οι ωκεανοί και οι ακτές, το γλυκό νερό, η βιοποικιλότητα, η οικονομική ανάπτυξη, η παγκόσμια οικονομική συνεργασία, η παραγωγή και τα καταναλωτικά πρότυπα.

Όπως μπορούμε να διακρίνουμε, πρόκειται για θέματα δεικτών που εμπίπτουν όντως στην οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική και πολιτική/θεσμική συνιστώσα της βιώσιμης ανάπτυξης κατ'αντιστοιχία με την ευρύτερη ταξινόμηση των δεικτών το 2001, όπως ήδη προαναφέρθηκε.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αναπτυγμένα, Αναπτυσσόμενα, Ελάχιστα Αναπτυγμένα Κράτη

Αναπτυξιακά, τα Κράτη διακρίνονται σε ανεπτυγμένα, αναπτυσσόμενα και ελάχιστα ανεπτυγμένα. Η εξακρίβωση της ανάπτυξης θεωρείται ένα πολυδιάστατο ζήτημα που απαιτεί τη χρήση αρκετών επιμέρους δεικτών και μεταβλητών ούτως ώστε να καταστεί εφικτή η απόδοση μιας σφαιρικής εικόνας που θα ανταποκρίνεται όσο το δυνατόν περισσότερο στην πραγματικότητα.

Παρ'όλ'αυτά, ο διαχωρισμός και η κατηγοριοποίηση των κρατών σε ανεπτυγμένα, αναπτυσσόμενα ή ελάχιστα ανεπτυγμένα βασίζεται στα κριτήρια που η κάθε Αρχή ή Οργανισμός θέτει ως βασικά. Στην παρούσα μελέτη, θα επικεντρωθούμε στα κριτήρια και τους δείκτες εκείνους που χρησιμοποιούν ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

2.1 Ορισμός Κράτους

Το Κράτος αποτελεί πρωτογενή θεσμό του διεθνούς δικαίου⁷⁶. Από την αρχαιότητα έως σήμερα, η έννοιά του απασχόλησε πλήθος πολιτικών στοχαστών οι οποίοι κατέφυγαν σε διάφορους ορισμούς προκειμένου να την ερμηνεύσουν. Στην ελληνική γλώσσα, ετυμολογικά προέρχεται από το ρήμα «κρατέω-κρατώ» που σημαίνει «κυριαρχώ, έχω δύναμη και την επιβάλλω». Το γενικό διεθνές δίκαιο δεν προδιαγράφει το ακριβές περιεχόμενο της έννοιας του κράτους⁷⁷. Παρ'όλ'αυτά, η παραδοσιακή θεωρητική αντιμετώπιση του κράτους στο διεθνές δίκαιο συνδυάζει τη συρροή τριών βασικών στοιχείων⁷⁸ του λαού, του εδάφους και της αυθυπόστατης πολιτικής εξουσίας.

- Λαός

Ως λαός νοείται το σύνολο ορισμένου αριθμού ατόμων που αποφασίζουν συνειδητά να ζήσουν στο πλαίσιο μιας οργανωμένης κοινωνίας. Στο διεθνές δίκαιο, το αριθμητικό μέγεθος θεωρείται αδιάφορο για τη συγκρότηση του κράτους⁷⁹ σε αντίθεση με τη μονιμότητα σε συγκεκριμένη εδαφική περιοχή που αποτελεί βασικό γνώρισμα του λαού ως στοιχείο της έννοιας του κράτους⁸⁰. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να προβούμε σε έναν διαχωρισμό μεταξύ των πολιτών και των κατοίκων καθώς μόνο οι πολίτες συγκροτούν την έννοια του λαού ως συστατικό στοιχείο του κράτους⁸¹. Οι πολίτες είναι όλοι όσοι έχουν την ιθαγένεια και συνδέονται με

⁷⁶ Βλ. Ρούκουνας Εμ., Διεθνές Δίκαιο, Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου-Τρόποι παραγωγής του διεθνούς δικαίου, Τεύχος Ι, σελ. 51, Τρίτη Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 2004.

⁷⁷ Βλ. Ρούκουνας Εμ., Διεθνές Δίκαιο, Το κράτος και το έδαφος-Το δίκαιο της θάλασσας, Τεύχος ΙΙ, σελ. 21, Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 2006. Το ίδιο ισχύει για θεμελιώδη συμβατικά κείμενα όπως ο Χάρτης Ηνωμένων Εθνών στον οποίο γίνεται γενική αναφορά στα «κράτη» χωρίς περαιτέρω διευκρινήσεις για τον ορισμό τους. Βέβαια, για την εισδοχή τους στον οργανισμό απαιτεί να «είναι φιλειρηνικά και να αποδέχονται, να μπορούν και να θέλουν να εκτελέσουν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τον Χάρτη» (άρθρ. 4, παρ. 1).

⁷⁸ Βλ. Ρούκουνας Εμ., Διεθνές Δίκαιο, Το κράτος και το έδαφος-Το δίκαιο της θάλασσας, Τεύχος ΙΙ, σελ. 21, Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 2006. Τα στοιχεία αυτά συναντώνται και στους ορισμούς που δίνονται από το εσωτερικό συνταγματικό δίκαιο.

⁷⁹ Βλ. Ρούκουνας Εμ., Διεθνές Δίκαιο, Το κράτος και το έδαφος-Το δίκαιο της θάλασσας, Τεύχος ΙΙ, σελ. 25, Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 2006.

⁸⁰ Βλ. Σπυρόπουλος Φ., Εισαγωγή στο Συνταγματικό Δίκαιο, σελ. 13, Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 2006.

⁸¹ Βλ. Ρούκουνας Εμ., Διεθνές Δίκαιο, Το κράτος και το έδαφος-Το δίκαιο της θάλασσας, Τεύχος ΙΙ, σελ. 25, Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 2006.

ορισμένο νομικό δεσμό προς ένα κράτος ενώ οι κάτοικοι είναι το σύνολο των φυσικών προσώπων που διαμένουν μόνιμα σε ορισμένο έδαφος, δηλαδή τόσο οι πολίτες όσο και οι αλλοδαποί⁸².

- Έδαφος

Ως έδαφος νοείται η συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή στην οποία είναι εγκατεστημένος ο λαός του κράτους. Αποτελείται από τη χερσαία εδαφική περιοχή, συμπεριλαμβανομένων των ποταμών και των λιμνών, τα θαλάσσια εσωτερικά ύδατα και την αιγιαλίτιδα ζώνη καθώς και τον υπερκείμενο του χερσαίου και θαλασσίου εδάφους εναέριο χώρο. Οι περιοχές όπου το κράτος ασκεί ειδικές λειτουργικές αρμοδιότητες, όπως παραδείγματος χάριν στην περίπτωση της υφαλοκρηπίδας όπου το κράτος έχει κυριαρχικά δικαιώματα ή της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) όπου το κράτος έχει δικαιώματα ελέγχου και δικαιοδοσίας, δεν αποτελούν έδαφος του κράτους. Το κράτος μπορεί να είναι ηπειρωτικό, όπως η Ελβετία, νησιωτικό, όπως η Ινδονησία, ή ηπειρωτικό και νησιωτικό, όπως η Ελλάδα. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το έδαφος του κράτους δεν χρειάζεται να παρουσιάζει γεωγραφική ενότητα⁸³.

- Αυθυπόστατη Πολιτική Εξουσία

Ως αυθυπόστατη πολιτική εξουσία νοείται η πολιτική εξουσία που δεν υπάγεται νομικά στην επιρροή ή στην κυβέρνηση άλλου κράτους. Η κρατική εξουσία είναι πρωτογενής και παράγεται μόνη της εξ ιδίου δικαίου. Διαθέτει δε τους κατάλληλους μηχανισμούς που της επιτρέπουν να επιτάσσει και να εξαναγκάζει σε συμμόρφωση οποιαδήποτε βούληση της αντιτίθεται. Για τη διατήρησή της σε διάρκεια, θεσπίζει

⁸² Βλ. Σπυρόπουλος Φ., Εισαγωγή στο Συνταγματικό Δίκαιο, σελ. 11-14, Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 2006. Μόνο οι πολίτες ενός κράτους ασκούν το πολιτικό δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι. Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των ημεδαπών (δηλαδή των πολιτών) διαφέρουν από τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των αλλοδαπών που διαβιούν στο κράτος.

⁸³ Βλ. Ρούκουνας Εμ., Διεθνές Δίκαιο, Το κράτος και το έδαφος-Το δίκαιο της θάλασσας, Τεύχος II, σελ. 25-27, Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 2006, Σπυρόπουλος Φ., Εισαγωγή στο Συνταγματικό Δίκαιο, σελ. 14-15, Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 2006.

δίκαιο το οποίο δεσμεύει τόσο τα άτομα στα οποία απευθύνεται όσο και την ίδια την εξουσία⁸⁴.

Με βάση την οργάνωση της κρατικής κυριαρχίας, τα κράτη διακρίνονται σε ενιαία και σε ομόσπονδα⁸⁵. Στο ενιαίο κράτος η κρατική εξουσία είναι ενιαία και ασκείται σε όλη την επικράτεια. Το ομόσπονδιακό κράτος αποτελείται από ομόσπονδα κράτη που έχουν ενωθεί σε αυτό. Έχει δική του εξουσία και δικά του νομοθετικά, εκτελεστικά και δικαστικά όργανα που είναι διαφορετικά και υπέρτερα από τα αντίστοιχα των ομόσπονδων κρατών που το αποτελούν. Υφίσταται τόσο το δίκαιο του ομόσπονδιακού κράτους όσο και των ομόσπονδων κρατών αλλά η έννομη τάξη του ομόσπονδιακού υπερισχύει. Η δε επικράτειά του ταυτίζεται με τις επικράτειες των ομόσπονδων κρατών και οι πολίτες έχουν δύο ιθαγένειες. Παραδείγματα ενιαίου και ομόσπονδιακού κράτους είναι η Ελλάδα και οι Η.Π.Α. αντίστοιχα.

⁸⁴ Βλ. Ρούκουνας Εμ., Διεθνές Δίκαιο, Το κράτος και το έδαφος-Το δίκαιο της θάλασσας, Τεύχος II, σελ. 27-28, Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 2006, Σπυρόπουλος Φ., Εισαγωγή στο Συνταγματικό Δίκαιο, σελ. 15-17, Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 2006.

⁸⁵ Βλ. Σπυρόπουλος Φ., Εισαγωγή στο Συνταγματικό Δίκαιο, σελ. 25-26, Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 2006.

2.2 Κατηγοριοποίηση Κρατών

Στην ενότητα αυτή, θα ασχοληθούμε με την κατηγοριοποίηση των κρατών ως προς το αναπτυξιακό τους επίπεδο. Για το σκοπό αυτό, θα μελετήσουμε τα κριτήρια και τους δείκτες που χρησιμοποιούν ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

2.2.1 Η μεθοδολογία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ)

2.2.1.1 Παρουσίαση της δομής και του ρόλου του ΟΗΕ

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών⁸⁶ (ΟΗΕ) ιδρύθηκε μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στις 24 Οκτωβρίου 1945, στο Σαν Φρανσίσκο, με την επικύρωση του Καταστατικού του Χάρτη⁸⁷ από την πλειοψηφία των 51 ιδρυτικών Κρατών-Μελών που δεσμεύτηκαν να προωθήσουν και να διατηρήσουν την ειρήνη διεθνώς με την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των εθνών, την προώθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την εδραίωση της διεθνούς συνεργασίας και της συλλογικής ασφάλειας⁸⁸.

⁸⁶ UNRIC - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, «Τα Ηνωμένα Έθνη: Μια Εισαγωγή για Μαθητές», διαθέσιμο στο [link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26272&Itemid=10&showall=1](http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26272&Itemid=10&showall=1), 20/08/2014 και «Η Ιστορία των Ηνωμένων Εθνών» διαθέσιμο στο [link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26777](http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26777), 20/08/2014. Πατέρας του ονόματος «Ηνωμένα Έθνη» θεωρείται ο Πρόεδρος των Η.Π.Α., Φραγκλίνος Ρούσβελτ, και για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκε στη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών της 1^{ης} Ιανουαρίου 1942.

⁸⁷ UNRIC - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, «Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών», διαθέσιμο στο [link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=14&Itemid=10](http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=14&Itemid=10), 20/08/2014 και UNRIC - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, «Τα Ηνωμένα Έθνη», διαθέσιμο στο [link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=16&Itemid=10](http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=16&Itemid=10), 20/08/2014.

Πρόκειται για μια διεθνή σύμβαση που περιγράφει τους στόχους του ΟΗΕ και τις βασικές αρχές που θα έπρεπε να χαρακτηρίζουν τις διεθνείς σχέσεις. Υπογράφηκε στις 26 Ιουνίου 1945 από 50 χώρες μετά το τέλος της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για τη Διεθνή Οργάνωση. Η 51^η χώρα, η Πολωνία, δεν κατάφερε να στείλει αντιπρόσωπο στη διάσκεψη του Σαν Φρανσίσκο αλλά θεωρείται ωστόσο ιδρυτικό μέλος.

⁸⁸ UNRIC - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, «Τα Ηνωμένα Έθνη: Μια Εισαγωγή για Μαθητές», διαθέσιμο στο [link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26272&Itemid=10&showall=1](http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26272&Itemid=10&showall=1)

Πρόκειται για ένα διεθνή οργανισμό μεγάλου βεληνεκού που επιλαμβάνεται ενός ευρύτατου φάσματος ζητημάτων λειτουργώντας παράλληλα ως φόρουμ ανταλλαγής απόψεων μεταξύ των μελών του.

Για να γίνει ένα κράτος μέλος του ΟΗΕ⁸⁹ θα πρέπει να είναι ειρηνόφιλο, να αποδέχεται τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το Χάρτη και να είναι πρόθυμο και σε θέση να τις εκπληρώσει⁹⁰. Σήμερα αριθμεί 193 μέλη ⁹¹ και η έδρα του βρίσκεται στη Νέα Υόρκη.

Ο ΟΗΕ δεν θεωρείται ένας ανεξάρτητος ομοιογενής οργανισμός με αποτέλεσμα η λήψη αποφάσεων να καθίσταται περισσότερο δύσκολη συγκριτικά με άλλους οργανισμούς. Αποτελείται από κυρίαρχα κράτη και, κατ'επέκταση, όλες οι δράσεις του εξαρτώνται από την αποδοχή και τη συναίνεση των κρατών-μελών του κάθε ένα από τα οποία διαθέτει μία και μόνο ψήφο.

http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26272&Itemid=10&showall=1, 20/08/2014.

Πρόδρομος του ΟΗΕ θεωρείται η Κοινωνία των Εθνών (ΚτΕ) η οποία ιδρύθηκε το 1919, μετά τη λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, στη διάρκεια της Συνθήκης των Βερσαλλιών με σκοπό την προώθηση και επίτευξη της διεθνούς συνεργασίας, ειρήνης και ασφάλειας ώστε να μην επαναληφθούν οι φρικαλεότητες του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Αρχικά είχε 42 Κράτη-Μέλη (26 εκ των οποίων δεν ήταν ευρωπαϊκά) και στη συνέχεια αριθμούσε 57. Οι διενέξεις που λάμβαναν χώρα παραπέμπονταν στο Συμβούλιο της ΚτΕ για επιδιαιτησία και συμβιβασμό ενώ μπορούσαν να επιβληθούν οικονομικές και στρατιωτικές κυρώσεις. Η ίδια δεν διέθετε δική της στρατιωτική δύναμη και εξαρτιόταν οικονομικά από τις εισφορές των Κρατών-Μελών της. Με την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου κατέστη προφανές ότι η ΚτΕ είχε αποτύχει.

⁸⁹ UNRIC - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, «Πώς μπορεί μια χώρα να γίνει μέλος των Ηνωμένων Εθνών», διαθέσιμο στο link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=40&Itemid=10, 20/08/2014. Το κράτος που επιθυμεί να γίνει μέλος υποβάλλει αρχικά μια επίσημη δήλωση αποδοχής των υποχρεώσεων του Χάρτη καθώς και μια αίτηση στον Γενικό Γραμματέα. Η αίτηση αυτή, στη συνέχεια, εξετάζεται από το Συμβούλιο Ασφαλείας και εφόσον λάβει τη θετική ψήφο εννέα εκ των δεκαπέντε μελών του, διαβιβάζεται στη Γενική Συνέλευση. Αυτό προϋποθέτει ότι κανένα από τα πέντε μόνιμα μέλη του, δηλαδή η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Η.Π.Α., η Κίνα και η Ρωσική Ομοσπονδία, δεν έχει καταψηφίσει την αίτηση. Για να γίνει δεκτό το κράτος στους κόλπους του ΟΗΕ θα πρέπει, έπειτα, να λάβει ψήφο από τα 2/3 των μελών της Γενικής Συνέλευσης.

⁹⁰ Καταστατικός Χάρτης, παρ.1, αρθρ.4 «Μέλη των Ηνωμένων Εθνών μπορούν να γίνουν όλα τα ειρηνόφιλα κράτη τα οποία αποδέχονται τις υποχρεώσεις που περιέχονται σαΐτα το Χάρτη και, κατά την κρίση του Οργανισμού, είναι ικανά και πρόθυμα να εκπληρώσουν αυτές τις υποχρεώσεις».

⁹¹ UNRIC - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, «Τα 193 Κράτη», διαθέσιμο στο link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=28&Itemid=10 , 20/08/2014. Η Ελλάδα έγινε μέλος του ΟΗΕ στις 25 Οκτωβρίου 1945.

Διαθέτει έξι κύρια όργανα καθώς και ειδικευμένα σώματα⁹², δηλαδή προγράμματα, τμήματα, ταμεία και ιδρύματα, αλλά και ειδικευμένες αυτόνομες οργανώσεις⁹³ που συνεργάζονται μέσω ειδικών ενδοκυβερνητικών συμφωνιών. Το σύνολο όλων αυτών ονομάζεται Σύστημα των Ηνωμένων Εθνών⁹⁴. Τα έξι προαναφερθέντα βασικά όργανα είναι η Γενική Συνέλευση, το Συμβούλιο Ασφαλείας, το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο, το Συμβούλιο Κηδεμονίας, το Διεθνές Δικαστήριο και η Γραμματεία⁹⁵.

Η Γενική Συνέλευση⁹⁶ είναι το κύριο όργανο διαβούλευσης του ΟΗΕ και αποτελείται από εκπροσώπους⁹⁷ όλων των κρατών-μελών του. Συνέρχεται κάθε χρόνο από τον Σεπτέμβριο ως τον Δεκέμβριο, καθώς και όποτε κρίνεται αναγκαίο, και χαρακτηρίζεται ως ένα φόρουμ πολυμερούς διαπραγμάτευσης⁹⁸. Κάθε κράτος-

⁹² UNRIC - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, «Το Σύστημα των Ηνωμένων Εθνών», διαθέσιμο στο [link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=category&id=25&Itemid=32](http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=category&id=25&Itemid=32), 20/08/2014. Σε αυτά περιλαμβάνονται UNICEF (Ταμείο του ΟΗΕ για τα παιδιά), UNDP (Πρόγραμμα του ΟΗΕ για την Ανάπτυξη), UNCTAD (Διάσκεψη του ΟΗΕ για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη), UNDCP (Πρόγραμμα του ΟΗΕ για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών), UNEP (Πρόγραμμα του ΟΗΕ για το Περιβάλλον), UNICRI (Ερευνητικό Πρόγραμμα του ΟΗΕ για το Διαπεριφερειακό Έγκλημα και τη Δικαιοσύνη) κ.α καθώς και περιφερειακές επιτροπές, ερευνητικά ιδρύματα κ.α.

⁹³ UNRIC - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, «Το Σύστημα των Ηνωμένων Εθνών», διαθέσιμο στο [link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=category&id=25&Itemid=32](http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=category&id=25&Itemid=32), 20/08/2014. Παραδείγματα αποτελούν οι UNESCO (Οργάνωση του ΟΗΕ για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό), IMO (Διεθνής Οργάνωση Ναυτιλίας), WIPO (Παγκόσμια Οργάνωση Πνευματικής Ιδιοκτησίας), ILO (Διεθνής Οργάνωση Εργασίας), FAO (Οργάνωση Τροφίμων και Γεωργίας του ΟΗΕ), World Bank (Παγκόσμια Τράπεζα) κ.α. Πρόκειται για οργανώσεις που διαθέτουν δικά τους μέλη, γραμματεία, εκτελεστικά-νομοθετικά όργανα και προϋπολογισμό. Συνεργάζονται τόσο με τον ΟΗΕ όσο και μεταξύ τους μέσω του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου (ECOSOC).

⁹⁴ UNRIC - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, «Το Σύστημα των Ηνωμένων Εθνών», διαθέσιμο στο [link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=category&id=25&Itemid=32](http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=category&id=25&Itemid=32), 20/08/2014.

⁹⁵ Ιστοσελίδα Ηνωμένων Εθνών, «Κύρια Όργανα», διαθέσιμο στο [link http://www.un.org/en/mainbodies/](http://www.un.org/en/mainbodies/), 20/08/2014. Στην αγγλική γλώσσα πρόκειται για τα General Assembly, Security Council, Economic and Social Council (ECOSOC), Trusteeship Council, International Court of Justice και Secretariat αντίστοιχα.

⁹⁶ Βλ. Παπακώστας Α., «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών», σελ. 29-43, Εκδόσεις Α. Αναστασίου, Αθήνα, 1985.

⁹⁷ Οι εκπρόσωποι που συμμετέχουν δεν ξεπερνούν τους πέντε για κάθε κράτος-μέλος.

⁹⁸ UNRIC - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, «Τι είναι η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ», διαθέσιμο στο [link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26990%3A2013-02-08-15-21-41&catid=12%3Aabout-un&Itemid=10](http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26990%3A2013-02-08-15-21-41&catid=12%3Aabout-un&Itemid=10), 20/08/2014 και Ιστοσελίδα Ηνωμένων Εθνών, «Functions and Powers of the General Assembly», διαθέσιμο στο [link http://www.un.org/en/ga/about/background.shtml](http://www.un.org/en/ga/about/background.shtml), 20/08/2014.

μέλος έχει δικαίωμα μιας ψήφου διασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό τη νομική ισότητα των κρατών. Ωστόσο, ενώ στα απλά ζητήματα οι αποφάσεις λαμβάνονται με το σύστημα της απλής πλειοψηφίας των ψήφων των κρατών-μελών που είναι παρόντα, στη δε περίπτωση ζητημάτων μεγάλης βαρύτητας οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία των δύο τρίτων. Οι αποφάσεις της έχουν χαρακτήρα συστάσεων και δεν είναι δεσμευτικές για τα μέλη των Η.Ε.. Καθίστανται, ωστόσο, δεσμευτικές οι αποφάσεις που λαμβάνει ομόφωνα ως προς την ερμηνεία διατάξεων του Χάρτη, ή σε θέματα οργάνωσης και οικονομικών όπως η έγκριση του προϋπολογισμού, η αποδοχή ή η αποβολή κρατών-μελών από τον Οργανισμό έπειτα από πρόταση του Συμβουλίου Ασφαλείας, οι συμφωνίες μεταξύ του Οργανισμού και ειδικευμένων οργανώσεων και άλλα.

Το Συμβούλιο⁹⁹ Ασφαλείας¹⁰⁰ έχει την πρωταρχική ευθύνη¹⁰¹ για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και τη διευθέτηση των διαφορών. Οι αποφάσεις του είναι δεσμευτικές¹⁰² για όλα τα κράτη-μέλη και έχουν εκτελεστικό χαρακτήρα ενώ διαθέτει, επίσης, τη δυνατότητα διατύπωσης συστάσεων προς τα κράτη. Τα μέτρα που δύναται να λάβει σε περίπτωση μη συμμόρφωσής τους μπορεί να συνεπάγονται οικονομικές κυρώσεις, διακοπή διπλωματικών σχέσεων, αποκλεισμό ή ακόμη και τη χρήση ενόπλων δυνάμεων εφόσον έχουν αποτύχει όλα τα προηγούμενα μέσα διευθέτησης μιας διαφοράς και κριθεί απαραίτητο από το Συμβούλιο Ασφαλείας για τη διασφάλιση της διεθνούς ειρήνης. Συν τοις άλλοις, προτείνει, όπως θα δούμε, στη Γενική Συνέλευση τον Γενικό Γραμματέα που θα διοριστεί και τα νέα μέλη του Οργανισμού ενώ μαζί με αυτή εκλέγουν από κοινού τους Δικαστές που θα συγκροτήσουν το Διεθνές Δικαστήριο. Αποτελείται από πέντε μόνιμα μέλη¹⁰³, τη Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, τις Η.Π.Α., την Κίνα και τη Ρωσική

⁹⁹ Το Συμβούλιο της Κτε που προϋπήρχε μετονομάστηκε σε Συμβούλιο Ασφαλείας στον ΟΗΕ.

¹⁰⁰ Βλ. Παπακώστας Ά., «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών», σελ. 45-67, Εκδόσεις Α. Αναστασίου, Αθήνα, 1985 και UNRIC - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, «Τί είναι το Συμβούλιο Ασφαλείας;», διαθέσιμο στο link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26989%3A2013-02-08-14-52-07&catid=12%3Aabout-un&Itemid=10, 20/08/2014 και Ιστοσελίδα Ηνωμένων Εθνών, «The Security Council», διαθέσιμο στο link <http://www.un.org/en/sc/>, 20/08/2014

¹⁰¹ Χάρτης Η.Ε., άρθρ.24, παρ.1.

¹⁰² Χάρτης Η.Ε., άρθρ.25.

¹⁰³ Ουσιαστικά πρόκειται για τους πέντε νικητές του πολέμου.

Ομοσπονδία, που διαθέτουν το δικαίωμα της αρνησικυρίας, γνωστό και ως δικαίωμα βέτο¹⁰⁴, και από δέκα μη μόνιμα που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση με διετή θητεία. Τα τελευταία, μετά την παρέλευση της διετίας, δεν έχουν τη δυνατότητα άμεσης επανεκλογής τους. Κάθε ένα από τα 15 μέλη που συνθέτουν το Συμβούλιο Ασφαλείας διαθέτει έναν διαπιστευμένο αντιπρόσωπο και μία ψήφο. Για διαδικαστικά ζητήματα απαιτείται η σύμφωνη ψήφος επτά μελών του ενώ για τα μη διαδικαστικά η σύμφωνη ψήφος επτά μελών του εκ των οποίων, όμως, οι πέντε θα πρέπει να προέρχονται από το σύνολο των μόνιμων μελών του. Συνέρχεται ανά πάσα στιγμή όταν αυτό κριθεί αναγκαίο ενώ για τα μέλη του ισχύει η εκ περιτροπής προεδρία.

Το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο¹⁰⁵ είναι υπεύθυνο για τον συντονισμό και την επίβλεψη των οικονομικών και κοινωνικών εργασιών των Η.Ε. και των ειδικευμένων οργανισμών και ιδρυμάτων. Διαθέτει 54 μέλη, που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση, κάθε ένα εκ των οποίων διαθέτει μία μόνο ψήφο. Η ψηφοφορία λαμβάνει χώρα με το σύστημα της απλής πλειοψηφίας των μελών που είναι παρόντα. Το Συμβούλιο συνέρχεται δύο φορές το χρόνο, ή και εκτάκτως όποτε κρίνεται αναγκαίο, και κάθε κράτος-μέλος συμμετέχει με έναν αντιπρόσωπο ο οποίος μπορεί, ωστόσο, να συνοδεύεται από συμβούλους. Οι συνεδριάσεις του είναι, ως επί το πλείστον, ανοικτές στο κοινό εκτός εάν αποφασισθεί το αντίθετο από την πλειοψηφία των μελών του. Τα κράτη που δεν είναι μέλη του Συμβουλίου, καθώς και ειδικευμένες οργανώσεις, δύνανται να παραστούν σε συζητήσεις θεμάτων που τα ενδιαφέρει χωρίς δικαίωμα ψήφου. Τα θέματα αυτά προτείνονται από τα κράτη-μέλη, τα υπόλοιπα όργανα και τον Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού, ειδικευμένες οργανώσεις ή και μη κυβερνητικές οργανώσεις που έχουν το δικαίωμα αυτό. Οι αποφάσεις που λαμβάνει δεν είναι δεσμευτικές καθότι

¹⁰⁴ Πολύ σημαντικό διότι αρκεί ένα και μόνο από τα μόνιμα μέλη του να διαφωνεί με μια απόφαση που λαμβάνεται στο Συμβούλιο Ασφαλείας για να απορριφθεί.

¹⁰⁵ Βλ. Παπακώστας Ά., «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών», σελ. 69-82, Εκδόσεις Α. Αναστασίου, Αθήνα, 1985 και Ιστοσελίδα Ηνωμένων Εθνών, «ECOSOC», διαθέσιμο στο link <http://www.un.org/en/ecosoc/about/index.shtml> 20/08/2014.

έχουν χαρακτήρα συστάσεων. Για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων του, το Συμβούλιο έχει τη δυνατότητα ίδρυσης επιτροπών¹⁰⁶.

Το Συμβούλιο Κηδεμονίας¹⁰⁷ ιδρύθηκε για την παροχή διεθνούς εποπτείας σε 11 υπό κηδεμονία εδάφη που είχαν τεθεί υπό την εποπτεία 7 κρατών μελών. Αφορούσε σε εδάφη που διατελούσαν υπό καθεστώς εντολής, που είχαν αποσπαστεί από εχθρικά, κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, κράτη ή που τα κράτη που ήταν υπεύθυνα για τη διοίκησή τους αποφάσιζαν να τις υπάγουν στο σύστημα κηδεμονίας. Η λειτουργία του ανεστάλη το 1994 μετά την ανεξαρτησία του Παλάου, του τελευταίου εναπομείναντος υπό κηδεμονία εδάφους των Η.Ε.. Έως τότε, συγκροτείτο από τα κράτη-μέλη που διοικούσαν τις περιοχές αυτές, όσα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν διοικούσαν υπό κηδεμονία εδάφη και όσα κράτη-μέλη εκλέγονταν από τη Γενική Συνέλευση για τρία έτη. Μετά την αυτοδιοίκηση και την ανεξαρτησία όλων αυτών των εδαφών, το έργο του Συμβουλίου Κηδεμονίας είχε ολοκληρωθεί και έκτοτε τροποποίησε τους όρους λειτουργίας του ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθεί σε περιστάσεις που θα απαιτούν τη δική του παρέμβαση. Πλέον, συνέρχεται όποτε απαιτείται είτε μετά από δική του απόφαση, του Προέδρου του ή της πλειοψηφίας των μελών του είτε μετά από απόφαση της Γενικής Συνέλευσης ή του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης¹⁰⁸ αποτελείται από 15 δικαστές διαφορετικής εθνικότητας και είναι το κύριο δικαστικό όργανο¹⁰⁹ των Η.Ε.. Η εκλογή των μελών

¹⁰⁶ Βλ. Παπακώστας Ά., «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών», σελ. 74-75, Εκδόσεις Α. Αναστασίου, Αθήνα, 1985. Παραδείγματα αποτελούν οι λειτουργικές επιτροπές στις οποίες ανήκουν η Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η Κοινωνική Επιτροπή, η Επιτροπή για τη θέση των Γυναικών, η Επιτροπή Διεθνούς Εμπορίου, η Επιτροπή για τα Ναρκωτικά, η Επιτροπή Δημογραφίας και η Στατιστική Επιτροπή αλλά και οι επιτροπές περιφερειακών οικονομικών στις οποίες ανήκουν η Οικονομική Επιτροπή για την Ευρώπη, η Οικονομική Επιτροπή για την Ασία και την Άπω Ανατολή, η Οικονομική Επιτροπή για τη Λατινική Αμερική και η Οικονομική Επιτροπή για την Αφρική.

¹⁰⁷ Βλ. Παπακώστας Ά., «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών», σελ. 82-91, Εκδόσεις Α. Αναστασίου, Αθήνα, 1985. Ιστοσελίδα Ηνωμένων Εθνών, «Trusteeship Council», διαθέσιμο στο link <http://www.un.org/en/mainbodies/trusteeship/>, 20/08/2014.

¹⁰⁸ Βλ. Παπακώστας Ά., «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών», σελ. 93-99, Εκδόσεις Α. Αναστασίου, Αθήνα, 1985. Ιστοσελίδα του Διεθνούς Δικαστηρίου «The Court» διαθέσιμο στο link <http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1>, 20/08/2014. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ΔΔ είναι το μόνο από τα έξι κύρια όργανα του ΟΗΕ που δεν έχει την έδρα του στη Νέα Υόρκη των Η.Π.Α. αλλά στην Χάγη της Ολλανδίας.

του γίνεται από τη Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας μέσα από έναν κατάλογο που υποβάλλεται από το Γενικό Γραμματέα και περιλαμβάνει τους υποψήφιους που προτείνουν τα κράτη βάσει της ειδικότητάς τους και της έως τώρα προσφοράς νομικών υπηρεσιών. Για να επιλεγούν θα πρέπει να έχουν την απόλυτη πλειοψηφία τόσο στη Γενική Συνέλευση όσο και στο Συμβούλιο Ασφαλείας, να έχουν ψηφιστεί, δηλαδή, και από τα δύο αυτά κύρια όργανα. Τα μέλη του έχουν δικαίωμα επανεκλογής και η θητεία τους διαρκεί εννέα χρόνια. Διευθετεί νομικές διαφωνίες μεταξύ των κρατών¹¹⁰ και παρέχει συμβουλευτικές γνωμοδοτήσεις¹¹¹. Η υποβολή της διαφοράς δύο κρατών γίνεται έπειτα από δική τους συναίνεση και αποτελεί δικαίωμα και όχι υποχρέωσή τους. Οι δε αποφάσεις λαμβάνονται με τη μέθοδο της πλειοψηφίας των δικαστών που παρίστανται και είναι οριστικές ενώ οι γνωμοδοτήσεις του δεν έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα.

Τέλος, η Γραμματεία¹¹² είναι το βασικό όργανο του ΟΗΕ καθώς επιλαμβάνεται διοικητικών και πολιτικών αρμοδιοτήτων και εξυπηρετεί τα υπόλοιπα κύρια όργανα. Αποτελείται από το Γενικό Γραμματέα και το προσωπικό που την απαρτίζει. Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, τα κράτη-μέλη και οι κυβερνήσεις τους υποχρεούνται να απέχουν από οποιαδήποτε προσπάθεια επηρεασμού της κρίσης τους και να σέβονται το διεθνή χαρακτήρα της φύσης των καθηκόντων τους. Αντίστοιχα, η Γραμματεία δε θα δέχεται ούτε θα ζητά πληροφορίες από οποιαδήποτε άλλη αρχή ή κράτος-μέλος. Ο Γενικός Γραμματέας είναι ο ανώτατος διοικητικός υπάλληλος του Οργανισμού. Προϊσταται της Γραμματείας και αποφασίζει για το διορισμό του προσωπικού της βάσει κανόνων που η Γενική

¹⁰⁹ Βλ. Παπακώστας Ά., «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών», σελ. 93, Εκδόσεις Α. Αναστασίου, Αθήνα, 1985. Διαφέρει από το Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης (Δ.Δ.Δ.Δ.) της ΚτΕ στο ότι μέλη του γίνονται αυτόματα όλα τα κράτη-μέλη του Οργανισμού των Η.Ε. εν αντιθέσει με το Δ.Δ.Δ.Δ. του οποίου μέλη ήταν μόνο όσα είχαν επικυρώσει το πρωτόκολλο υπογραφής του 1920.

¹¹⁰ Βλ. Παπακώστας Ά., «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών», σελ. 94, Εκδόσεις Α. Αναστασίου, Αθήνα, 1985. Σύμφωνα με το άρθρ.34 του Καταστατικού του Δ.Δ., διάδικοι μπορούν να είναι μόνο κράτη, είτε μέλη του ΟΗΕ είτε συμβαλλόμενα μέρη του Καταστατικού του, και όχι διεθνείς οργανισμοί ή ιδιώτες.

¹¹¹ Βλ. Παπακώστας Ά., «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών», σελ. 96, Εκδόσεις Α. Αναστασίου, Αθήνα, 1985. Σύμφωνα με το άρθρ.96 του Χάρτη, δυνατότητα αιτήσεως γνωμοδότησης έχουν η Γενική Συνέλευση, το Συμβούλιο Ασφαλείας καθώς και άλλα όργανα του ΟΗΕ ή οργανώσεις έπειτα από εξουσιοδότηση της Γενικής Συνέλευσης.

¹¹² Βλ. Παπακώστας Ά., «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών», σελ. 101-104, Εκδόσεις Α. Αναστασίου, Αθήνα, 1985. Ιστοσελίδα Ηνωμένων Εθνών, «General Assembly» διαθέσιμο στο link <http://www.un.org/en/ga/about/index.shtml>, 20/08/2014

Συνέλευση ορίζει. Ο ίδιος εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση έπειτα από πρόταση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η θητεία του διαρκεί 5 έτη και έχει δικαίωμα επανεκλογής¹¹³. Είναι υπεύθυνος¹¹⁴ για τη σύγκληση των υπολοίπων οργάνων, μεριμνά για την εφαρμογή των αποφάσεών τους, υποβάλλει ετήσιες εκθέσεις στη Γενική Συνέλευση για το έργο του Οργανισμού ενώ έχει τη δυνατότητα να επιστήσσει την προσοχή στο Συμβούλιο Ασφαλείας για ζητήματα που ο ίδιος θεωρεί ότι θέτουν σε κίνδυνο τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια¹¹⁵ αλλά και να δράσει ως μεσολαβητής. Τωρινός Γενικός Γραμματέας είναι ο Ban Ki-moon από τη Δημοκρατία της Κορέας ο οποίος θα ολοκληρώσει τη δεύτερη θητεία του τον Δεκέμβριο του 2016.

Εκτός των βασικών οργάνων που αποτελούν τον ΟΗΕ, θα πρέπει να αναφερθούμε και στο Πρόγραμμα των Η.Ε. για την Ανάπτυξη¹¹⁶, ευρύτερα γνωστό ως UNDP (United Nations Development Programme) καθώς αυτό είναι υπεύθυνο για τη δημοσίευση των ετήσιων Εκθέσεων για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη στις οποίες παρουσιάζεται η μέθοδος και τα αποτελέσματα της κατηγοριοποίησης των κρατών. Το UNDP ιδρύθηκε το 1965 από τη Γενική Συνέλευση των Η.Ε. και συνεργάζεται αποκλειστικά με κυβερνήσεις κρατών. Έχει μόνιμους αντιπροσώπους σε 177 χώρες οι οποίοι υπηρετούν, παράλληλα, και ως μόνιμοι συντονιστές των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων του Συστήματος των Η.Ε.. Στόχος του Προγράμματος αυτού είναι η καλύτερη αξιοποίηση της βοήθειας που παρέχεται από τον ΟΗΕ και ο συντονισμός τοπικών και διεθνών προσπάθειών για την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας, την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης, την εξάλειψη της φτώχειας, την επίτευξη των

¹¹³ Δεν έχει προβλεφθεί ανώτατο όριο θητειών για το αξίωμα του Γενικού Γραμματέα. Έως τώρα κανείς δεν κατείχε, παρ'όλα αυτά, το αξίωμα για περισσότερες των δύο θητειών.

¹¹⁴ Βλ. Παπακώστας Α., «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών», σελ. 101, Εκδόσεις Α. Αναστασίου, Αθήνα, 1985.

¹¹⁵ Άρθρ. 99 του Χάρτη

¹¹⁶ Ιστοσελίδα του UNDP, «Frequently Asked Questions», διαθέσιμο στο link http://www.undp.org/content/undp/en/home/operations/about_us/frequently_askedquestions/#undp, 20/08/2014, UNRIC - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, «UNDP-To Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη», διαθέσιμο στο link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=10803&catid=25:-----un-system-directory&Itemid=32, 20/08/2014 και Υπουργείο Εξωτερικών, Διεθνές Πλαίσιο-ΟΗΕ, Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών, διαθέσιμο στο link <http://www.hellenicaid.gr/diethnes-plaisio/ohe/programma-anaptuxes-ton-enomenon-ethnon.html>, 20/08/2014.

Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας¹¹⁷ καθώς και την πρόληψη και αντιμετώπιση των κρίσεων. Οι δε προαναφερόμενες ετήσιες Εκθέσεις για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη, στις οποίες παρουσιάζεται η μεθοδολογία και οι δείκτες που χρησιμοποιούνται για την κατηγοριοποίηση των κρατών σε αναπτυξιακό επίπεδο, εκδίδονται από το UNDP και χαρακτηρίζονται από συντακτική αυτονομία βάσει ειδικής αποφάσεως¹¹⁸ της Γενικής Συνέλευσης.

¹¹⁷ Ιστοσελίδα των ΗΕ, «Millennium Development Goals and Beyond», διαθέσιμο στο link <http://www.un.org/millenniumgoals/reports.shtml>, 20/08/2014. Οι Οκτώ Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας (ΑΣΧ) καθώς και οι δεκαοχτώ επιμέρους στόχοι και επιδιώξεις αποφασίσθηκαν το 2000 όταν 189 χώρες δεσμεύτηκαν να προχωρήσουν στις απαραίτητες για την επίτευξή τους αλλαγές ως το 2015. Οι στόχοι αυτού είναι ο τερματισμός της ακραίας φτώχειας και πείνας, η καθολική πρόσβαση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, η προώθηση της ισότητας των δύο φύλων και η ενδυνάμωση των γυναικών, η μείωση της παιδικής θνησιμότητας, η βελτίωση της μητρικής υγείας, η καταπολέμηση του HIV/AIDS, της ελονοσίας και άλλων ασθενειών, η περιβαλλοντική βιωσιμότητα και η παγκόσμια συνεργασία ως προς την ανάπτυξη.

¹¹⁸ Πρόκειται για την A/RES/57/264.

2.2.1.2 Μεθοδολογία

Ο πρώην Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, Kofi Annan, είχε διαχωρίσει τα «Ανεπτυγμένα» από τα υπόλοιπα κράτη υποστηρίζοντας ότι «ένα ανεπτυγμένο κράτος επιτρέπει στους πολίτες του να απολαμβάνουν μια ελεύθερη και υγιή ζωή σε ένα ασφαλές περιβάλλον». Για τον προσδιορισμό ενός κράτους ως ανεπτυγμένου, αναπτυσσόμενου ή ελάχιστα ανεπτυγμένου, ο ΟΗΕ χρησιμοποιεί το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης - ΔΑΑ (Human Development Index - HDI).

Ο εν λόγω δείκτης είχε προταθεί από τον Πακιστανό Οικονομολόγο Mahbub au Hag, και παρουσιάστηκε για πρώτη φορά το 1990 στην Έκθεση Ανθρώπινης Ανάπτυξης του ΟΗΕ ως ένα μέσο μέτρησης και σύγκρισης των επιπέδων διαβίωσης από κράτος σε κράτος. Αξιολογεί την πρόοδο ενός κράτους στην υγεία, την εκπαίδευση και το εισόδημα, τις τρεις βασικές, δηλαδή, διαστάσεις της ανθρώπινης ανάπτυξης, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα σε μια υγιή ζωή, την πρόσβαση στη γνώση και ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο.

Για τον υπολογισμό του λαμβάνονται υπόψη η προσδοκώμενη κατά τη γέννηση ζωή, το επίπεδο βασικής εκπαίδευσης του πληθυσμού και το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα (ΑΕΕ¹¹⁹) υπό τη μορφή γραμμικών μετασχηματισμών που συνδυάζονται μεταξύ τους¹²⁰. Ουσιαστικά πρόκειται για ένα στατιστικό γεωμετρικό μέσο των κανονικοποιημένων δεικτών όπως αυτοί προκύπτουν από τις

¹¹⁹ Ιστοσελίδα OECD, Glossary of Statistical Terms, «Gross National Income», διαθέσιμο στο link <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1176>, 25/08/2014, Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «GNI per capita» διαθέσιμο στο link <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>, 25/08/2014, Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα», διαθέσιμο στο link <http://www.euretiro.com/2010/06/akatharisto-ethniko-eisodima.html>, 25/08/2014 και Ιστοσελίδα Investopedia, «Gross National Income», διαθέσιμο στο link <http://www.investopedia.com/terms/g/gross-national-income-gni.asp>, 25/08/2014. Ο αγγλικός όρος είναι Gross National Income (GNI). Ορίζεται ως το σύνολο της παραγωγής μιας χώρας στο οποίο προστίθεται το εισόδημα που εισρέει από το εξωτερικό και αφαιρείται το εισόδημα που εκρέει από τη χώρα. Το κατά κεφαλήν ΑΕΕ είναι ο λόγος του ΑΕΕ προς τον πληθυσμό της χώρας.

¹²⁰ «Οικονομική Κρίση και Πολιτικές Ανάπτυξης και Συνοχής», Ελληνική Εταιρεία Περιφερειακής Επιστήμης ERSA, 10^ο Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο, Θεσσαλονίκη, 1-2 Ιουνίου 2012.

μέσες επιδόσεις των κρατών σε κάθε έναν από αυτούς τους συγκεκριμένους τομείς¹²¹.

Η διαδικασία υπολογισμού του ΔΑΑ παρουσιάζεται στο τεχνικό σημείωμα¹²² των Εκθέσεων¹²³ Ανθρώπινης Ανάπτυξης του Προγράμματος των Η.Ε. για την Ανάπτυξη (UNDP) και έχει ως εξής. Αρχικά, υπολογίζονται οι δείκτες για την κάθε διάσταση χωριστά μέσω των μέγιστων αξιών/τιμών που έχουν παρατηρηθεί τα τελευταία χρόνια και των ελάχιστων επιτρεπόμενων με τέτοιο τρόπο ώστε οι δείκτες να κυμαίνονται από 0 έως 1.

Ο πίνακας που ακολουθεί, περιλαμβάνει τις μέγιστες καθώς και τις ελάχιστες επιτρεπόμενες τιμές, όπως αυτές δημοσιεύθηκαν στην τελευταία Έκθεση του ΟΗΕ για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη¹²⁴.

¹²¹ Human Development Report 2014, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, Technical notes, διαθέσιμο σε pdf στο link http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14_technical_notes.pdf, 22/08/2014.

¹²² Human Development Report 2014, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, Technical notes, διαθέσιμο σε pdf στο link http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14_technical_notes.pdf, 22/08/2014.

¹²³ Human Development Report (HDR). Δημοσιεύεται κάθε χρόνο από το Γραφείο του Προγράμματος των ΗΕ για την Ανάπτυξη.

¹²⁴ Human Development Report 2014, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, διαθέσιμο σε pdf στο link <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf>, 22/08/2014. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται είναι δυνατό να αναζητηθεί και απευθείας στο pdf των Technical notes, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14_technical_notes.pdf, 22/08/2014.

Indicator-Δείκτης (I)	Maximum - Η μέγιστη τιμή/αξία	Minimum – Η ελάχιστη επιτρεπόμενη τιμή/αξία
Life Expectancy (years) – Προσδοκώμενη ζωή κατά τη γέννηση (χρόνια)	85	20.0
Mean years of schooling -Μέσος όρος ετών εκπαίδευσης ενός ενήλικα ατόμου ηλικίας 25 ετών και άνω (MYS)	15	0
Expected years of schooling - Μέσος όρος ετών εκπαίδευσης που εκτιμάται ότι θα έχει ένα παιδί 5 ετών (EYS)	18	0
GNI per capita – κατά κεφαλήν ΑΕΕ	75.000 \$	100

Human Development Report 2014, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience,

Technical notes¹²⁵

Ως ελάχιστες τιμές ορίζονται, όπως βλέπουμε, τα 20 έτη για την προσδοκώμενη ζωή κατά τη γέννηση, τα 0 έτη για τους συντελεστές βάσει των οποίων υπολογίζεται το επίπεδο βασικής εκπαίδευσης, δηλαδή ο μέσος όρος ετών εκπαίδευσης ενός ατόμου 25 ετών και άνω και ο μέσος όρος ετών εκπαίδευσης που εκτιμάται ότι θα έχει ένα παιδί ηλικίας 5 ετών, και τα 100\$ κατά κεφαλήν ΑΕΕ για το εισόδημα.

Ως μέγιστη τιμή¹²⁶ ως προς τη διάρκεια της προσδοκώμενης ζωής ορίζονται τα 85 έτη. Στον εκπαιδευτικό τομέα, ο μέσος όρος ετών εκπαίδευσης ενός ενήλικα ατόμου ορίζεται στα 15 έτη που είναι η τιμή που προβλέπεται να έχει επιτευχθεί μέχρι και το 2025 και ο μέσος όρος ετών εκπαίδευσης που εκτιμάται ότι θα έχει ένα παιδί

¹²⁵ Human Development Report 2014, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, Technical notes, σελ.2, διαθέσιμο σε pdf στο link http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14_technical_notes.pdf, 22/08/2014.

¹²⁶ Ιστοσελίδα του Προγράμματος των ΗΕ για την Ανάπτυξη, UNDP- Human Development Reports, Frequently Asked Questions, διαθέσιμο στο link <http://hdr.undp.org/en/faq-page/human-development-index-hdi#faq-expand-all-link>, 22/08/2014 . Μέχρι και την Έκθεση για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη του 2013 (Human Development Report 2013, The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World), οι μέγιστες τιμές που χρησιμοποιούνταν ανά δείκτη ήταν η μέγιστη μεταξύ όλων των κρατών παρατηρούμενη από το 1980 έως το έτος δημοσίευσης της έκθεσης. Η μέθοδος αυτή επικρίθηκε καθώς θεωρήθηκε άδικο να κρίνονται τα επιτεύγματα μιας χώρας στον κάθε τομέα συγκριτικά με τα επιτεύγματα μιας διαφορετικών δυνατοτήτων χώρας.

ορίζεται στα 18 έτη που ισοδυναμεί με το χρονικό διάστημα που απαιτείται για τη συμμετοχή σε μεταπτυχιακές σπουδές και την απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου στα περισσότερα κράτη. Το ετήσιο κατά κεφαλήν ΑΕΕ ορίζεται στα 75.000\$ καθώς θεωρείται ότι πέραν αυτού του ποσού δεν παρατηρείται κάποια περαιτέρω βελτίωση στην ανθρώπινη ανάπτυξη¹²⁷.

Ο γενικός τύπος από τον οποίο προκύπτει ο δείκτης της κάθε διάστασης είναι ο ακόλουθος:

$$\text{Dimension Index} = \frac{\text{actual value} - \text{minimum value}}{\text{maximum value} - \text{minimum value}}$$

Συνεπώς

$$\text{Life Expectancy (LE) Index (I}_1\text{)} = \frac{e_0 - 20}{85 - 20}$$

$$\text{Mean Years of Schooling Index (MYSI)} = \frac{\text{MYS} - 0}{15 - 0}$$

$$\text{Expected Years of Schooling Index (EYSI)} = \frac{\text{EYS} - 0}{18 - 0}$$

$$\text{Education Index (I}_2\text{)} = \frac{\text{MYSI} + \text{EYSI}}{2}$$

$$\text{GNI (I}_3\text{)} = \frac{\text{GNIpc} - 100}{75000 - 100}$$

¹²⁷ Human Development Report 2014, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, Technical notes, σελ.2, διαθέσιμο σε pdf στο link http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14_technical_notes.pdf, 22/08/2014.

Τέλος, ο τύπος που συνδέει τους δείκτες που προαναφέρθηκαν και σύμφωνα με τον οποίο προκύπτει ο ΔΑΑ. είναι ο εξής:

$$HDI (\Delta AA) = I_1^{1/3} * I_2^{1/3} * I_3^{1/3}$$

Η κατηγοριοποίηση των κρατών σε πολύ υψηλά ανεπτυγμένα, υψηλά ανεπτυγμένα, ανεπτυγμένα και λιγότερο ανεπτυγμένα βάσει των αποτελεσμάτων του ΔΑΑ προκύπτει χρησιμοποιώντας τα τεταρτημόρια κατανομής των δεικτών που τον αποτελούν μέσα από ένα σύστημα σταθερών τιμών (cutoff points system - COP)¹²⁸.

Οι τιμές αυτές είναι αποτέλεσμα της ακόλουθης σχέσης:

$$COP_q = HDI (LE_q, MYS_q, EYS_q, GNIpc_q)$$

$$\text{όπου } q=1,2,3$$

Το σύστημα σταθερών τιμών COP θα παραμείνει σταθερό για τα επόμενα πέντε έτη τουλάχιστον και στη συνέχεια οι τιμές του θα πρέπει να αναθεωρηθούν. Οι ισχύουσες τιμές σύμφωνα με τις οποίες γίνεται η κατηγοριοποίηση είναι 0.8 , 0.7, 0.55, κάτω του 0.55 και αντιστοιχούν σε κράτη πολύ υψηλής, υψηλής, μεσαίας, μικρής ανάπτυξης με την σειρά που προαναφέρθηκαν.

¹²⁸ Η κατηγοριοποίηση αυτή εισήχθη με την HDR 2014. Μέχρι πρότινος τα κράτη ταξινομούταν βάσει των τιμών που λάμβανε ο ΔΑΑ ($HDI = I_1^{1/3} * I_2^{1/3} * I_3^{1/3}$). Οι τιμές κυμαίνονταν από 0 έως 1 και βάσει αυτών, τα κράτη κατατάσσονταν σε υψηλής, μέσης και χαμηλής ανάπτυξης. Οι τιμές αυτές για την τελευταία Έκθεση Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Report 2013, The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World pdf διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://hdr.undp.org/en/2013-report>) που χρησιμοποίησε αυτό τον τρόπο κατηγοριοποίησης ήταν HDI 0,8 και άνω, HDI από 0,5 μεταξύ 0,799, HDI από 0 έως 0,449 για τα κράτη υψηλής, μέσης και χαμηλής ανάπτυξης αντίστοιχα.

2.2.1.3 Συμπεράσματα

Ο ΔΑΑ (HDI) είναι ένα μέτρο οικονομικής ανάπτυξης και ευημερίας που βασικός σκοπός¹²⁹ της δημιουργίας του, αρχικά, ήταν το να αποδειχθεί πως η οικονομική ανάπτυξη από μόνη της δεν συνοδεύεται απαραίτητα από τις απαραίτητες για την ανθρώπινη διαβίωση βελτιώσεις. Οι περιορισμοί¹³⁰ αυτού του μέτρου σύγκρισης του βιοτικού επιπέδου ως προς την αναπτυξιακή κατάταξη των κρατών συνίστανται στα εξής.

Κατ'αρχάς, ο ΔΑΑ όπως προαναφέρθηκε, φανερώνει το μέσο όρο των επιτευγμάτων ενός κράτους στις τρεις βασικές διαστάσεις της ανθρώπινης ανάπτυξης, δηλαδή την υγεία, την εκπαίδευση και το εισόδημα. Ο μέσος όρος, όμως, και των τριών διαστάσεων δεν αποκαλύπτει τις ανισότητες που λαμβάνουν χώρα μεταξύ των πολιτών στο εσωτερικό ενός κράτους. Συν τοις άλλοις, δύο κράτη μπορεί να παρουσιάζουν την ίδια μέση τιμή HDI και τα επιτεύγματα ανά διάσταση ανθρώπινης ανάπτυξης να κατανέμονται εντελώς διαφορετικά ανάλογα με τις προτεραιότητες της εθνικής πολιτικής του κάθε κράτους.

Επιπλέον, η ευημερία και η οικονομική ανάπτυξη εξαρτάται και από άλλους παράγοντες όπως η δυνατότητα πρόσβασης σε καθαρό πόσιμο νερό, τα επίπεδα ρύπανσης, οι πολιτικές ελευθερίες, τα ζητήματα ασφάλειας, οι αποκλίσεις και οι ανισότητες από περιοχή σε περιοχή στο εσωτερικό των κρατών αλλά και οι συγκρούσεις με γειτονικά κράτη που δεν λαμβάνονται υπ'όψιν από τον εν λόγω δείκτη. Ο δε ΔΑΑ αντικατοπτρίζει αλλαγές που λαμβάνουν χώρα μακροπρόθεσμα, όπως παραδείγματος χάριν το προσδόκιμο όριο ζωής, και όχι σε άμεσο ή βραχυπρόθεσμο χρονικό πλαίσιο.

¹²⁹ «Οικονομική Κρίση και Πολιτικές Ανάπτυξης και Συνοχής», Ελληνική Εταιρεία Περιφερειακής Επιστήμης ERSΑ, 10^ο Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο, Θεσσαλονίκη, 1-2 Ιουνίου 2012.

¹³⁰ Economics-Help, Helping to simplify economics, «Human Development Index» διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.economicshelp.org/blog/glossary/human-development-index/>, 22/08/2014 και Riley Geoff, Unit 2 Macro: Human Development Index (HDI), διαθέσιμο στο link <http://www.tutor2u.net/blog/index.php/economics/comments/unit-2-macro-human-development-index-hdj>, 22/08/2014.

Τέλος, παρότι η δημιουργία του είχε ως σκοπό την αποσύνδεση της ανθρώπινης ανάπτυξης από την αποκλειστική και μόνο εξέλιξη του ΑΕΕ ενός κράτους περιλαμβάνοντας εξίσου σημαντικούς για το επίπεδο ανθρώπινης διαβίωσης παράγοντες, όπως είναι η προσδοκώμενη κατά τη γέννηση ζωή και το μορφωτικό επίπεδο, η χρήση του ΑΕΕ για τον υπολογισμό του δείκτη αυτού μεταφέρει τις αδυναμίες του κριτηρίου αυτού στα αποτελέσματα του ΔΑΑ. Επιτρέπει, δηλαδή, τη μεταξύ των κρατών σύγκριση, δεν φανερώνει, ωστόσο, την πραγματική κατανομή του εισοδήματος με αποτέλεσμα η οικονομική ευημερία που παρουσιάζει να μην ανταποκρίνεται πολλές φορές στην πραγματικότητα και να μην καθίσταται εφικτή η επισήμανση των διαφορετικών επιπέδων οικονομικής ανάπτυξης μεταξύ κρατών με παρόμοιο κατά κεφαλήν ΑΕΕ.

Οι αδυναμίες αυτές και η ανάγκη να καταστεί ο ΔΑΑ περισσότερο ανθρωποκεντρικός περιλαμβάνοντας διαστάσεις από την ισότητα των φύλων μέχρι και τη βιοποικιλότητα του περιβάλλοντος πυροδότησε¹³¹ τη δημιουργία νέων συμπληρωματικών δεικτών που παρουσιάστηκαν από το Γραφείο Εκθέσεων Ανθρώπινης Ανάπτυξης του ΟΗΕ στην Έκθεση του 2010 και περιλαμβάνονται έκτοτε στις ετήσιες αυτές εκθέσεις.

Οι συμπληρωματικοί αυτοί δείκτες¹³² είναι ο Προσαρμοσμένος ως προς την Ανισότητα Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Inequality-adjusted Human Development Index - IHDI), ο Δείκτης Ανάπτυξης των Φύλων (Gender Development Index - GDI), ο Δείκτης Ανισότητας των Φύλων (Gender Inequality Index - GII) και ο Πολυδιάστατος Δείκτης Φτώχειας (Multidimensional Poverty Index - MPI).

¹³¹ Riley Geoff, Unit 2 Macro: Human Development Index (HDI), διαθέσιμο στο link <http://www.tutor2u.net/blog/index.php/economics/comments/unit-2-macro-human-development-index-hdi>, 22/08/2014.

¹³² «Οικονομική Κρίση και Πολιτικές Ανάπτυξης και Συνοχής», Ελληνική Εταιρεία Περιφερειακής Επιστήμης ERSA, 10^ο Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο, Θεσσαλονίκη, 1-2 Ιουνίου 2012. Πρόκειται για τον Inequality Adjusted Human Development Index –ΙΑΗΔΙ– που προτάθηκε από μια ομάδα οικονομολόγων υπό τον A. Sen και αποσκοπεί στην ανάδειξη των ανισοτήτων ιδιαίτερα στους τομείς της εκπαίδευσης και της υγείας.

Ο ΙΗΔΙ¹³³ αποτελεί και την απόδειξη ότι η χρήση του ΗΔΙ χαρακτηρίζεται ως ανεπαρκής για την κατηγοριοποίηση των κρατών. Εν αντιθέσει με τον ΗΔΙ, ο ΙΗΔΙ για τον υπολογισμό του λαμβάνει υπ' όψιν όχι μόνο το μέσο όρο των επιδόσεων του εκάστοτε κράτους στην υγεία, την εκπαίδευση και το εισόδημα αλλά και πώς τα ετήσια ανά τομέα επιτεύγματα κατανέμονται μεταξύ των πολιτών βάσει του επιπέδου ανισότητας. Οι περιορισμοί του συγκεκριμένου δείκτη συνίστανται στο ότι φανερώνει μόνο την επίδραση των ανισοτήτων στις συγκεκριμένες διαστάσεις που ο ΗΔΙ αναφέρεται. Εκτός αυτού, αδυνατεί να παρουσιάσει επικαλυπτόμενες εντός της κοινωνίας ανισότητες όπως το ενδεχόμενο ο ίδιος πολίτης να βρίσκεται στο κατώτερο επίπεδο και των τριών βασικών τομέων της ανθρώπινης διαβίωσης καθώς και την ανισότητα στα αναμενόμενα έτη σχολικής εκπαίδευσης.

Ο GDI¹³⁴ αποκαλύπτει το χάσμα που υφίσταται μεταξύ των δύο φύλων στην υγεία, την εκπαίδευση και το εισόδημα, δηλαδή στους τομείς στους οποίους γίνεται αναφορά στον ΗΔΙ. Για τον υπολογισμό του, υπολογίζεται ξεχωριστά ο ΗΔΙ για τους άνδρες και τις γυναίκες χρησιμοποιώντας ακριβώς την ίδια μεθοδολογία όπως αυτή προαναφέρθηκε στον υπολογισμό του ΗΔΙ. Η διαφορά συνίσταται στο προσδόκιμο όριο ζωής κατά τη γέννηση όπου αναγνωρίζεται ως βιολογικό πλεονέκτημα το κατά πέντε έτη αυξημένο όριο των γυναικών έναντι των ανδρών.

Ο GII¹³⁵, κατ'αντιστοιχία με τους ΙΗΔΙ και ΗΔΙ, μετρά τα επίπεδα ανισότητας μεταξύ των δύο φύλων στην ανθρώπινη ανάπτυξη. Δεδομένου ότι η ανισότητα των δύο

¹³³ Ιστοσελίδα του Προγράμματος των ΗΕ για την Ανάπτυξη, UNDP- Human Development Reports, Frequently Asked Questions - ΙΗΔΙ, διαθέσιμο στο link <http://hdr.undp.org/en/faq-page/inequality-adjusted-human-development-index-ihdi#t293n93>, 22/08/2014 και Human Development Report 2014, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, Technical notes, σελ. 3-5, pdf διαθέσιμο στο link http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14_technical_notes.pdf, 22/08/2014.

¹³⁴ Ιστοσελίδα του Προγράμματος των ΗΕ για την Ανάπτυξη, UNDP- Human Development Reports, Frequently Asked Questions - GDI, διαθέσιμο στο link <http://hdr.undp.org/en/faq-page/gender-development-index-gdi>, 22/08/2014, Human Development Report 2014, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, Technical notes, σελ. 7-8, pdf διαθέσιμο στο link http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14_technical_notes.pdf, 22/08/2014.

¹³⁵ Ιστοσελίδα του Προγράμματος των ΗΕ για την Ανάπτυξη, UNDP- Human Development Reports, Frequently Asked Questions - GII, διαθέσιμο στο link <http://hdr.undp.org/en/faq-page/gender-inequality-index-gii>, Human Development Report 2014, 22/08/2014, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, Technical notes, σελ. 5-6, pdf διαθέσιμο στο link http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14_technical_notes.pdf, 22/08/2014.

φύλων αποτελεί βασική πτυχή της ανθρώπινης ανάπτυξης όσο υψηλότερη είναι η τιμή του GII τόσο λιγότερο ουσιαστική είναι η ανάπτυξη αυτή για το συγκεκριμένο κράτος.

Τέλος, ο MPI¹³⁶, χρησιμοποιώντας στοιχεία από έρευνες στις οποίες συμμετέχουν νοικοκυριά, προσδιορίζει τις αδυναμίες σε οικογενειακό και ατομικό επίπεδο ως προς την υγεία, την εκπαίδευση και το εισόδημα. Κάθε άτομο σε ένα νοικοκυριό χαρακτηρίζεται ως φτωχό ή μη βάσει των στερήσεων με τις οποίες ζει. Τα στοιχεία που οδηγούν στον υπολογισμό του προέρχονται απαραίτητα από την ίδια κάθε φορά έρευνα, σε αντίθεση με τον IHDI. Μια άλλη διαφορά μεταξύ αυτών των δύο δεικτών είναι ότι ο MPI φανερώνει τι επικαλυπτόμενες ανισότητες καθώς αποκαλύπτει τις στερήσεις και τις αδυναμίες για τον κάθε πολίτη και στους τρεις τομείς ανθρώπινης διαβίωσης επιτρέποντας συγκρίσεις τόσο μεταξύ περιοχών, παραδείγματος χάριν αστικών ή αγροτικών, του ίδιου κράτους όσο και μεταξύ των κρατών.

Πρέπει να σημειωθεί πως η έννοια της Ανθρώπινης Ανάπτυξης είναι ευρύτερη από οποιονδήποτε δείκτη και αν χρησιμοποιηθεί. Οι δείκτες που παρουσιάζονται στις Εκθέσεις Ανθρώπινης Ανάπτυξης προσφέρουν μόνο τη δυνατότητα σύγκρισης σε ορισμένους από τους βασικότερους τομείς της ανθρώπινης διαβίωσης.

¹³⁶ Ιστοσελίδα του Προγράμματος των ΗΕ για την Ανάπτυξη, UNDP- Human Development Reports, Frequently Asked Questions - MPI, διαθέσιμο στο link <http://hdr.undp.org/en/faq-page/multidimensional-poverty-index-mpi>, Human Development Report 2014, 22/08/2014, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, Technical notes, σελ. 8-10, pdf διαθέσιμο στο link http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14_technical_notes.pdf, 22/08/2014.

2.2.1.5 Η περίπτωση των Ελάχιστα Ανεπτυγμένων Κρατών

Εκτός του ΔΑΑ και της γενικότερης κατηγοριοποίησης των κρατών, ο ΟΗΕ ασχολείται ιδιαιτέρως με την περίπτωση των Ελάχιστα Ανεπτυγμένων Κρατών και τις ανάγκες τους. Για το λόγο αυτό, η Επιτροπή Αναπτυξιακής Πολιτικής¹³⁷ του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου (ECOSOC) των Η.Ε. χρησιμοποιεί τα κριτήρια¹³⁸ του χαμηλού εισοδήματος, της αδυναμίας ανθρώπινων πόρων και της οικονομικής τρωτότητας για να κατατάξει ένα κράτος σε αυτή την κατηγορία.

Η ανάγκη αναγνώρισης της ξεχωριστής αυτής κατηγορίας έγινε ιδιαίτερα αισθητή κατά τη διάρκεια της Πρώτης Συνδιάσκεψης των Η.Ε. για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD¹³⁹), το 1964, όπου πραγματοποιήθηκε μια πρώτη απόπειρα καταγραφής των ιδιαιτεροτήτων τους ενώ στη Δεύτερη UNCTAD, που έλαβε χώρα το 1968, το ζήτημα αυτό θα εξεταστεί λεπτομερώς χωρίς, όμως, ιδιαίτερη επιτυχία.

Η κατηγορία των Ελάχιστα Ανεπτυγμένων Κρατών θα κάνει επίσημα την εμφάνιση της το 1971 με σκοπό την αποκλειστική πρόσβαση των κρατών αυτών, που έπασχαν από σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα, σε συγκεκριμένα διεθνή μέτρα στήριξης, ιδίως στους τομείς του εμπορίου και της αναπτυξιακής βοήθειας. Τα κριτήρια που αρχικά χρησιμοποιήθηκαν ήταν το χαμηλό κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕγχΠ), το επίπεδο αναλφαριθμητισμού και το επίπεδο εκβιομηχάνισης.

Τα κριτήρια¹⁴⁰ αυτά έχουν εξελιχθεί και σήμερα χρησιμοποιούνται τα κριτήρια του εισοδήματος, που μετράται με το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα (ΑΕΕ),

¹³⁷ Ιστοσελίδα Ηνωμένων Εθνών, Development Policy and Analysis Division, « Committee for Development Policy », διαθέσιμο στο link <http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/index.shtml>, 27/08/2014. Committee for Development Policy (CDP). Η CDP ιδρύθηκε το 1965 ως θυγατρικό σώμα του ECOSOC. Αρχικά, έφερε την ονομασία «Επιτροπή Προγραμματισμού Ανάπτυξης» μέχρι και το 1968 που μετονομάστηκε σε «Επιτροπή Αναπτυξιακής Πολιτικής».

¹³⁸ Ιστοσελίδα Ηνωμένων Εθνών, Development Policy and Analysis Division, «LDC Information», διαθέσιμο στο link http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/ldc_info.shtml, 27/08/2014.

¹³⁹ United Nations Conference on Trade and Development.

¹⁴⁰ UNCTAD, The Least Developed Countries Report 2013, διαθέσιμο σε pdf στο link unctad.org/en/PublicationsLibrary/ldc2013_en.pdf, 27/08/2014 και Ιστοσελίδα Ηνωμένων Εθνών,

της αδυναμίας ανθρώπινων πόρων, που μετράται με το δείκτη ανθρώπινου κεφαλαίου, και της οικονομικής ευπάθειας, που μετράται με το δείκτη οικονομικής τρωτότητας. Επιπλέον, ένα κράτος χαμηλού ναι μεν εισοδήματος με πληθυσμό, ωστόσο, μεγαλύτερο των 75 εκατομμυρίων δεν μπορεί να συμπεριληφθεί στη λίστα των Ελάχιστα Ανεπτυγμένων Κρατών.

Το πρώτο κριτήριο, το κατά κεφαλήν ΑΕΕ, φανερώνει την οικονομική κατάσταση ενός κράτους καθώς φανερώνει το εισόδημα των πολιτών του. Ορίζεται¹⁴¹ ως το σύνολο της παραγωγής ενός κράτους στο οποίο προστίθεται το εισόδημα που εισρέει από το εξωτερικό¹⁴² και αφαιρείται το εισόδημα που εκρέει από αυτό. Το κατά κεφαλήν ΑΕΕ, λοιπόν, είναι ο λόγος του ΑΕΕ προς τον πληθυσμό ενός κράτους.

Εν προκειμένω, το ΑΕΕ μετράται σε δολάρια ΗΠΑ μετά τη μετατροπή των εθνικών νομισμάτων μέσω της μεθόδου Atlas που χρησιμοποιεί η Παγκόσμια Τράπεζα¹⁴³ για να περιορίσει τις επιπτώσεις των βραχυπρόθεσμων διακυμάνσεων του πληθωρισμού. Θα πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι σε οικονομίες χαμηλού εισοδήματος, τα αποτελέσματα του κατά κεφαλήν ΑΕΕ μπορεί να υποτιμηθούν αρκετά και να οδηγήσουν σε παραπλανητικές πληροφορίες σχετικά με το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων.

Το χαμηλό εισόδημα προκύπτει ως αποτέλεσμα μιας τριετής εκτίμησης του κατά κεφαλήν ΑΕΕ το μέσο όρο του οποίου καθορίζει η Παγκόσμια Τράπεζα για τον προσδιορισμό των κρατών με χαμηλό εισόδημα. Το κατώτατο όριο για την ένταξη

Development Policy and Analysis Division, «LDC Information: The criteria for identifying least developed countries», διαθέσιμο στο link http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/ldc_info.shtml, 27/08/2014.

¹⁴¹ Ιστοσελίδα OECD, Glossary of Statistical Terms, «Gross National Income», διαθέσιμο στο link <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1176>, 25/08/2014, Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «GNI per capita» διαθέσιμο στο link <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>, 25/08/2014, Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα», διαθέσιμο στο link <http://www.euretiro.com/2010/06/akatharisto-ethniko-eisodima.html>, 25/08/2014 και Ιστοσελίδα Investopedia, «Gross National Income», διαθέσιμο στο link <http://www.investopedia.com/terms/g/gross-national-income-gni.asp>, 25/08/2014. Ο αγγλικός όρος είναι Gross National Income (GNI).

¹⁴² Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Καθαρό Εισόδημα από το εξωτερικό», διαθέσιμο στο link <http://www.euretiro.com/2010/06/katharo-eisodima-exoterikou.html>, 25/08/2014.

¹⁴³ Αναλύεται σε επόμενη ενότητα.

ενός κράτους στη λίστα των Ελάχιστα Ανεπτυγμένων Κρατών ορίζεται στα 992\$/άτομο και το όριο για την αποφοίτηση ορίζεται στα 1.190\$/άτομο. Για την αποφοίτησή του, δηλαδή, το όριο έχει οριστεί στο 20% παραπάνω από το κατώτατο όριο που απαιτείται για την ένταξή της στη λίστα.

Το κριτήριο του ανθρώπινου κεφαλαίου που αναφέρεται στην αδυναμία των ανθρώπινων πόρων μετράται με ένα σύνθετο δείκτη, το Δείκτη Ανθρώπινου Ενεργητικού, που προκύπτει βάσει στοιχείων τεσσάρων άλλων δεικτών για τη διατροφή, το ποσοστό, δηλαδή, του πληθυσμού που υποσιτίζεται, την υγεία και ιδιαίτερα το ποσοστό παιδικής θνησιμότητας ηλικίας έως 5 ετών, την εγγραφή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και τον αναλφαριθμητισμό των ενηλίκων.

Αποδίδει ιδιαίτερη σημασία, συνεπώς, στο βιοτικό επίπεδο των πολιτών και τη δυνατότητα μιας αξιοπρεπούς διαβίωσης. Το όριο για την ένταξη ορίζεται στα $\frac{3}{4}$ των αποτελεσμάτων του συνόλου των υπό εξέταση κρατών. Όσα κράτη παρουσιάζουν χαμηλότερη τιμή από το όριο αυτό είναι υποψήφια για ένταξη ενώ η αποφοίτηση ορίζεται στο 10% πάνω από το όριο αυτό.

Τέλος, το κριτήριο οικονομικής ευπάθειας μετράται και αυτό με ένα σύνθετο δείκτη, το Δείκτη Οικονομικής Ευπάθειας, όπως ονομάζεται, που προκύπτει βάσει αποτελεσμάτων άλλων δεικτών σχετικά με την αστάθεια που παρουσιάζεται ως προς την γεωργική παραγωγή και τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, την οικονομική σημασία των μη παραδοσιακών δραστηριοτήτων στο ΑΕΠ, τη συγκέντρωση των εμπορευμάτων που εξάγονται, την απόμακρη γεωγραφικά τοποθεσία, το μικρό αριθμητικά πληθυσμό της χώρας, το ποσοστό του πληθυσμού της που κατοικεί σε περιοχές χαμηλού υψομέτρου και εκτίθεται σε φυσικές καταστροφές καθώς και του ποσοστού που αναγκάστηκε να μετατοπισθεί λόγω φυσικών καταστροφών.

Ο δείκτης αυτός έχει σχεδιαστεί για να αντανakλά τον κίνδυνο που ενέχει για την ανάπτυξη ενός κράτους η έκθεσή του σε εξωγενή πλήγματα και φυσικές καταστροφές και δε λαμβάνει υπ'όψιν τις εθνικές επιλογές ως προς την οικονομική

πολιτική. Το όριο για την ένταξη ορίζεται στο 1/4 των αποτελεσμάτων του συνόλου των υπό εξέταση κρατών. Όσα κράτη παρουσιάζουν υψηλότερη τιμή από το όριο αυτό είναι υποψήφια για ένταξη ενώ η αποφοίτηση ορίζεται σε μια διαφορά της τάξεως του 10% από το όριο αυτό.

Η Επιτροπή έχει καθορίσει τα κατώτατα όρια για κάθε ένα από τα κριτήρια αυτά και βάσει αυτών αποφασίζεται η ένταξη ή η αποφοίτηση των κρατών αυτών από την κατηγορία των Ελάχιστα Ανεπτυγμένων Κρατών. Για να προστεθεί ένα κράτος θα πρέπει να πληροί και τα τρία αυτά κριτήρια και ο πληθυσμός του να μη ξεπερνά τους 75 εκατομμύρια κατοίκους. Το πληθυσμιακό αυτό όριο δεν ισχύει για όσα κράτη έχουν ήδη ενταχθεί στη λίστα και ξεπεράσουν τους 75 εκατομμύρια κατοίκους προτού αποφοιτήσουν.

Τα κατώτατα όρια για την αποφοίτηση, όπως διαπιστώσαμε, είναι σε υψηλότερο επίπεδο από αυτά της ένταξης γιατί στόχος δεν είναι απλά η αποφοίτηση αλλά η βελτίωση και η εξασφάλιση μιας σωστής αναπτυξιακής πορείας. Για να μπορέσει, λοιπόν, ένα κράτος να αποφοιτήσει θα πρέπει είτε να φτάσει τα όρια σε δύο από τα τρία κριτήρια που προαναφέρθηκαν είτε το κατά κεφαλήν ΑΕΕ να είναι διπλάσιο από το κατώτατο όριο που έχει οριστεί για την αποφοίτηση.

Η Επιτροπή Αναπτυξιακής Πολιτικής επανεξετάζει τη λίστα αυτή κάθε τρία χρόνια και συμβουλεύει το ECOSOC για το ποια κράτη θα πρέπει να προστεθούν και ποια θα πρέπει να αποφοιτήσουν¹⁴⁴. Παρότι αρκεί η ανάγκη ένταξης ενός κράτους στην εν λόγω κατηγορία να διαπιστωθεί μια φορά, η δε αποφοίτηση πρέπει να διαπιστωθεί για τουλάχιστον δύο συνεχόμενες τριετίες κατά τη διάρκεια της επανεξέτασης.

Μετά τη σύσταση για αποφοίτηση προς το ECOSOC και τη συγκατάθεση από τη Γενική Συνέλευση των Η.Ε. προβλέπεται μια περίοδος χάριτος διάρκειας τριών ετών κατά την οποία το κράτος παραμένει στη λίστα των Ελάχιστα Ανεπτυγμένων Κρατών

¹⁴⁴ Μέχρι στιγμής έχουν αποφοιτήσει μόνο τρεις χώρες από τη λίστα των Ελάχιστα Ανεπτυγμένων Κρατών. Πρόκειται για τις Μποτσουάνα (1994), Πράσινο Ακρωτήριο (2007) και Μαλδίβες (2011).

ώστε να πραγματοποιηθεί όσο το δυνατόν πιο ομαλά η μετάβαση και να μη διαταραχθεί η πρόοδος και η ανάπτυξη που έχει επιτευχθεί.

Για το διάστημα που ένα κράτος υπάγεται στην εν λόγω κατηγορία απολαμβάνει συγκεκριμένα πλεονεκτήματα που σχετίζονται με την αναπτυξιακή βοήθεια, τις εμπορικές προτιμήσεις, την ελάφρυνση του χρέους, τη διαφορετική αντιμετώπιση ως προς τις υποχρεώσεις του σε διεθνείς οργανισμούς και την παροχή τεχνικής βοήθειας. Αξίζει να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι η δε ένταξη ενός κράτους στην κατηγορία των Ελάχιστα Ανεπτυγμένων Κρατών απαιτεί τη συγκατάθεσή του εν αντιθέσει με την αποφοίτησή του. Αυτή τη στιγμή, η λίστα αυτή απαριθμεί 49 κράτη¹⁴⁵.

¹⁴⁵ UNCTAD, The Least Developed Countries Report 2013, διαθέσιμο σε pdf στο link unctad.org/en/PublicationsLibrary/ldc2013_en.pdf, 25/08/2014.

2.2.2 Η μεθοδολογία της Παγκόσμιας Τράπεζας

2.2.2.1 Παρουσίαση της δομής και του ρόλου της Παγκόσμιας

Τράπεζας

Με τον όρο «Παγκόσμια Τράπεζα¹⁴⁶» αναφερόμαστε σε ένα διεθνές χρηματοπιστωτικό ίδρυμα το οποίο περιλαμβάνει τη Διεθνή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (International Bank for Reconstruction and Development - IBRD) και το Διεθνή Οργανισμό Ανάπτυξης (International Development Association - IDA) και αποτελεί πηγή οικονομικής και τεχνικής βοήθειας για τα αναπτυσσόμενα κράτη.

Δεν πρέπει να συγχέουμε τον όρο αυτό με τον «Όμιλο της Παγκόσμιας Τράπεζας¹⁴⁷», ο οποίος αποτελείται τόσο από την Παγκόσμια Τράπεζα, δηλαδή τη IBRD και τον IDA, όσο και από τρεις άλλους οργανισμούς¹⁴⁸, το Διεθνή Οργανισμό Χρηματοδότησης¹⁴⁹ (International Finance Corporation - IFC), τον Πολυμερή Οργανισμό για την Εγγύηση των Επενδύσεων¹⁵⁰ (Multilateral Investment Guarantee Agency - MIGA) και το Διεθνές Κέντρο για την Επίλυση Επενδυτικών Διαφορών¹⁵¹ (International Centre for Settlement of Investment Disputes - ICSID), με τους

¹⁴⁶ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «World Bank-FAQs» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTSITETOOLS/0,,contentMDK:20147466~menuPK:344189~pagePK:98400~piPK:98424~theSitePK:95474,00.html#1>, 24/08/2014.

¹⁴⁷ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «World Bank Group» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/ORGANIZATION/BODEXT/EXTEDS21/0,,contentMDK:21872375~pagePK:64099144~piPK:64099061~theSitePK:394278,00.html>, 24/08/2014.

¹⁴⁸ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «World Bank Group» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/ORGANIZATION/BODEXT/EXTEDS21/0,,contentMDK:21872375~pagePK:64099144~piPK:64099061~theSitePK:394278,00.html>, 24/08/2014.

¹⁴⁹ Η χρηματοδότηση αυτή, εν αντιθέσει με τα όσα ισχύουν στην Παγκόσμια Τράπεζα, απευθύνεται στον ιδιωτικό τομέα και όχι στις κυβερνήσεις ή τις κρατικές εταιρείες. Στόχος της είναι να αποκτήσουν πρόσβαση σε ιδιωτικά κεφάλαια τα κράτη που στερούνται τη δυνατότητα αυτή λόγω του ότι θεωρούνται κράτη υψηλού επενδυτικού κινδύνου. Η βοήθεια που προσφέρει περιλαμβάνει δάνεια μεσοπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης διάρκειας, τεχνική υποστήριξη, προϊόντα διαχείρισης κινδύνου και συμμετοχή στο εταιρικό μετοχικό κεφάλαιο των ιδιωτικών επιχειρήσεων του κράτους. Για τα μέλη του μπορεί να ανατρέξει κανείς στην ιστοσελίδα <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members#3>, 24/08/2014.

¹⁵⁰ Οι εγγυήσεις αφορούν στους μη εμπορικούς κινδύνους καθώς και στις πολιτικές προσέγκυσης επενδύσεων. Για τα μέλη του μπορεί να ανατρέξει κανείς στην ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας στο link <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members#4>, 24/08/2014.

¹⁵¹ Αφορά στις διαφορές που προκύπτουν στα πλαίσια των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (Α.Ξ.Ε.). Για τα μέλη του μπορεί να ανατρέξει κανείς στην ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας στο link <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members#5>, 24/08/2014.

οποίους συνεργάζεται για τη μείωση της φτώχειας. Η Παγκόσμια Τράπεζα, και κατ'επέκταση η IBRD και ο IDA, απευθύνονται στις κυβερνήσεις των αναπτυσσόμενων κρατών ενώ οι υπόλοιποι τρεις οργανισμοί του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας, δηλαδή ο IFC, ο MIGA¹⁵² και το ICSID, απευθύνονται στον ιδιωτικό τομέα.

Η Παγκόσμια Τράπεζα¹⁵³ συστάθηκε το 1944, κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, στη Διάσκεψη του Bretton Woods με σκοπό την ανοικοδόμηση της Ευρώπης μετά τον πόλεμο. Το πρώτο δάνειο¹⁵⁴ που χορήγησε για τη μεταπολεμική ανασυγκρότηση, ύψους 250 εκατομμυρίων δολαρίων, είχε αποδέκτη τη Γαλλία, το 1947. Σήμερα, η Παγκόσμια Τράπεζα απευθύνεται στις κυβερνήσεις των αναπτυσσόμενων κρατών και με την παροχή χρηματικών ενισχύσεων και επιστημονικής και τεχνολογικής εξειδίκευσης εστιάζει στη μείωση της φτώχειας και τη βελτίωση των υποδομών τους σε βασικούς τομείς όπως η υγεία, η εκπαίδευση και οι μεταφορές.

Όσον αφορά στη διοίκηση¹⁵⁵ της Τράπεζας, οι υπουργοί οικονομικών των κρατών-μελών της συγκροτούν το Συμβούλιο Διοικητών το οποίο συνεδριάζει μια φορά το χρόνο κατά τις ετήσιες συνεδριάσεις του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Τα ειδικά καθήκοντα έχουν ανατεθεί σε 25 Εκτελεστικούς Διοικητικούς Συμβούλους οι οποίοι εκλέγουν και τον Πρόεδρο της Παγκόσμιας Τράπεζας για πενταετή ανανεώσιμη θητεία. Τωρινός Πρόεδρος, δωδέκατος στη σειρά, είναι ο Jim Yong Kim ο οποίος προεδρεύει και των πέντε αλληλένδετων οργανώσεων που συγκροτούν τον Όμιλο της Παγκόσμιας Τράπεζας. Η έδρα της βρίσκεται στην Ουάσινγκτον των Η.Π.Α..

¹⁵² Μέλη του IFC και του MIGA μπορούν να αποτελέσουν μόνο τα μέλη της IBRD.

¹⁵³ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «World Bank History» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/EXTARCHIVES/0,,contentMDK:20053333~menuPK:63762~pagePK:36726~piPK:437378~theSitePK:29506,00.html> , 24/08/2014.

¹⁵⁴ Ο τότε Πρόεδρος της Παγκόσμιας Τράπεζας, John Mc Cloy, επέλεξε με αυστηρά κριτήρια τη Γαλλία έναντι της Πολωνίας και της Χιλής. Το ποσό των 250 εκατομμυρίων δολαρίων ήταν το μισό του ποσού που ζητήθηκε και εγκρίθηκε αφότου η Γαλλική Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας συναίνεσε στην απομάκρυνση όσων μελών της σχετίζονταν με το κομμουνιστικό κόμμα.

¹⁵⁵ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «World Bank-FAQs» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTSITETOOLS/0,,contentMDK:20147466~menuPK:344189~pagePK:98400~piPK:98424~theSitePK:95474,00.html#2> , 24/08/2014.

Η IBRD και ο IDA, που την απαρτίζουν, διοικούνται από την ίδια ιεραρχική δομή και διαθέτουν το ίδιο προσωπικό¹⁵⁶. Η διαφοροποίησή τους συνίσταται στο είδος των δανείων που χορηγούν καθώς και τις πηγές αντλήσεως των κεφαλαίων τους.

Η IBRD¹⁵⁷ ιδρύθηκε το 1944 ως το βασικό όργανο του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας και η δομή της παρομοιάζεται με αυτή ενός συνεταιρισμού που ανήκει και λειτουργεί προς όφελος των 188¹⁵⁸ μελών της¹⁵⁹. Στόχος της είναι η μείωση της φτώχειας χρηματοδοτώντας αναπτυσσόμενα κράτη που διαθέτουν πιστοληπτική ικανότητα καθώς και κράτη μεσαίου εισοδήματος με δάνεια σε ευνοϊκούς όρους και μεγαλύτερη διάρκεια αποπληρωμής σε σχέση με τα όσα ισχύουν στις διεθνείς αγορές κεφαλαίων. Παρέχει, επίσης, συμβουλευτικές υπηρεσίες, εγγυήσεις και προϊόντα διαχείρισης κινδύνου. Πηγή¹⁶⁰ του μεγαλύτερου μέρους των κεφαλαίων της αποτελούν οι διεθνείς χρηματοοικονομικές αγορές.

Ο δε IDA¹⁶¹ ιδρύθηκε το 1960 και απευθύνεται στα φτωχότερα κράτη της υφελίου. Αυτή τη στιγμή, απαριθμεί 173¹⁶² μέλη. Αξίζει να αναφερθεί ότι μέλη του μπορούν να αποτελέσουν μόνο μέλη της IBRD. Αποτελεί τη μεγαλύτερη πηγή παροχής βοήθειας για 82 από τα πιο φτωχά κράτη αυτού του κόσμου, 40 εκ των οποίων

¹⁵⁶ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «World Bank Group» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/ORGANIZATION/BODEXT/EXTEDS21/0,,contentMDK:21872375~pagePK:64099144~piPK:64099061~theSitePK:394278,00.html> , 24/08/2014.

¹⁵⁷ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Boards of Directors» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/EXTIBRD/0,,menuPK:3046081~pagePK:64168427~piPK:64168435~theSitePK:3046012,00.html> , 24/08/2014.

¹⁵⁸ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «IBRD-Member Countries» διαθέσιμο στο link <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members#1> , 24/08/2014.

¹⁵⁹ Για να γίνει μια χώρα μέλος της θα πρέπει πρώτα να έχει γίνει μέλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

¹⁶⁰ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «World Bank-FAQs» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTSITETOOLS/0,,contentMDK:20147466~menuPK:344189~pagePK:98400~piPK:98424~theSitePK:95474,00.html#2> , 24/08/2014.

¹⁶¹ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «What is IDA» διαθέσιμο στο link <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida.html> , 24/08/2014, pdf «The World Bank's Fund for the Poorest» διαθέσιμο στο link <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida/fund-for-the-poorest.pdf> , 24/08/2014, και «The World Bank Group» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/ORGANIZATION/BODEXT/EXTEDS21/0,,contentMDK:21872375~pagePK:64099144~piPK:64099061~theSitePK:394278,00.html> , 24/08/2014.

¹⁶² Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «IDA-Member Countries» διαθέσιμο στο link <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members#2> , 24/08/2014.

τοποθετούνται γεωγραφικά στην Αφρική. Η βοήθεια που παρέχει συνίστανται σε δάνεια χαμηλού επιδοτούμενου επιτοκίου με δυνατότητα αποπληρωμής 35-40 ετών και περίοδο χάριτος από 5 έως 10 έτη καθώς και σε επιδοτήσεις προγραμμάτων που ενισχύουν την οικονομική ανάπτυξη, μειώνουν τις κοινωνικές ανισότητες και βελτιώνουν τις συνθήκες διαβίωσης. Επιπλέον, συμβάλλει στη μείωση του χρέους των κρατών που διατρέχουν κίνδυνο χρεωκοπίας¹⁶³ μέσω της Πρωτοβουλίας των Υπερχρεωμένων Φτωχών Κρατών (Heavily Indebted Poor Countries Initiative¹⁶⁴ - HIPCI) και της Πολυμερούς Πρωτοβουλίας για την Ελάφρυνση του Χρέους (Multilateral Debt Relief Initiative¹⁶⁵ - MDRI). Πηγή¹⁶⁶ των κεφαλαίων του αποτελούν οι εισφορές των κυβερνήσεων των πιο πλούσιων κρατών.

¹⁶³ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Debt Relief» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTDEBTDEPT/0,,contentMDK:21701931~menuPK:4876171~pagePK:64166689~piPK:64166646~theSitePK:469043,00.html>, 24/08/2014.

¹⁶⁴ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «The Enhanced Heavily Indebted Poor Countries Initiative» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTDEBTDEPT/0,,contentMDK:20260411~menuPK:64166739~pagePK:64166689~piPK:64166646~theSitePK:469043,00.html>, 24/08/2014.

¹⁶⁵ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «The Multilateral Debt Relief Initiative» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTDEBTDEPT/0,,contentMDK:20634753~menuPK:4876270~pagePK:64166689~piPK:64166646~theSitePK:469043,00.html>, 24/08/2014.

¹⁶⁶ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «The Multilateral Debt Relief Initiative» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTSITETOOLS/0,,contentMDK:20147466~menuPK:344189~pagePK:98400~piPK:98424~theSitePK:95474,00.html#2>, 24/08/2014.

2.2.2.2 Μεθοδολογία

Για να προβεί στον διαχωρισμό και την κατηγοριοποίηση των κρατών, η Παγκόσμια Τράπεζα χρησιμοποιεί το οικονομικό κριτήριο του κατά κεφαλήν ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος¹⁶⁷ (ΑΕΕ).

Μέχρι πρότινος, ο όρος που χρησιμοποιείτο¹⁶⁸ για την αναφορά στο οικονομικό αυτό κριτήριο ήταν το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό προϊόν¹⁶⁹ (ΑΕΠ) το οποίο και ορίζεται ως το εισόδημα που αναλογεί σε κάθε κάτοικο μιας χώρας και προκύπτει από τη διαίρεση του ΑΕΠ της χώρας αυτής με τον συνολικό πληθυσμό της.

Το δε ΑΕΕ προκύπτει από το άθροισμα του ΑΕγχΠ αλλά και του καθαρού εισοδήματος από το εξωτερικό¹⁷⁰, το οποίο προκύπτει από το εισόδημα που εισρέει από το εξωτερικό μείον το εισόδημα που εκρέει από τη χώρα, σε τιμές συντελεστών παραγωγής¹⁷¹ στο οποίο εάν προστεθούν οι καθαροί έμμεσοι φόροι προκύπτει το ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές¹⁷².

¹⁶⁷ International Economics Department, Per Capita Income, January 1989 διαθέσιμο σε pdf στο link http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2013/07/16/000442464_20130716104206/Rendered/PDF/795410BR0Per0C00Box037737900PUBLIC0.pdf, 25/08/2014.

¹⁶⁸ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Data-Methodologies» διαθέσιμο στο link <http://data.worldbank.org/about/data-overview/methodologies>, 25/08/2014.

¹⁶⁹ Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Ακαθάριστο εθνικό προϊόν», διαθέσιμο στο link <http://www.euretiro.com/search/label/%CE%91%CE%95%CE%A0>, 25/08/2014. Ως ακαθάριστο εθνικό προϊόν ορίζεται η συνολική αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, στην προκειμένη περίπτωση ενός έτους, από συντελεστές παραγωγής που ανήκουν σε κατοίκους της χώρας, ανεξαρτήτως της χώρας στην οποία βρίσκονται οι συντελεστές παραγωγής.

¹⁷⁰ Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Καθαρό εισόδημα από το εξωτερικό», διαθέσιμο στο link <http://www.euretiro.com/2010/06/katharo-eisodima-exoterikou.html>, 25/08/2014. Το καθαρό εισόδημα από το εξωτερικό προκύπτει αν αφαιρέσουμε τα χρήματα που εκρέουν από τη χώρα από τα χρήματα που εισρέουν στη χώρα από το εξωτερικό.

¹⁷¹ Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Παραγωγικοί Συντελεστές», διαθέσιμο στο link <http://www.euretiro.com/2010/07/paragogikoi-syntelestes.html>, 25/08/2014 και Ψηφιακό Σχολείο, Διαδραστικά σχολικά βιβλία, «Οι Παραγωγικοί Συντελεστές και η Παραγωγή των Οικονομικών Αγαθών» διαθέσιμο σε e-book στο link <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C124/54/414,1537/>, 25/08/2014. Για την πλειοψηφία των οικονομολόγων οι συντελεστές παραγωγής είναι το έδαφος (γη και φυσικοί πόροι), η εργασία (όλες οι ανθρώπινες προσπάθειες, σωματικές και πνευματικές, που αποσκοπούν στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών) και το κεφάλαιο. Οι δυο πρώτοι αποτελούν τους πρωτογενείς παραγωγικούς συντελεστές και ο τελευταίος χαρακτηρίζεται ως παράγωγος συντελεστής ή αλλιώς τεχνικός συντελεστής της παραγωγής καθώς

Τα κράτη ταξινομούνται, λοιπόν, σύμφωνα με το κατά κεφαλήν ΑΕΕ και διακρίνονται¹⁷³ σε κράτη υψηλού (με κατά κεφαλήν ΑΕΕ από \$12,746 και άνω), μεσαίου (με κατά κεφαλήν ΑΕΕ από \$1,046 έως και \$12,745) και χαμηλού (με κατά κεφαλήν ΑΕΕ μέχρι και \$1,045 ή λιγότερα) εισοδήματος. Τα μεσαίου εισοδήματος κράτη διακρίνονται, επιπλέον, σε χαμηλού μεσαίου εισοδήματος (με κατά κεφαλήν ΑΕΠ \$1,045-\$4,125) και υψηλού μεσαίου εισοδήματος (με κατά κεφαλήν ΑΕΠ \$4,126-\$12,746)¹⁷⁴.

Το ΑΕΕ μετριέται σε δολάρια των Η.Π.Α. και όχι στο τοπικό νόμισμα του κάθε κράτους. Η μετατροπή πραγματοποιείται μέσω της μεθόδου Atlas¹⁷⁵ η οποία αποσκοπεί στο να αποφευχθούν όσο το δυνατόν περισσότερο οι επιπτώσεις από τις διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών κατά τη σύγκριση των εθνικών εισοδημάτων. Ο συντελεστής μετατροπής¹⁷⁶ που χρησιμοποιείται για κάθε έτος

είναι ένα μέσο που έχει παραχθεί. Κάποιοι οικονομολόγοι συμπεριλαμβάνουν στους συντελεστές παραγωγής την επιχειρηματική ικανότητα και κάποιοι άλλοι και την τεχνολογία.

¹⁷² Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα», διαθέσιμο στο link <http://www.euretirio.com/2010/06/akatharisto-ethniko-eisodima.html> , 25/08/2014.

¹⁷³ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Country and Lending Groups» διαθέσιμο στο link <http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups> , 25/08/2014.

¹⁷⁴ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Country and Lending Groups» διαθέσιμο στο link <http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups> , 25/08/2014.

¹⁷⁵ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «What is the World Bank Atlas Method?» διαθέσιμο στο link <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378832-what-is-the-world-bank-atlas-method> , 25/08/2014.

¹⁷⁶ Η μέθοδος Atlas παρουσιάζεται στην ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «What is the World Bank Atlas Method?» διαθέσιμη στο link <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378832-what-is-the-world-bank-atlas-method> , 25/08/2014 . Όπως αναφέρεται, ο υπολογισμός του ρυθμού πληθωρισμού (r) μιας χώρας μεταξύ του έτους t και του έτους $t-n$ μετράται από τη μεταβολή του αποπληθωριστή του ΑΕΠ (P_t) : $r_{t-n} = P_t / P_{t-n}$. Να σημειωθεί εδώ ότι ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ είναι ο λόγος του ονομαστικού ΑΕΠ προς το πραγματικό ΑΕΠ εκφρασμένος σε δείκτη. Για τη μετατροπή του αποπληθωριστή του ΑΕΠ σε δείκτη πολλαπλασιάζουμε το λόγο του ονομαστικού προς το πραγματικό ΑΕΠ επί 100. Φανερώνει την αύξηση του ΑΕΠ που οφείλεται σε αύξηση τιμών και όχι σε αύξηση παραγόμενων ποσοτήτων. Ο δε διεθνής πληθωρισμός μεταξύ του έτους t και του έτους $t-n$ μετράται από τη μεταβολή του αποπληθωριστή SDR (Special Drawing Rights - Ειδικά Τραβηχτικά Δικαιώματα). Πρόκειται για λογιστική μονάδα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου που αποτελεί τον σταθμισμένο μέσο όρο (σε δολάρια Η.Π.Α.) των αποπληθωριστών του ΑΕΠ (σε όρους SDR) της Ευρωζώνης, των Η.Π.Α., της Ιαπωνίας και του Ηνωμένου Βασιλείου : $r_{t-n}^{SDR} = P_t^{SDR} / P_{t-n}^{SDR}$. Ο συντελεστής μετατροπής εθνικού νομίσματος σε δολάρια Η.Π.Α. της μεθόδου Atlas (e^{atlas}) κάθε χώρας για το έτος t δίνεται από τη σχέση $e^{atlas}_t = 1/3 [e_t + e_{t-1} (r_{t-1} / r_{t-1}^{SDR}) + e_{t-2} (r_{t-2} / r_{t-2}^{SDR})]$ όπου e_t είναι η μέση ετήσια συναλλαγματική ισοτιμία (μεταξύ εθνικού νομίσματος και δολαρίων Η.Π.Α.) για το έτος t . Το ΑΕΕ (Y_t) μιας χώρας σε εθνικό νόμισμα μετατρέπεται, μέσω της μεθόδου Atlas, σε δολάρια Η.Π.Α. (Y_t^{atlas}) για το έτος t μέσα από την ακόλουθη σχέση: $Y_t^{atlas} \$ = Y_t / e^{atlas}_t$. Αν το αποτέλεσμα που προκύπτει

είναι ο μέσος όρος των συναλλαγματικών ισοτιμιών ενός κράτους για το τρέχον έτος και για τα δύο αμέσως προηγούμενα έτη αναπροσαρμοσμένα για τη διαφορά μεταξύ του ρυθμού πληθωρισμού¹⁷⁷ στο κράτος αυτό και στον πληθωρισμό που υπάρχει διεθνώς¹⁷⁸.

Μέχρι και το 2000, αντί του διεθνούς πληθωρισμού, λαμβανόταν υπόψη ο συνολικός πληθωρισμός των χωρών G-5¹⁷⁹, δηλαδή της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιαπωνίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και των Η.Π.Α., και από το 2001 κι έπειτα ο συνολικός πληθωρισμός της Ευρωζώνης, της Ιαπωνίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και των Η.Π.Α.. Ο βασικός σκοπός της χρήσεως του συντελεστή μετατροπής είναι να μειωθούν οι τυχόν αλλαγές που προκαλούνται στις ισοτιμίες λόγω του πληθωρισμού.

Η κατηγοριοποίηση βάσει του οικονομικού αυτού κριτηρίου πραγματοποιείται κάθε χρόνο, την 1^η Ιουλίου. Η συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση βάσει του κατά κεφαλήν

διαιρεθεί με τον πληθυσμό που έχει η χώρα μετά το τέλος του πρώτου εξαμήνου του αντίστοιχου έτους, τότε θα έχουμε το κατά κεφαλήν ΑΕΕ.

¹⁷⁷ Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, «Τι είναι Πληθωρισμός;», διαθέσιμο στο link <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/hicp/html/index.el.html>, 25/08/2014. Ως πληθωρισμός χαρακτηρίζεται η γενική αύξηση τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών και όχι μεμονωμένων προϊόντων. Ο ρυθμός πληθωρισμού είναι η ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη τιμών του καταναλωτή από περίοδο σε περίοδο. Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού προκύπτει από τη σύγκριση μεταξύ του δείκτη τιμών ενός συγκεκριμένου μήνα με τον δείκτη τιμών που είχε τον ίδιο μήνα ένα χρόνο νωρίτερα.

¹⁷⁸ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «What is the SDR deflator?», διαθέσιμο στο link <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378829-what-is-the-sdr-deflator>, 25/08/2014 και Άρθρο της Ελευθεροτυπίας, «Τι είναι τα SDR», διαθέσιμο στο link <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=30190>, 25/08/2014. Ο διεθνής πληθωρισμός μετράται από τη μεταβολή του αποπληθωριστή SDR (Special Drawing Rights - Ειδικά Τραβηχτικά Δικαιώματα). Τα Ειδικά Τραβηχτικά Δικαιώματα δημιουργήθηκαν από το ΔΝΤ, το 1969, ως διεθνές αποθεματικό νόμισμα ώστε να μη δημιουργείται πρόβλημα στο καθεστώς σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών όταν μια χώρα-μέλος του διέθετε ελλιπή συναλλαγματικά αποθέματα. Η αρχική αξία ενός SDR είχε οριστεί στα 0,888671 γραμμάρια χρυσού που αντιστοιχούσε τότε στην αξία του ενός δολαρίου. Μετά το 1973 και την κατάρρευση του συστήματος σταθερών ισοτιμιών του Bretton Woods, το SDR επανασχεδιάστηκε ως καλάθι νομισμάτων που περιελάμβανε τα εθνικά νομίσματα της Γαλλίας (γαλλικό φράγκο), της Γερμανίας (μάρκο), της Ιαπωνίας (γεν), του Ηνωμένου Βασιλείου (στερλίνα) και των Η.Π.Α. (δολάριο). Με την καθιέρωση του ευρώ, το γαλλικό φράγκο και το μάρκο αντικαταστάθηκαν από το νόμισμα της Ευρωζώνης. Πρόκειται για λογιστική μονάδα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου που αποτελεί τον σταθμισμένο μέσο όρο (σε δολάρια Η.Π.Α.) των αποπληθωριστών του ΑΕΠ (σε όρους SDR) της Ευρωζώνης, των Η.Π.Α., της Ιαπωνίας και του Ηνωμένου Βασιλείου.

¹⁷⁹ Επρόκειτο για οικονομική ομαδοποίηση μεταξύ των πέντε περισσότερο ανεπτυγμένων βιομηχανικά χωρών.

ΑΕΕ αφορά στην κατηγοριοποίηση που έλαβε χώρα την 1^η Ιουλίου 2014 σύμφωνα με τα οικονομικά δεδομένα του έτους 2013.

Πέραν της εισοδηματικής αυτής κατηγοριοποίησης, άλλες ομαδοποιήσεις¹⁸⁰ που λαμβάνουν χώρα για την ταξινόμηση των 188 μελών-κρατών της Παγκόσμιας Τράπεζας, καθώς και 26 άλλων οικονομιών με πληθυσμούς άνω των 30.000 ατόμων, βασίζονται στη γεωγραφική περιοχή αλλά και στον οργανισμό του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας στον οποίο καταφεύγουν για την οικονομική και τεχνολογική τους ενίσχυση.

Ως προς την γεωγραφική κατηγοριοποίηση¹⁸¹ αξίζει να αναφερθεί ότι ο όρος «κράτος» χρησιμοποιείται εναλλακτικά με τον όρο «οικονομία» και αναφέρεται σε οποιοδήποτε έδαφος του οποίου οι αρχές παρουσιάζουν κοινωνικούς και οικονομικούς στατιστικούς δείκτες χωρίς να συνεπάγεται απαραίτητα πολιτική ανεξαρτησία. Τα δεδομένα που συλλέγονται ανά γεωγραφική περιοχή αφορούν στα χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος κράτη τα οποία συχνά αναφέρονται, στους κόλπους της Παγκόσμιας Τράπεζας, ως αναπτυσσόμενα.

Όπως επισημαίνεται, ο όρος αυτός δεν υποδηλώνει ότι όλα τα κράτη, που χαρακτηρίζονται ως αναπτυσσόμενα, διακρίνονται από τον ίδιο βαθμό ανάπτυξης. Οι γεωγραφικές ομάδες που χρησιμοποιούνται είναι οι Ανατολική Ασία και Ειρηνικός, Ευρώπη και Κεντρική Ασία, Λατινική Αμερική και Καραϊβική, Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική, Νότια Ασία και Υποσαχάρια Αφρική.

Τέλος, ως προς την κατηγοριοποίηση βάσει της δυνατότητας δανεισμού¹⁸² από τους δύο προαναφερθέντες οργανισμούς της Παγκόσμιας Τράπεζας, της IBRD και του IDA, τα κράτη με πιστοληπτική ικανότητα ή μεσαίου εισοδήματος οικονομία

¹⁸⁰ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «How does the World Bank classify countries?» διαθέσιμο στο link <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378834-how-does-the-world-bank-classify-countries>, 25/08/2014.

¹⁸¹ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Country and Lending Groups» διαθέσιμο στο link <http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups>, 25/08/2014.

¹⁸² Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «How does the World Bank classify countries?» διαθέσιμο στο link <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378834-how-does-the-world-bank-classify-countries>, 25/08/2014.

απευθύνονται στην IBRD, τα κράτη με χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα που στερούνται της οικονομικής δυνατότητας να δανειστούν από την IBRD δανείζονται από τον IDA ενώ μια τελευταία κατηγορία αφορά στα κράτη που ναι μεν ανήκουν στα φτωχά εισοδηματικά κράτη που κατεξοχήν ενισχύονται από τον IDA αλλά παρ'όλαυτά διαθέτουν πιστοληπτική ικανότητα οπότε μπορούν να απευθυνθούν και στους δύο αυτούς οργανισμούς.

2.2.2.3 Συμπεράσματα

Όπως προαναφέρθηκε, η Παγκόσμια Τράπεζα κατηγοριοποιεί τα κράτη χρησιμοποιώντας το οικονομικό κριτήριο του κατά κεφαλήν ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος (ΑΕΕ) ενώ μέχρι πρότινος χρησιμοποιούσε το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό προϊόν (ΑΕΠ). Πριν προβούμε στην αξιολόγηση αυτής της μεθόδου, θα ξεκινήσουμε με το πώς ορίζονται το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕγχΠ), ποια η διαφορά του από το ακαθάριστο εθνικό προϊόν (ΑΕΠ) που η Παγκόσμια Τράπεζα χρησιμοποιούσε και τι είναι το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα (ΑΕΕ) που πλέον χρησιμοποιεί.

Ως Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν¹⁸³ (ΑΕγχΠ) νοείται το σύνολο των προϊόντων (υλικών και άυλων) που παράγονται από τους συντελεστές παραγωγής που βρίσκονται μέσα στην γεωγραφική επικράτεια μιας χώρας, σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (ένα έτος) ανεξαρτήτως του ποιος τους κατέχει¹⁸⁴. Οι συντελεστές παραγωγής μπορεί να ανήκουν είτε σε κατοίκους της χώρας είτε σε κατοίκους του εξωτερικού. Το κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ ορίζεται ως ο λόγος του ΑΕγχΠ προς τον πληθυσμό μιας χώρας.

Μπορούμε να μετρήσουμε το ΑΕγχΠ είτε σε τιμές συντελεστών είτε σε τιμές αγοράς¹⁸⁵. Σε τιμές συντελεστών¹⁸⁶ μετρά το εγχώριο προϊόν χωρίς τους έμμεσους φόρους επί των αγαθών και των υπηρεσιών. Πρόκειται για τις τιμές που οι παραγωγοί εισπράττουν μετά την καταβολή των έμμεσων φόρων. Σε τιμές

¹⁸³ Βλ. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β', κεφ. 20, σελ.45, Εκδόσεις Κριτική. Ο αγγλικός όρος είναι Gross Domestic Product (GDP).

¹⁸⁴ Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Ακαθάριστο εθνικό προϊόν», διαθέσιμο στο link <http://www.euretirio.com/search/label/%CE%91%CE%95%CE%A0#ixzz39v5REoIU>, 25/08/2014.

¹⁸⁵ Βλ. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β', κεφ. 20, σελ.40, Εκδόσεις Κριτική.

¹⁸⁶ Βλ. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β', κεφ. 20, σελ.45, Εκδόσεις Κριτική. Η συνάρτηση του ΑΕγχΠ σε τιμές συντελεστών είναι $ΑΕγχΠ = C + I + G - T$ όπου C είναι η κατανάλωση, I οι επενδύσεις, G οι κυβερνητικές δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες και T οι έμμεσοι φόροι.

αγοράς¹⁸⁷ μετρά το εγχώριο προϊόν συμπεριλαμβανομένων των έμμεσων φόρων που επιβάλλονται στα αγαθά και τις υπηρεσίες.

Υπολογίζεται¹⁸⁸ με τρεις ισοδύναμους τρόπους οι οποίοι είναι το άθροισμα της προστιθέμενης αξίας της παραγωγής, το άθροισμα των εισοδημάτων των συντελεστών περιλαμβανομένων των κερδών των επιχειρηματιών ή το άθροισμα των συνολικών δαπανών. Η οικονομική ανάπτυξη υπολογίζεται ως η ποσοστιαία αύξηση του ΑΕγχΠ από έτος σε έτος.

Ως Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ)¹⁸⁹ ορίζεται η συνολική αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, στην προκειμένη περίπτωση ενός έτους, από συντελεστές παραγωγής που ανήκουν σε κατοίκους της χώρας, ανεξαρτήτως της χώρας στην οποία βρίσκονται οι συντελεστές παραγωγής¹⁹⁰.

Μετρά, συνεπώς, το συνολικό εισόδημα που αποκτούν στη διάρκεια του έτους οι κάτοικοι της χώρας χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το σε ποια χώρα προσφέρουν τις υπηρεσίες συντελεστών που διαθέτουν¹⁹¹. Ισούται, λοιπόν, με το ΑΕγχΠ συν το καθαρό εισόδημα από το εξωτερικό¹⁹². Το τελευταίο συνίσταται στα χρήματα που εισρέουν στη χώρα από το εξωτερικό, δηλαδή τις αμοιβές κατοίκων που εργάζονται στο εξωτερικό και τα εισοδήματα σε περιουσιακά στοιχεία που έχουν σε άλλες χώρες, μείον τα χρήματα που εκρέουν από τη χώρα, δηλαδή τις αμοιβές κατοίκων του εξωτερικού που εργάζονται στη χώρα αυτή και τα εισοδήματα που λαμβάνουν

¹⁸⁷ Βλ. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β', κεφ. 20, σελ.45, Εκδόσεις Κριτική. Η συνάρτηση του ΑΕγχΠ σε τιμές αγοράς είναι $ΑΕγχΠ = C + I + G$ όπου C είναι η κατανάλωση, I οι επενδύσεις και G οι κυβερνητικές δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες.

¹⁸⁸ Βλ. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β', κεφ. 20, σελ.41, Εκδόσεις Κριτική.

¹⁸⁹ Ο αγγλικός όρος είναι Gross National Product (GNP).

¹⁹⁰ Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Ακαθάριστο εθνικό προϊόν», διαθέσιμο στο link <http://www.euretiro.com/search/label/%CE%91%CE%95%CE%A0>, 25/08/2014.

¹⁹¹ Βλ. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β', κεφ. 20, σελ.45, Εκδόσεις Κριτική.

¹⁹² Βλ. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β', κεφ. 20, σελ.45, Εκδόσεις Κριτική.

από περιουσιακά στοιχεία της χώρας και στέλνουν πίσω στις χώρες καταγωγής τους¹⁹³.

Το ΑΕΠ διακρίνεται σε ονομαστικό και σε πραγματικό¹⁹⁴. Το ονομαστικό ΑΕΠ διαφέρει από το πραγματικό, το οποίο παρουσιάζεται και ως το ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, καθότι το πρώτο μετρά το ΑΕΠ στις τιμές που επικρατούν κατά την απόκτηση του εισοδήματος ενώ το δεύτερο λαμβάνει υπόψη και την επίδραση του πληθωρισμού. Στη δεύτερη περίπτωση, δηλαδή, μετράται το ΑΕΠ κάθε έτους στις τιμές που επικρατούσαν σε ένα συγκεκριμένο έτος που ονομάζεται έτος βάσης. Στη σύγκριση και εκτίμηση των οικονομικών επιδόσεων μας ενδιαφέρει το πραγματικό ΑΕΠ.

Το κατά κεφαλήν πραγματικό ΑΕΠ είναι ο λόγος του πραγματικού ΑΕΠ προς τον πληθυσμό. Πρόκειται για το πραγματικό ΑΕΠ ανά άτομο και προτιμάμε τον υπολογισμό του από το συνολικό πραγματικό ΑΕΠ καθώς συνυπολογίζει την επίδραση από την αύξηση του πληθυσμού.

Τέλος, ως Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα¹⁹⁵ (ΑΕΕ) ορίζεται, όπως προαναφέρθηκε, το σύνολο της παραγωγής μιας χώρας στο οποίο προστίθεται το εισόδημα που εισρέει από το εξωτερικό¹⁹⁶ και αφαιρείται το εισόδημα που εκρέει από τη χώρα. Ουσιαστικά ο υπολογισμός του προκύπτει από το άθροισμα του ΑΕγχΠ συν το

¹⁹³ Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Καθαρό Εισόδημα από το εξωτερικό», διαθέσιμο στο link <http://www.euretiro.com/search/label/%CE%9ACE%B1%CE%B8%CE%B1%CF%81%CF%8C%20%CE%B5%CE%B9%CF%83%CF%8C%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B1%20%CE%B1%CF%80%CF%8C%20%CF%84%CE%BF%20%CE%B5%CE%BE%CF%89%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C#ixzz3AMxoSc5a>, 25/08/2014.

¹⁹⁴ Βλ. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β', κεφ. 20, σελ.49, Εκδόσεις Κριτική.

¹⁹⁵ Ιστοσελίδα OECD, Glossary of Statistical Terms, «Gross National Income», διαθέσιμο στο link <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1176>, 25/08/2014, Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «GNI per capita» διαθέσιμο στο link <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>, 25/08/2014, Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα», διαθέσιμο στο link <http://www.euretiro.com/2010/06/akatharisto-ethniko-eisodima.html>, 25/08/2014 και Ιστοσελίδα Investopedia, «Gross National Income», διαθέσιμο στο link <http://www.investopedia.com/terms/g/gross-national-income-gni.asp>, 25/08/2014. Ο αγγλικός όρος είναι Gross National Income (GNI).

¹⁹⁶ Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Καθαρό Εισόδημα από το εξωτερικό», διαθέσιμο στο link <http://www.euretiro.com/2010/06/katharo-eisodima-exoterikou.html>, 25/08/2014.

καθαρό εισόδημα από το εξωτερικό και φανερώνει τα συνολικά έσοδα μιας χώρας που παράγονται τόσο εγχώρια όσο και εκτός των γεωγραφικών της ορίων.

Σε αυτό το πλαίσιο, το ΑΕΕ θεωρείται ταυτόσημο με το ΑΕΠ το οποίο περιλαμβάνει τα εισοδήματα των κατοίκων της χώρας ανεξαρτήτως της περιοχής στην οποία παράγονται και από το οποίο αφαιρούνται τα ποσά που στέλνονται στο εξωτερικό με τη διαφορά¹⁹⁷ ότι το ΑΕΕ παρουσιάζει, επίσης, μια προσαρμογή στους όρους του εμπορίου¹⁹⁸ οι οποίοι αναφέρονται στη σχετική τιμή των εξαγωγών σε σχέση με τις εισαγωγές.

Για τη μετατροπή του ΑΕγχΠ σε ΑΕΕ πρέπει να προστεθούν οι καθαρές εισπράξεις αποζημιώσεων, τα καθαρά περιουσιακά έσοδα που λαμβάνονται και οι καθαροί φόροι, μείον τις επιδοτήσεις, που εισπράττονται στις εισαγωγές και την παραγωγή. Το κατά κεφαλήν ΑΕΕ ορίζεται ως ο λόγος του ΑΕΕ προς τον πληθυσμό μιας χώρας.

Η αλλαγή στην ορολογία και το δείκτη μέτρησης, από ΑΕΠ σε ΑΕΕ, προήλθε μετά την υιοθέτηση¹⁹⁹ από την Παγκόσμια Τράπεζα της ορολογίας του Συστήματος Εθνικών Λογαριασμών (ΣΕΛ) του 1993. Το ΣΕΛ²⁰⁰ είναι το διεθνώς συμφωνημένο πρότυπο των συστάσεων μιας σειράς εννοιών, ορισμών, ταξινομήσεων και λογιστικών κανόνων βάσει των οποίων επιλέγονται τα μέτρα σύγκρισης και απόδοσης των οικονομικών δραστηριοτήτων.

¹⁹⁷ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Country Classification: Change in Terminology» διαθέσιμο στο <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/DATASTATISTICS/0,,contentMDK:20451503~menuPK:64133156~pagePK:64133150~piPK:64133175~theSitePK:239419,00.html> , 25/08/2014.

¹⁹⁸ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Terms of Trade Adjustment», διαθέσιμο στο [link http://data.worldbank.org/indicator/NY.TTF.GNFS.KN](http://data.worldbank.org/indicator/NY.TTF.GNFS.KN) , 25/08/2014. Ορίζονται ως ο λόγος των τιμών εξαγωγής προς τις τιμές εισαγωγής και ερμηνεύονται ως η ποσότητα των εισαγόμενων προϊόντων που μπορεί μια χώρα να αγοράσει ανά μονάδα εξαγόμενου προϊόντος.

¹⁹⁹ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Country Classification: Change in Terminology» διαθέσιμο στο [link http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/DATASTATISTICS/0,,contentMDK:20451503~menuPK:64133156~pagePK:64133150~piPK:64133175~theSitePK:239419,00.html](http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/DATASTATISTICS/0,,contentMDK:20451503~menuPK:64133156~pagePK:64133150~piPK:64133175~theSitePK:239419,00.html) , 25/08/2014.

²⁰⁰ Ιστοσελίδα των ΗΕ, United Nations Statistics Division, «The System of National Accounts» διαθέσιμο στο [link http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna.asp](http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna.asp) , 25/08/2014. Το ΣΕΛ είναι με τέτοιο τρόπο δομημένο ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί από όλες τις χώρες ανεξαρτήτως αναπτυξιακού επιπέδου. Φανερώνει τον τρόπο με τον οποίο κατανέμεται η παραγωγή και το εισόδημα μεταξύ καταναλωτών, παραγωγών, επιχειρήσεων, κυβερνήσεων και ξένων χωρών.

Πολλά κράτη, ιδίως χαμηλού εισοδήματος, εξακολουθούν να καταρτίζουν τους εθνικούς τους λογαριασμούς χρησιμοποιώντας τις κατευθυντήριες γραμμές του ΣΕΛ 1968 αλλά σιγά σιγά όλο και περισσότερες υιοθετούν τις αλλαγές που επέφερε το ΣΕΛ 1993. Σε γενικές γραμμές, οι ορισμοί των χρησιμοποιούμενων δεικτών έχουν παραμείνει οι ίδιοι και ουσιαστικά έχει αλλάξει μόνο η ορολογία.

Τόσο το ΑΕγχΠ όσο και το ΑΕΠ, και κατ'επέκταση το ΑΕΕ, αποτελούν ατελή μέτρα παρακολούθησης της εθνικής ευημερίας. Ο λόγος²⁰¹ είναι η αδυναμία να συμπεριληφθεί η αξία κάποιων οχληρών αγαθών που παράγονται κατά την παραγωγική διαδικασία καθώς και όσων εισοδημάτων αποκτώνται από δραστηριότητες εκτός αγοράς ή από ανεπίσημες εργασίες και εισοδήματα που δεν δηλώνονται.

Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται, παραδείγματος χάριν, ο θόρυβος και η ρύπανση, ενώ στη δεύτερη περιλαμβάνονται τόσο οι καθημερινές δουλειές του σπιτιού και οι μικροεπισκευές που οι ιδιοκτήτες των σπιτιών κάνουν μόνοι τους όσο και οι αμοιβές, είτε σε χρήμα είτε σε είδος, που δεν δηλώνονται αλλά και τα αγαθά και οι υπηρεσίες που παράγονται από τους ίδιους τους ανθρώπους που τα καταναλώνουν.

Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΕ που χρησιμοποιείται από την Παγκόσμια Τράπεζα, και γενικότερα η χρήση των ΑΕΕ, ΑΕΠ και ΑΕγχΠ, δεν φανερώνει τις ανισότητες που λαμβάνουν χώρα στην κατανομή του εισοδήματος. Εάν στο γεγονός αυτό προσθέσουμε την αδυναμία ελέγχου εισοδημάτων που δεν δηλώνονται, όπως προαναφέρθηκε, ιδιαίτερα σε οικονομίες χαμηλού εισοδήματος, τα αποτελέσματα του μπορεί να υποτιμηθούν αρκετά και να οδηγήσουν σε παραπλανητικές πληροφορίες σχετικά με το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων²⁰².

²⁰¹ Βλ. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β', κεφ. 20, σελ. 52-56, Εκδόσεις Κριτική και Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν», διαθέσιμο στο link <http://www.euretirio.com/2010/04/akatharisto-egxorio-proion.html#ixzz39uzftXgo>, 25/08/2014.

²⁰² Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Why use GNI per capita to classify economies into income groupings?», διαθέσιμο στο link <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378831-why-use-gni-per-capita-to-classify-economies-into>, 25/08/2014.

Η δε μέθοδος Atlas που, όπως είδαμε, χρησιμοποιείται για τη μετατροπή των τοπικών νομισμάτων σε δολάρια Η.Π.Α. βασίζεται στις επίσημες συναλλαγματικές ισοτιμίες οι οποίες, όμως, δεν λαμβάνουν υπόψη τις διαφορές στα επίπεδα των εγχώριων τιμών. Παρ'όλ'αυτά, πρέπει να σημειωθεί ότι η χρήση του μέσου όρου των συναλλαγματικών ισοτιμιών των τελευταίων τριών ετών, προσαρμοσμένες ως προς τον πληθωρισμό, περιορίζει σε σημαντικό βαθμό την επίδραση των διακυμάνσεων που παρατηρούνται στις συναλλαγματικές ισοτιμίες²⁰³.

Τέλος, στις αδυναμίες αυτών των μέτρων σύγκρισης θα πρέπει να συμπεριληφθεί η αδυναμία σωστού υπολογισμού των αποσβέσεων σε λιμάνια, δρόμους, αεροδρόμια κ.α. καθότι υπάρχει δυσκολία στο να υπολογιστεί η διάρκεια ζωής τους αλλά και το γεγονός ότι δεν αναγνωρίζεται η αξία του ελεύθερου χρόνου²⁰⁴.

Η Παγκόσμια Τράπεζα καταφεύγει, λοιπόν, στη χρήση του κατά κεφαλήν ΑΕΕ για την κατηγοριοποίηση των κρατών παρά το γεγονός ότι δεν αντικατοπτρίζει εντελώς το αναπτυξιακό επίπεδο και την ευημερία ενός κράτους²⁰⁵. Αυτό συμβαίνει διότι θεωρείται ένας αρκετά χρήσιμος και εύκολα διαθέσιμος δείκτης που συνδέεται στενά και με άλλα μέτρα που φανερώνουν την ποιότητα της ζωής των κατοίκων μιας χώρας όπως, παραδείγματος χάριν, το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση, τα ποσοστά θνησιμότητας και η εγγραφή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Συζητήσεις

²⁰³ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Why use GNI per capita to classify economies into income groupings?» διαθέσιμο στο [link https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378831-why-use-gni-per-capita-to-classify-economies-into](https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378831-why-use-gni-per-capita-to-classify-economies-into), 25/08/2014.

²⁰⁴ Βλ. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β', κεφ. 20, σελ. 53-54, Εκδόσεις Κριτική. Οι καθηγητές W. Nordhaus και J. Tobin επιχείρησαν, το 1972, να δημιουργήσουν έναν πιο περιεκτικό δείκτη της εθνικής οικονομικής ευημερίας που ονόμασαν «καθαρή οικονομική ευημερία (ΚΟΕ)». Η ΚΟΕ προσθέτει στο ΑΕΠ την αξία του ελεύθερου χρόνου και τις δραστηριότητες εκτός αγοράς και αφαιρεί τα οχληρά προϊόντα. Η αξία της ΚΟΕ αυξάνεται πιο αργά από την αξία του ΑΕΠ καθώς ναι μεν τα οχληρά προϊόντα αυξάνονται με ταχείς ρυθμούς, δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τον ελεύθερο χρόνο που είναι αντιστρόφως ανάλογος με την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών. Η αξία της είναι μεγαλύτερη από την αξία του ΑΕΠ αν και οι εκτιμήσεις της δεν είναι ακόμη απόλυτα ακριβείς. Το πραγματικό ΑΕΠ, παρά τις ατέλειες που το χαρακτηρίζουν, προτιμάται ως μέτρο οικονομικών δραστηριοτήτων και οικονομικής ευημερίας σε σχέση με την ΚΟΕ διότι η τακτική μέτρηση οχληρών προϊόντων, ανεπίσημων οικονομικών δραστηριοτήτων και ελεύθερου χρόνου είναι αρκετά δύσκολη και δαπανηρή.

²⁰⁵ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Why use GNI per capita to classify economies into income groupings?» διαθέσιμο στο [link https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378831-why-use-gni-per-capita-to-classify-economies-into](https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378831-why-use-gni-per-capita-to-classify-economies-into), 25/08/2014.

σχετικά με την πιθανή χρήση άλλων δεικτών, κοινωνικής κυρίως πρόνοιας, έχουν καταλήξει σε αδιέξοδο καθώς οι δείκτες αυτοί είναι ποιοτικοί και δεν επιδέχονται λογιστικών υπολογισμών όπως αυτών που χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση και τον υπολογισμό των ΑΕΕ, ΑΕΠ και ΑΕγχΠ.

2.2.3 Η μεθοδολογία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ)

2.2.3.1 Παρουσίαση της δομής και του ρόλου του ΔΝΤ

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο²⁰⁶ (ΔΝΤ) είναι ένας διεθνούς εμβέλειας οργανισμός που επιβλέπει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα ελέγχοντας τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τα ισοζύγια πληρωμών. Έθεσε τα κατάλληλα θεσμικά πλαίσια για την επίλυση διεθνών νομισματικών κρίσεων ενώ παράλληλα επιδίωξε τη βελτίωση και την αύξηση του διεθνούς εμπορίου.

Η ίδρυση²⁰⁷ του αποφασίσθηκε τον Ιούλιο του 1944, κατά τη Διάσκεψη του Bretton Woods, και πραγματοποιήθηκε στις 27 Δεκεμβρίου 1945, στην Ουάσιγκτον των Η.Π.Α., αφότου υπέγραψαν τα πρώτα 29 κράτη-μέλη. Η επίσημη έναρξη της λειτουργίας του έλαβε χώρα την 1^η Μαρτίου 1947 και λίγο αργότερα η Γαλλία έγινε το πρώτο κράτος-μέλος που κατέφυγε για βοήθεια σε αυτό και δανείστηκε από το ΔΝΤ.

Μέλη του μπορούν να γίνουν μόνο ελεύθερα και κυρίαρχα κράτη. Τα κράτη που προσχώρησαν, μεταξύ 1945 και 1971, συμφώνησαν να διατηρήσουν σταθερές τις συναλλαγματικές τους ισοτιμίες σε τιμές. Επρόκειτο για το σύστημα σταθερής τιμής συναλλάγματος, γνωστό και ως σύστημα Bretton Woods²⁰⁸, που μεσουράνησε στο διεθνές νομισματικό σύστημα μέχρι το 1971 όταν οι ΗΠΑ ανέστειλαν τη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό.

Βάσει αυτού, η ισοτιμία παρέμενε σταθερή και κάθε κράτος υποχρεούταν να διατηρεί μια προκαθορισμένη κεντρική τιμή συναλλάγματος που μπορούσε να διακυμανθεί κατά ένα πολύ μικρό ποσοστό σε περίπτωση ανισορροπίας, λόγω

²⁰⁶ Βλ. Γκόρτσος Χ., «Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο: Οι λειτουργίες του στο σύγχρονο διεθνές νομισματικό σύστημα», σελ. 431-458 στο Χριστοδουλίδης Θ.-Μπουραντώνης Δ. (επιμ.), «Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1998.

²⁰⁷ Ιστοσελίδα Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, IMF-History: Cooperation and Reconstruction (1944-1971), διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/about/histcoop.htm>, 29/08/2014.

²⁰⁸ Βλ. Πουρναράκης Ε.Δ., «Διεθνής Οικονομική: Μια εισαγωγική προσέγγιση», 3η Έκδοση, Αθήνα 2004, κεφ. 7: «Το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα», υποενότητα «Το Συνέδριο του Μπρέττον Γουντς», σελ.227-29.

μακράς διάρκειας σημαντικών ελλειμμάτων ή πλεονασμάτων στο ισοζύγιο πληρωμών, με την έγκριση του ΔΝΤ²⁰⁹.

Μετά την κατάρρευση του συστήματος Bretton Woods, το νομισματικό σύστημα μετέβη σε καθεστώς κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών με τη διαδικασία μετάβασης να χαρακτηρίζεται ως ομαλή. Την περίοδο των πετρελαϊκών κρίσεων, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, οι ευέλικτες συναλλαγματικές ισοτιμίες κατέστησαν ευκολότερη την προσαρμογή των κρατών στα νέα οικονομικά δεδομένα. Την περίοδο εκείνη, το ΔΝΤ προχώρησε σε αναπροσαρμογή των μέσων και των όρων δανεισμού για να βοηθήσει τα κράτη που είχαν πληγεί.

Σήμερα, το ΔΝΤ προωθεί την παγκόσμια ανάπτυξη και τη σταθερότητα του διεθνούς νομισματικού συστήματος παρέχοντας συμβουλές σε ζητήματα πολιτικής και χρηματοδοτώντας τα κράτη-μέλη που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσχέρειες. Παράλληλα, συνεργάζεται με τα αναπτυσσόμενα κράτη παρέχοντας βοήθεια στην κατεύθυνση της επίτευξης μακροοικονομικής σταθερότητας και καταπολέμησης της φτώχειας²¹⁰.

Η χρηματοδότηση που παρέχει στα κράτη-μέλη μέσω δανειοδότησης έχει ως στόχο την αντιμετώπιση προβλημάτων στο ισοζύγιο πληρωμών. Το πρόγραμμα της οικονομικής αυτής βοήθειας σχεδιάζεται από κοινού με τις εθνικές κυβερνήσεις και η συνέχεια ή μη της χρηματοδοτικής στήριξης εξαρτάται από την αποτελεσματική ή μη εφαρμογή των συμφωνηθέντων όρων και μεταρρυθμίσεων.

Για τη δε διατήρηση της σταθερότητας, τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και την αποτροπή χρηματοπιστωτικών κρίσεων εξετάζει τις εθνικές πολιτικές των μελών του και τις εθνικές, περιφερειακές και παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις μέσω ενός

²⁰⁹ Βλ. Πουρναράκης Ε.Δ., «Διεθνής Οικονομική: Μια εισαγωγική προσέγγιση», 3^η Έκδοση, Αθήνα 2004, κεφ. 7: «Το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα», υποενότητα «Το Συνέδριο του Μπρέττον Γουντς», σελ.228. Ήταν δυνατές χωρίς την έγκριση του ΔΝΤ οι μεταβολές στην ισοτιμία εφόσον δεν ξεπερνούσαν το 10%.

²¹⁰ Ιστοσελίδα Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, The IMF at a glance, διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/glance.htm>, 29/08/2014.

συστήματος επιτήρησης. Στα πλαίσια αυτά, παρέχει τεχνική βοήθεια και εκπαίδευση σε διαφόρους τομείς όπως η διοίκηση και η φορολογική πολιτική.

Κύρια πηγή των πόρων του αποτελούν οι οικονομικές συνεισφορές των μελών του ενώ σε περιπτώσεις χρηματοδότησης των μελών για την επίλυση προβλημάτων ρευστότητας, το ΔΝΤ καταφεύγει στην έκδοση Ειδικών Τραβηχτικών Δικαιωμάτων²¹¹ (ΕΤΔ) ώστε να συμπληρώσει τα επίσημα αποθεματικά τους. Κάθε κράτος-μέλος του ΔΝΤ διαθέτει έναν λογαριασμό ΕΤΔ τον οποίο μπορεί να χρησιμοποιήσει σε περίπτωση οφειλής του προς άλλο κράτος-μέλος. Σε περίπτωση χρήσεως τους, όμως, οφείλει να επαναφέρει το ισοζύγιο του λογαριασμού του σε ΕΤΔ και μέχρις ότου επιτευχθεί η αποκατάσταση ισορροπίας σε αυτόν επιβαρύνονται με τόκους.

Αυτή τη στιγμή απαριθμεί 189 κράτη-μέλη και είναι υπόλογο ενώπιον των εθνικών τους κυβερνήσεων. Για να γίνει ένα κράτος μέλος²¹² θα πρέπει η αίτησή του να γίνει αποδεκτή από την πλειοψηφία των υπαρχόντων μελών²¹³. Μετά την ένταξή της και με βάση τη σημασία του κράτους στην παγκόσμια οικονομία καθορίζεται η ποσόστωση-συνεισφορά του κράτους στο ΔΝΤ. Η ποσόστωση αυτή καθορίζει²¹⁴ τη μετέπειτα οικονομική και οργανωτική σχέση του κράτους με το ΔΝΤ όπως η δύναμη της ψήφου που διαθέτει, η συνδρομή που θα πληρώνει, η χρηματοδότηση που μπορεί να λάβει σε περίπτωση ανάγκης και το μερίδιο της σε ΕΤΔ.

²¹¹ Βλ. Πουρναράκης Ε.Δ., «Διεθνής Οικονομική: Μια εισαγωγική προσέγγιση», 3^η Έκδοση, Αθήνα 2004, κεφ. 7: «Το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα», υποενότητα «Ειδικά Τραβηχτικά Δικαιώματα», σελ.236-39. Στην αγγλική γλώσσα λέγονται Special Drawing Rights, γνωστά και με τη συντομογραφία SDR. Αρχικά η αξία τους ήταν υπολογισμένη σε χρυσό και κάθε ένα από αυτά αντιστοιχούσε σε ένα δολάριο. Μετά το 1973, η αξία του άρχισε να υπολογίζεται βάσει της αξίας ενός «καλαθιού» 16 νομισμάτων κάθε ένα από τα οποία είχε τόση σημασία όση και η σημασία της χώρας του στο διεθνές εμπόριο. Πλέον, η αξία καθορίζεται από ένα απλοποιημένο «καλάθι» νομισμάτων που περιλαμβάνει το δολάριο των Η.Π.Α., το ευρώ της Ευρωζώνης, τη στερλίνα του Ηνωμένου Βασιλείου και το γιεν της Ιαπωνίας.

²¹² Ιστοσελίδα Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, IMF – Membership, διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/about/members.htm> , 29/08/2014.

²¹³ Βλ. Γκόρτσος Χ., «Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο: Οι λειτουργίες του στο σύγχρονο διεθνές νομισματικό σύστημα», σελ. 432 στο Χριστοδουλίδης Θ.-Μπουραντώνης Δ. (επιμ.), «Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1998. Τα κράτη-μέλη έχουν δικαίωμα αποχώρησης με την υποβολή γραπτής ειδοποίησης.

²¹⁴ Ιστοσελίδα Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, IMF – Governance, διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/about/govern.htm>, 29/08/2014.

Η διοικητική του διάρθρωση²¹⁵ συνίσταται στο διοικητικό²¹⁶ συμβούλιο, το εκτελεστικό²¹⁷ συμβούλιο και τον Διευθύνοντα Σύμβουλο. Στο διοικητικό²¹⁸ συμβούλιο εκπροσωπούνται όλα τα μέλη και αποτελείται από έναν Διοικητή και έναν αναπληρωτή Διοικητή για κάθε κράτος-μέλος. Διοικητής είθισται να είναι είτε ο Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας του κράτους είτε ο Υπουργός Εθνικής Οικονομίας. Συνέρχεται μια φορά το χρόνο²¹⁹ και θεωρείται το ανώτατο εκτελεστικό όργανο του ΔΝΤ καθώς έχει αρμοδιότητα σε όλα ανεξαιρέτως τα θέματα που άπτονται της φύσης και λειτουργίας του. Επίσης, είναι αυτό που αποφασίζει για την ένταξη ή αποβολή ενός κράτους ως μέλος στους κόλπους του ΔΝΤ έπειτα από πλειοψηφία που αντιστοιχεί στο 85% των συνολικών ψήφων των διοικητών του.

Το εκτελεστικό²²⁰ συμβούλιο αποτελείται από 24 Εκτελεστικούς Διευθυντές και ασχολείται με τρέχοντα καθημερινής φύσεως ζητήματα. Τα μέλη του εκλέγονται κατά τη διάρκεια της ετήσιας τακτικής συνόδου του διοικητικού συμβουλίου. Τέλος, ο Διευθύνων Σύμβουλος²²¹ εκλέγεται από το Εκτελεστικό Συμβούλιο για πενταετή θητεία με δυνατότητα ανανέωσης. Προϊστάται του συνόλου του προσωπικού του οργανισμού και προεδρεύει του εκτελεστικού συμβουλίου. Στο έργο του επικουρείται από τρεις αναπληρωτές τους οποίους εκλέγει, επίσης, το εκτελεστικό συμβούλιο.

²¹⁵ Βλ. Γκόρτσος Χ., «Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο: Οι λειτουργίες του στο σύγχρονο διεθνές νομισματικό σύστημα», σελ. 433-434 στο Χριστοδουλίδης Θ.-Μπουραντώνης Δ. (επιμ.), «Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1998.

²¹⁶ Ιστοσελίδα Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors, διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.aspx>, 29/08/2014.

²¹⁷ Ιστοσελίδα Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, IMF – Executive Directors and Voting Power, διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/eds.aspx>, 29/08/2014.

²¹⁸ Ιστοσελίδα Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors, διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.aspx>, 29/08/2014.

²¹⁹ Στα τέλη Σεπτεμβρίου.

²²⁰ Ιστοσελίδα Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, IMF – Executive Directors and Voting Power, διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/eds.aspx>, 29/08/2014.

²²¹ Επιλέγεται αποκλειστικά μεταξύ ατόμων που δεν διατελούν διοικητές ή εκτελεστικοί διευθυντές του ΔΝΤ.

2.2.3.3 Μεθοδολογία

Το ΔΝΤ για την κατηγοριοποίηση των κρατών-μελών του λαμβάνει υπόψη το κατά κεφαλήν ΑΕΕ, το ποσοστό διαφοροποίησης των εξαγωγών και το βαθμό ενσωμάτωσης στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να παρέχουν τα απαραίτητα οικονομικά δεδομένα τα οποία συλλέγονται από το ΔΝΤ και παρουσιάζονται στο International Financial Statistics (IFS) που εκδίδεται από το 1948. Η πρώτη κατηγοριοποίηση²²² που χρησιμοποιήθηκε διέκρινε τα κράτη σε βιομηχανικά, σε άλλα υψηλού εισοδήματος και σε λιγότερο ανεπτυγμένα.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, η κατηγοριοποίηση αναφερόταν σε κράτη βιομηχανικά, σε κράτη που εξαγωγήν πετρέλαιο, σε κράτη λιγότερο ανεπτυγμένα, ή αλλιώς αναπτυσσόμενα, και σε άλλα κράτη που δεν ανήκαν σε αυτές τις κατηγορίες και προέρχονταν από Ευρώπη, Νότια Αφρική, Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία.

Η άμεση ανάγκη κατηγοριοποίησης προέκυψε ως αποτέλεσμα των πετρελαϊκών κρίσεων που επέβαλε μια διαφοροποίηση, εκ μέρους του ΔΝΤ, της βοήθειας και των όρων χορήγησής της προς τα κράτη που είχαν πληγεί περισσότερο και που λόγω της υπάρχουσας οικονομικής τους κατάστασης είχαν μεγαλύτερη ανάγκη.

Από το 1980 κι έκτοτε, το ΔΝΤ δημοσιεύει την έκδοση World Economic Outlook (WEO). Στην πρώτη δημοσίευση, χρησιμοποιήθηκε η ταξινόμηση των κρατών που είχε παρουσιασθεί στα IFS με τα βιομηχανικά κράτη να είναι μόλις 21²²³.

Λίγα χρόνια αργότερα, η ομάδα των βιομηχανικών κρατών μετονομάσθηκε σε ομάδα προηγμένων κρατών ενώ από το 1993 έως το 2004 χρησιμοποιείτο μία επιπλέον κατηγορία κρατών, αυτών σε μετάβαση. Επρόκειτο για τις 28 χώρες (12

²²² Nielsen L., IMF Working Paper, Classification of Countries Based on their Level of Development: How it is done and how it could be done, p. 16-18, February 2011.

²²³ Η Ελλάδα, όπως και η Πορτογαλία, αρχικά ήταν στην ομάδα των λιγότερο αναπτυγμένων αλλά το 1989 ανακατατάχθηκε στα βιομηχανικά κράτη χωρίς να γίνουν φανεροί οι λόγοι αυτής της αλλαγής.

χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, 15 Δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και η Μογγολία) που το διάστημα εκείνο βρίσκονταν σε ένα μεταβατικό στάδιο ως προς το οικονομικό τους σύστημα το οποίο από κεντρικά ελεγχόμενο υιοθετούσε τις αρχές της ελεύθερης αγοράς.

Μέχρι το 2004 κανένα από τα κράτη αυτά δεν είχε βγει από την ομάδα των υπό μετάβαση κρατών. Το έτος εκείνο, με την προσχώρηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση 8 χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, τα κράτη αυτά αναταξινομήθηκαν είτε στην κατηγορία των αναπτυσσόμενων είτε σε μια νέα κατηγορία, αυτή των αναδυόμενων κρατών, αναλόγως της επιτυχούς ή μη μετάβασής τους στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς και της σημασίας τους στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Σύμφωνα με την τελευταία έκδοση WEO²²⁴, τα κράτη ταξινομούνται σε δύο βασικές κατηγορίες, σε αυτά των προηγμένων οικονομιών και σε αυτά των αναδυόμενων αγορών και αναπτυσσόμενων οικονομιών²²⁵. Τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται, όπως προαναφέρθηκε, είναι αυτά του κατά κεφαλήν ΑΕΕ, του ποσοστού διαφοροποίησης στον τομέα των εξαγωγών και του βαθμού ενσωμάτωσης στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η χρήση των κριτηρίων αυτών δεν είναι τόσο αυστηρή ως προς την κατηγοριοποίηση των κρατών καθώς το ζητούμενο είναι να διευκολυνθεί όσο το δυνατόν περισσότερο η οργάνωση των δεδομένων.

Το ΑΕΕ²²⁶, όπως είδαμε σε προηγούμενη ενότητα, ορίζεται ως το σύνολο της παραγωγής μιας χώρας στο οποίο προστίθεται το εισόδημα που εισρέει από το

²²⁴ World Economic Outlook (WEO), Recovery Strengthens, Remains Uneven, April 2014, διαθέσιμο σε pdf στο link <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/index.htm>, 29/08/2014. Εκδίδεται δύο φορές το χρόνο, Απρίλιο και Σεπτέμβριο/Οκτώβριο. Στην προκειμένη περίπτωση, αναφερόμαστε στην έκδοση που δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2014.

²²⁵ Ιστοσελίδα Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, Country Composition of WEO Groups, διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/weodata/groups.htm#mae>, 29/08/2014 και WEO-Frequently Asked Questions, διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/faq.htm#q4b>, 29/08/2014.

²²⁶ Ιστοσελίδα OECD, Glossary of Statistical Terms, «Gross National Income», διαθέσιμο στο link <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1176>, 29/08/2014, Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «GNI per capita» διαθέσιμο στο link <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>, 29/08/2014, Ευρετήριο Οικονομικών Όρων,

εξωτερικό²²⁷ και αφαιρείται το εισόδημα που εκρέει από τη χώρα. Το κατά κεφαλήν ΑΕΕ είναι ο λόγος του ΑΕΕ προς τον πληθυσμό μιας χώρας.

Ως προς το κριτήριο της διαφοροποίησης των εξαγωγών, ένα κράτος που παρουσιάζει, παραδείγματος χάριν, υψηλό ποσοστό εξαγωγών σε ένα μόνο προϊόν, π.χ. εξαγωγή πετρελαίου της τάξεως του 70% των συνολικών εξαγωγών του κράτους, δεν πληροί το κριτήριο αυτό. Για να πληρείται η εν λόγω προϋπόθεση θα πρέπει το κράτος να εξάγει διαφορετικά αγαθά σε σημαντικό ποσοστό. Τέλος, ο βαθμός ενσωμάτωσης στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα υποδηλώνει τη σημασία που έχει το κράτος αυτό στις διεθνείς οικονομικές εξελίξεις.

Εν έτει 2014²²⁸, στην κατηγορία των προηγμένων οικονομιών περιλαμβάνονται 36 κράτη με 7 εκ των οποίων να αποτελούν μια υπό-ομάδα των μεγάλων προηγμένων οικονομιών συχνά αναφερόμενων και ως G7. Πρόκειται για τις ΗΠΑ, Ιαπωνία, Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο και Καναδά. Άλλες υπό-ομάδες αποτελούν οι χώρες της Ευρωζώνης και οι βιομηχανικές Ασιατικές χώρες.

Η δε κατηγορία των αναδυόμενων αγορών και αναπτυσσόμενων οικονομιών αποτελείται από 153 κράτη και περιλαμβάνει όλα όσα δεν έχουν συμπεριληφθεί στην προηγούμενη κατηγορία. Η δική τους ταξινόμηση λαμβάνει χώρα με αναλυτικά κριτήρια που αντικατοπτρίζουν τη σύνθεση των εσόδων από τις εξαγωγές και τα άλλα έσοδα από το εξωτερικό αλλά και τη διαφορά μεταξύ των οικονομιών που είναι πιστώτριες και αυτών που είναι οφειλέτριες.

Για τις δε τελευταίες, πρόσθετα κριτήρια που εξετάζονται είναι οι πηγές της εξωτερικής χρηματοδότησης που λαμβάνουν και η έως τώρα ικανότητα

«Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα», διαθέσιμο στο link <http://www.euretiro.com/2010/06/akatharisto-ethniko-eisodima.html>, 29/08/2014 και Ιστοσελίδα Investopedia, «Gross National Income», διαθέσιμο στο link <http://www.investopedia.com/terms/g/gross-national-income-gni.asp>, 29/08/2014.

²²⁷ Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, «Καθαρό Εισόδημα από το εξωτερικό», διαθέσιμο στο link <http://www.euretiro.com/2010/06/katharo-eisodima-exoterikou.html>, 29/08/2014.

²²⁸ World Economic Outlook (WEO), Recovery Strengthens, Remains Uneven, April 2014, Statistical Appendix, p. 156-58, διαθέσιμο σε pdf στο link <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/index.htm>, 29/08/2014.

αποπληρωμής του εξωτερικού τους χρέους ενώ θα πρέπει οι συσσωρεύσεις του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών τους από το 1972 έως το 2012 να είναι αρνητικές.

Στο κριτήριο των εσόδων από τις εξαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών, τα κράτη διακρίνονται, αρχικά, σε πετρελαιοπαραγωγά και μη και στη συνέχεια, δίνεται βάρος στο είδος των πρωτογενών προϊόντων. Για να κατηγοριοποιηθεί μια οικονομία σε μία από αυτές τις ομάδες βάσει των προϊόντων που εξάγει θα πρέπει η κύρια πηγή των εσόδων από τις εξαγωγές να υπερβαίνει το 50% του συνόλου των εξαγωγών κατά μέσο όρο μεταξύ 2008 και 2012.

Η περαιτέρω διάκριση των αναδυόμενων αγορών και αναπτυσσόμενων οικονομιών βάσει των κριτηρίων αυτών είναι σε πιστώτριες, οφειλέτριες, υπερχρεωμένες φτωχές και σε χαμηλού εισοδήματος αναπτυσσόμενες²²⁹ οικονομίες ενώ παράλληλα χωρίζονται και γεωγραφικά σε κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών, της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής, της Υπο-Σαχάριας Αφρικής, της Αναπτυσσόμενης Ασίας και του Δυτικού Ημισφαιρίου.

²²⁹ Οι υπερχρεωμένες φτωχές χώρες (Heavily Indebted Poor Countries - HIPC) είναι χώρες που έχουν εξεταστεί από το ΔΝΤ και τον IDA της Παγκόσμιας Τράπεζας στα πλαίσια της Πρωτοβουλίας των Υπερχρεωμένων Φτωχών Χωρών (HIPC) που αποσκοπεί στη μείωση του εξωτερικού τους χρέους. Για την ελάφρυνση των χαμηλού εισοδήματος αναπτυσσόμενων χωρών (Low-income Developing Countries - LIDCs) ιδρύθηκε ένας βραχίονας του ΔΝΤ για τη μείωση της φτώχειας και τη διευκόλυνση της ανάπτυξης.

2.2.3.3 Συμπεράσματα

Τα κριτήρια στα οποία καταφεύγει το ΔΝΤ για την κατηγοριοποίηση των μελών του συνίστανται στο κατά κεφαλήν ΑΕΕ, το ποσοστό διαφοροποίησης στον τομέα των εξαγωγών και το βαθμό ενσωμάτωσής τους στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Το κατά κεφαλήν ΑΕΕ, όπως διαπιστώσαμε και στην περίπτωση της Παγκόσμιας Τράπεζας, παρουσιάζει αρκετές αδυναμίες ως προς τη χρήση του για την κατηγοριοποίηση των κρατών καθώς δεν δύναται να φανερώσει το πραγματικό επίπεδο ανάπτυξης ενός κράτους και το βιοτικό επίπεδο των πολιτών του μιας και τα αποτελέσματα του δεν λαμβάνουν υπόψιν τις ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος.

Το ποσοστό διαφοροποίησης στον τομέα των εξαγωγών είναι το δεύτερο από τα τρία κριτήρια. Η δε επιθυμητή διαφοροποίηση επιβάλλει τα έσοδα από τις εξαγωγές να προέρχονται σε σημαντικό ποσοστό από διαφορετικά προϊόντα και υπηρεσίες και όχι μόνο από ένα αγαθό. Αυτό σημαίνει ότι ένα πετρελαιοπαραγωγό κράτος του οποίου το βασικό εξαγωγίμο προϊόν είναι το πετρέλαιο και τα προϊόντα που προέρχονται από αυτό παρότι μπορεί να παρουσιάζει υψηλό ΑΕΕ δεν θεωρείται ότι πληροί το συγκεκριμένο κριτήριο.

Σύμφωνα με τη θεωρία του απόλυτου πλεονεκτήματος, όμως, του Adam Smith, είναι καλύτερο για μια χώρα να επικεντρώνεται αποκλειστικά και μόνο στην παραγωγή του προϊόντος στο οποίο παρουσιάζει υψηλότερη παραγωγικότητα και, επομένως, έχει το απόλυτο πλεονέκτημα συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες. Σε αυτή την περίπτωση, λοιπόν, ακόμη κι αν δεχόμασταν ότι το συγκεκριμένο προϊόν ήταν το μόνο που παρήγαγε και κατ'επέκταση το μόνο που εξήγαγε δεν θα έπρεπε το γεγονός αυτό να θεωρείται αρνητικός παράγοντας.

Στα πλαίσια του ελεύθερου διεθνούς εμπορίου, ωστόσο, χρησιμοποιείται περισσότερο η θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος²³⁰ του David Ricardo σύμφωνα με την οποία ακόμη κι αν μια χώρα διαθέτει το απόλυτο πλεονέκτημα σε περισσότερα του ενός προϊόντα, οι χώρες θα έπρεπε να επικεντρώνονται στην παραγωγή και εξαγωγή των αγαθών που παράγουν με χαμηλότερο σχετικό κόστος σε σχέση με τις άλλες χώρες. Εν προκειμένω, μια πετρελαιοπαραγωγός χώρα της οποίας οι εξαγωγές πετρελαίου καλύπτουν το 70-80% των συνολικών εξαγωγών και το υπόλοιπο ποσοστό καλύπτεται από άλλα προϊόντα και υπηρεσίες θεωρείται ότι εφαρμόζει επιτυχώς τη θεωρία αυτή.

Δεδομένου βέβαια ότι η υπέρμετρη παραγωγή ενός συγκεκριμένου προϊόντος οδηγεί στη σταδιακή εξάντληση των φυσικών πόρων που απαιτούνται για τη δική του παραγωγή και κατ'επέκταση στο σταδιακό περιορισμό της παραγωγής του, κρίνεται κατανοητό το γεγονός ότι μακροπρόθεσμα μια τέτοια πολιτική εξαγωγών θα αντιμετωπίσει πρόβλημα απαιτώντας μια ανάλογη βελτίωση των υπολοίπων εξαγωγών και των άλλων μεγεθών στις τρέχουσες συναλλαγές.

Τέλος, ο βαθμός ενσωμάτωσης του κράτους στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα υποδηλώνει τη σημασία και τη δυνατότητά του να επηρεάσει τις οικονομικές εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στο διεθνές στερέωμα.

Η κατάταξη βάσει αυτών των κριτηρίων αποσκοπεί στην καλύτερη ομαδοποίηση των δεδομένων που χαρακτηρίζουν το κάθε μέλος του ΔΝΤ. Η χρήση και η σημασία τους δεν θεωρείται αυστηρή και έχει εξελιχθεί από την ίδρυσή του έως τώρα. Τα αποτελέσματά τους συμβάλλουν στο να παρέχεται η βέλτιστη κάθε φορά βοήθεια στα μέλη όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο για να επέλθει ένα βιώσιμο επίπεδο ανάπτυξης.

²³⁰ Βλ. Begg D. – Fischer S. – Dornbusch R., Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β', Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ, κεφ. 33 «Διεθνές εμπόριο και πολιτική εμπορίου», υποενότητα 33.2 «Συγκριτικό Πλεονέκτημα», σελ. 513-17.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

3.1 Σύγκριση μεθόδων κατηγοριοποίησης. Υπάρχει κατάλληλος Δείκτης Ανάπτυξης για ορθή Κατηγοριοποίηση Κρατών;

Όπως διαπιστώσαμε, τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για τον χαρακτηρισμό ενός κράτους ως προς το αναπτυξιακό του επίπεδο διαφέρουν αναλόγως του σκοπού για τον οποίο επιδιώκεται η συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση. Στις ενότητες αυτές, ανατρέξαμε στη μεθοδολογία που χρησιμοποιούν ο ΟΗΕ μέσω του UNDP και της CDP, η Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ.

Το UNDP επιζητά την όσο το δυνατόν καλύτερη αξιοποίηση κάθε είδους βοήθειας που παρέχεται από τον ΟΗΕ συντονίζοντας τοπικές και διεθνείς προσπάθειες για την εξάλειψη της φτώχειας και την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης. Για το λόγο αυτό, προβαίνει στην ταξινόμηση των κρατών χρησιμοποιώντας το ΔΑΑ²³¹ που προκύπτει χρησιμοποιώντας επίσημα στοιχεία ως προς τη προσδοκώμενη κατά τη γέννηση ζωή, το επίπεδο βασικής εκπαίδευσης του πληθυσμού και το κατά κεφαλήν εθνικό εισόδημα φανερώνοντας σε σημαντικό βαθμό, με τον τρόπο αυτό, το βιοτικό επίπεδο και την ευημερία των πολιτών ενός κράτους.

Βάσει των τιμών που ο δείκτης αυτός λαμβάνει, τα κράτη διακρίνονται σε πολύ υψηλής, υψηλής, μεσαίας και μικρής ανάπτυξης. Ο ΔΑΑ, όμως, φανερώνει μόνο το μέσο όρο των αποτελεσμάτων που διακρίνουν τις τρεις αυτές βασικές διαστάσεις της ανθρώπινης ανάπτυξης χωρίς να φανερώνει τις ανισότητες που λαμβάνουν χώρα τόσο από περιοχή σε περιοχή εντός των γεωγραφικών ορίων του ίδιου κράτους όσο και μεταξύ των δύο φύλων αλλά και τον τομέα που αποτελεί προτεραιότητα της εθνικής πολιτικής του κράτους αυτού.

Δεδομένου των αδυναμιών του συγκεκριμένου δείκτη και της ανάγκης να καταστεί περισσότερο ανθρωποκεντρικός, το UNDP δημιούργησε μια σειρά

²³¹ Human Development Report 2014, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, Technical notes, διαθέσιμο σε pdf στο link http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14_technical_notes.pdf, 29/08/2014.

συμπληρωματικών δεικτών²³² ικανών να αποκαλύψουν πτυχές της καθημερινότητας και βασικές ανισότητες που δε γίνονται σαφείς λόγω της φύσεως του ΔΑΑ.

Η CDP αντιλαμβανόμενη την αδυναμία των ΕΑΧ να ανταπεξέλθουν στις διεθνείς εξελίξεις και να συμμετάσχουν στην αναπτυξιακή πορεία που οι υπόλοιπες χώρες έχουν χαράξει, χρησιμοποιεί τρία διαφορετικά κριτήρια ικανά να λάβουν υπόψη τα σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα που τις διακρίνουν. Πρόκειται για τα κριτήρια του εισοδήματος, της αδυναμίας ανθρωπίνων πόρων και της οικονομικής τρωτότητας τα αποτελέσματα των οποίων προκύπτουν από το κατά κεφαλήν ΑΕΕ και δύο σύνθετους δείκτες, αυτών του Ανθρωπίνου Ενεργητικού και αυτόν της Οικονομικής Ευπάθειας.

Ουσιαστικά, μέσω των κριτηρίων αυτών αναγνωρίζει μια ιδιαίτερη κατηγορία κρατών που για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν και να αποκτήσουν ένα βιώσιμο επίπεδο ανάπτυξης θα πρέπει να τύχουν ευνοϊκής μεταχείρισης από τη διεθνή κοινότητα, λοιπά κράτη και οργανισμούς.

Καθώς αναφερόμαστε σε οικονομίες χαμηλού εισοδήματος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην περίπτωση του κατά κεφαλήν ΑΕΕ τα αποτελέσματα του μπορεί να υποτιμηθούν αρκετά και να οδηγήσουν σε παραπλανητικές πληροφορίες σχετικά με το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων. Αποκαλύπτει, ωστόσο, μια πρώτη εικόνα της εισοδηματικής κατάστασης των πολιτών. Οι δύο σύνθετοι δείκτες που χρησιμοποιούνται προκύπτουν ως αποτέλεσμα άλλων δεικτών που περιλαμβάνουν όσο το δυνατόν περισσότερες διαστάσεις των προϋποθέσεων που απαιτούνται για μια αξιοπρεπή διαβίωση.

Η δε Παγκόσμια Τράπεζα είναι πηγή οικονομικής και τεχνικής βοήθειας για τα αναπτυσσόμενα κράτη. Η κατηγοριοποίηση των κρατών στους κόλπους της κρίνεται απαραίτητη καθώς, όπως είδαμε, βάσει αυτής αποφασίζεται αν η βοήθεια που τα

²³² Πρόκειται για τους ΙΗΔΙ, GDI, GII και MPI οι οποίοι παρουσιάστηκαν στην υποενότητα του ΟΗΕ.

κράτη θα λάβουν θα προέρχεται από την IBRD, στην οποία μπορούν να απευθυνθούν κράτη με πιστοληπτική ικανότητα ή μεσαίου εισοδήματος, από τον IDA, στον οποίο καταφεύγουν κράτη με χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα που αδυνατούν να δανειστούν από την IBRD, ή και από τους δύο αυτούς οργανισμούς εφόσον ανήκουν στα φτωχά ναι μεν εισοδηματικά κράτη αλλά διαθέτουν, ωστόσο, την απαραίτητη πιστοληπτική ικανότητα²³³.

Για την κατηγοριοποίηση των κρατών καταφεύγει στη χρήση του κατά κεφαλήν ΑΕΕ²³⁴ παρότι το οικονομικό αυτό κριτήριο δεν αντικατοπτρίζει απόλυτα το αναπτυξιακό επίπεδο μιας χώρας. Βάσει αυτού, τα κράτη ταξινομούνται²³⁵ σε υψηλού, σε υψηλού και σε χαμηλού μεσαίου και, τέλος, σε χαμηλού εισοδήματος.

Τα αποτελέσματά του δε φανερώνουν τις ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος ενώ αδυνατεί να συμπεριλάβει εισοδήματα που λόγω φοροδιαφυγής δε δηλώνονται ή αγαθά και υπηρεσίες που καταναλώνονται από τους ίδιους τους ανθρώπους που τα παράγουν, την αρνητική σημασία οχληρών αγαθών, όπως ο θόρυβος, ως αποτέλεσμα της παραγωγικής διαδικασίας αλλά και την αξία του ελεύθερου χρόνου.

Παρόλα αυτά, εξακολουθεί να παραμένει ένας χρήσιμος και εύκολα διαθέσιμος δείκτης τα αποτελέσματα του οποίου συνδέονται και με ορισμένα βασικά για την ανθρώπινη διαβίωση στοιχεία όπως τα ποσοστά θνησιμότητας, το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση και η συμμετοχή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Το ΔΝΤ προωθεί την παγκόσμια ανάπτυξη χρηματοδοτώντας με ειδικούς όρους όσα κράτη-μέλη του αντιμετωπίζουν βασικά οικονομικά προβλήματα στο ισοζύγιο

²³³ Υπενθυμίζουμε πως η Παγκόσμια Τράπεζα αποτελείται από την IBRD και τον IDA.

²³⁴ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Why use GNI per capita to classify economies into income groupings?» διαθέσιμο στο link <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378831-why-use-gni-per-capita-to-classify-economies-into>, 29/08/2014.

²³⁵ Ιστοσελίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας, «Country and Lending Groups» διαθέσιμο στο link <http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups>, 29/08/2014.

πληρωμών τους και παρέχοντας βοήθεια στα αναπτυσσόμενα κράτη για την καταπολέμηση της φτώχειας και την επίτευξη μακροοικονομικής σταθερότητας.

Για την κατηγοριοποίηση²³⁶ των δικών του μελών ανατρέχει στο κατά κεφαλήν ΑΕΕ, το ποσοστό διαφοροποίησης των εξαγωγών του κράτους και το βαθμό ενσωμάτωσης και τη σημασία της τελευταίας στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Μέσω αυτών, τα μέλη κατατάσσονται σε προηγμένες οικονομίες και σε αναδυόμενες αγορές και αναπτυσσόμενες οικονομίες και οι δε τελευταίες διακρίνονται σε πιστώτριες, οφειλέτριες, υπερχρεωμένες φτωχές και χαμηλού εισοδήματος αναπτυσσόμενες.

Το κατά κεφαλήν ΑΕΕ, όπως είδαμε και στην περίπτωση της Παγκόσμιας Τράπεζας, αδυνατεί να παρουσιάσει την πραγματική εικόνα της οικονομικής κατάστασης των πολιτών αλλά παραμένει ένα εύκολο και χρήσιμο οικονομικό κριτήριο. Το δε ποσοστό διαφοροποίησης των εξαγωγών του κράτους που απαιτείται προφυλάσσει τα μέλη από μελλοντικά οικονομικά προβλήματα που πιθανόν προκύψουν έπειτα από την εξάντληση των φυσικών πόρων που χρησιμοποιούνται στην περίπτωση της υπέρμετρης παραγωγής και εξαγωγής ενός μόνο προϊόντος καθώς τα κατευθύνει στην παραγωγή και άλλων προϊόντων και υπηρεσιών που θα σταθούν ικανά να στηρίξουν, στην περίπτωση, αυτή την οικονομία του κράτους.

Ωστόσο, η αυστηρή χρήση του αδικεί την αξία που έχει η εξαγωγή ενός προϊόντος στο οποίο το κράτος αυτή υπερέχει, όπως στην περίπτωση του πετρελαίου για τις πετρελαιοπαραγωγά κράτη, για την οικονομία του κράτους και την ευημερία των τωρινών πολιτών του.

Τέλος, η σημασία και ο ρόλος που μπορεί ένα κράτος να διαδραματίσει στο διεθνές οικονομικό στερέωμα αποτελεί το τρίτο και τελευταίο κριτήριο του ΔΝΤ καθώς δείχνει το πώς ένα κράτος με σημαντική παρουσία στο καθεστώς του ελεύθερου εμπορίου μπορεί να επηρεάσει με μια απόφασή του, παραδείγματος χάριν την

²³⁶ World Economic Outlook (WEO), Recovery Strengthens, Remains Uneven, April 2014, διαθέσιμο σε pdf στο link <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/index.htm>, 29/08/2014.

ανατίμηση ενός προϊόντος και τον περιορισμό της εξαγωγής του, τις οικονομικές εξελίξεις που αφορούν και στα υπόλοιπα κράτη.

Στα διεθνή δρώμενα, έχει επικρατήσει, σε γενικές γραμμές, να αναγνωρίζεται ένα Κράτος ως Ανεπτυγμένο όταν παρουσιάζει υψηλή ανθρώπινη ανάπτυξη, υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΕ και βιομηχανία τριτογενούς και τεταρτογενούς τομέα, δηλαδή μια οικονομία βασιζόμενη στο εμπόριο και τις υπηρεσίες αλλά και την τεχνολογική έρευνα.

Όσον αφορά στα Αναπτυσσόμενα ή Λιγότερο Ανεπτυγμένα Κράτη, οι διαφορές που παρουσιάζονται μεταξύ αυτών και των Ανεπτυγμένων οφείλονται, ως επί το πλείστον, στις διαφορετικές γεωγραφικές, γεωλογικές, ιστορικές, πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές μεταβλητές που τα χαρακτηρίζουν δια μέσου των αιώνων.

Τα δε Ελάχιστα Ανεπτυγμένα Κράτη είθισται να χαρακτηρίζονται από ένα χαμηλό βιοτικό επίπεδο και από μια οικονομία βασιζόμενη κυρίως στον πρωτογενή τομέα, δηλαδή την εξαγωγή πρώτων υλών.

Όπως διαπιστώσαμε, δεν υπάρχει ένας διεθνώς αναγνωρισμένος ορισμός καθώς ο κάθε οργανισμός χρησιμοποιεί τα κριτήρια που εκείνος θεωρεί σημαντικότερα ενώ το επίπεδο ανάπτυξης μπορεί να διαφέρει αρκετά από κράτος σε κράτος της ίδιας κατηγορίας. Έχει, πλέον, ευρέως αναγνωριστεί, ωστόσο, ότι για να είναι η ανάπτυξη βιώσιμη θα πρέπει να λαμβάνει υπόψιν τους τρεις βασικούς πυλώνες της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος μέσα από μια ισόρροπη πολιτική διάσταση που θα συμβάλλει στο να καταστεί μακροχρόνια και αποτελεσματική.

Ο δε ΟΗΕ χρησιμοποιεί το ΔΑΑ για τα κράτη πολύ υψηλής, υψηλής, μεσαίας και μικρής ανάπτυξης ενώ στην περίπτωση των Ελάχιστα Ανεπτυγμένων Κρατών στρέφεται στο κατά κεφαλήν ΑΕΕ, το Δείκτη Ανθρώπινου Ενεργητικού και το Δείκτη Οικονομικής Ευπάθειας. Άλλοι δείκτες που χρησιμοποιούνται στους κόλπους του ΟΗΕ για να υπάρχει μια πληρέστερη εικόνα της κατάστασης που επικρατεί στα

κράτη-μέλη είναι αυτοί του Προσαρμοσμένου ως προς την Ανισότητα Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, του Δείκτη Ανάπτυξης των Φύλων, του Δείκτη Ανισότητας των Φύλων και του Πολυδιάστατου Δείκτη Φτώχειας.

Η Παγκόσμια Τράπεζα χρησιμοποιώντας αποκλειστικά και μόνο το κριτήριο του κατά κεφαλήν ΑΕΕ κατατάσσει τα κράτη σε υψηλού, σε υψηλού μεσαίου και σε χαμηλού μεσαίου και, τέλος, σε χαμηλού εισοδήματος ενώ το ΔΝΤ, προσθέτοντας στο κατά κεφαλήν ΑΕΕ τα κριτήρια του ποσοστού διαφοροποίησης των εξαγωγών του κράτους και το βαθμό ενσωμάτωσης και τη σημασία του τελευταίου στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, τα κατατάσσει σε δύο κατηγορίες, αυτή των προηγμένων οικονομιών και σε αυτή των αναδυόμενων αγορών και αναπτυσσόμενων οικονομιών.

Ουσιαστικά, τα κράτη πολύ υψηλής ανάπτυξης του ΟΗΕ αντιστοιχούν στα κράτη υψηλού εισοδήματος της Παγκόσμιας Τράπεζας και στις προηγμένες οικονομίες του ΔΝΤ. Τα δε υψηλής, μεσαίας και μικρής ανάπτυξης αντιστοιχούν στα υψηλού μεσαίου και στα χαμηλού μεσαίου εισοδήματος της Παγκόσμιας Τράπεζας και στην κατηγορία των αναδυόμενων αγορών και αναπτυσσόμενων οικονομιών του ΔΝΤ. Στην τελευταία αυτή κατηγορία των μελών του ΔΝΤ αντιστοιχεί και η κατηγορία των Ελάχιστα Ανεπτυγμένων Κρατών η οποία υπάγεται στην κατηγορία των χαμηλού εισοδήματος κρατών της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Είναι κατανοητό το γεγονός ότι αναλόγως του σκοπού για τον οποίο επιβάλλεται η κατηγοριοποίηση των κρατών, ο κάθε οργανισμός καταφεύγει στους τομείς που τον απασχολούν χρησιμοποιώντας τα αντίστοιχα κριτήρια. Για να χαρακτηριστεί ένας δείκτης κατάλληλος και ευρέως αναγνωρισμένος για την κατηγοριοποίηση των κρατών ως προς το αναπτυξιακό τους επίπεδο θα πρέπει, όμως, να πληροί τα κριτήρια που θέτει ο ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης. Να καλύπτει, δηλαδή, επαρκώς τόσο την οικονομική όσο και την κοινωνική και περιβαλλοντική διάσταση λαμβάνοντας παράλληλα υπ'όψιν και τη πολιτική διάσταση που θα αποτελέσει το συνδετικό κρίκο μεταξύ των υπολοίπων.

Από τους δείκτες και τις μεθοδολογίες που παρουσιάστηκαν, δε θα χαρακτηρίζαμε ως επαρκή την αποκλειστική χρήση του κατά κεφαλήν ΑΕΕ που χρησιμοποιεί η Παγκόσμια Τράπεζα καθώς αναφέρεται μόνο στα οικονομικά δεδομένα ενός κράτους τα οποία παρουσιάζει και σε ανεπαρκή βαθμό δεδομένου των αδυναμιών που χαρακτηρίζουν το κριτήριο αυτό.

Το δε ΔΝΤ ασχολείται εξίσου αποκλειστικά και μόνο με την οικονομική κατάσταση του κράτους προσθέτοντας, ωστόσο, περαιτέρω στοιχεία που φανερώνουν τη μακροπρόθεσμη δυνατή πορεία του κράτους στις εξελίξεις του οικονομικού τομέα. Τα αποτελέσματά του θεωρούνται αποδεκτά ως ένα βαθμό για την οικονομική διάσταση της ανάπτυξης καθώς φανερώνει όχι μόνο ένα μέρος της τωρινής οικονομικής κατάστασης αλλά και τις μελλοντικές δυνατότητες για τη διατήρηση, τη βελτίωση ή τη χειροτέρευσή της.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι εκτός της οικονομικής διάστασης, λαμβάνει υπ'όψιν και την περιβαλλοντική καθώς αντιλαμβάνεται αρνητικά την εξαγωγή λίγων μόνο αγαθών που θα σήμαινε την άκρατη παραγωγή και, επομένως, την εξάντληση συγκεκριμένων φυσικών πόρων κατευθύνοντας τα κράτη-μέλη στην ενασχόλησή τους με την παραγωγή πλήθους αγαθών και υπηρεσιών που δε θα ζημιώσει στον ίδιο βαθμό το περιβάλλον.

Από τους δε δείκτες που χρησιμοποιούνται από τον ΟΗΕ, αντί του ΔΑΑ, θα έπρεπε η ταξινόμηση των κρατών να γινόταν βάσει των αποτελεσμάτων του Προσαρμοσμένου ως προς την Ανισότητα Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης και του Πολυδιάστατου Δείκτη Φτώχειας που φανερώνουν σε σημαντικό βαθμό την άνιση κατανομή των δυνατοτήτων που έχει επιφέρει η ανάπτυξη στο συγκεκριμένο κράτος.

Εν αντιθέσει με τον ΔΑΑ, που παρουσιάζει απλά το μέσο όρο της προσδοκώμενης κατά τη γέννηση ζωή, του επιπέδου βασικής εκπαίδευσης του πληθυσμού και του κατά κεφαλήν ΑΕΕ, οι δύο αυτοί δείκτες θα μπορούσαν να παρουσιάσουν τα ίδια στοιχεία φανερώνοντας παράλληλα το βαθμό ανισότητας και τις προτεραιότητες

της εθνικής πολιτικής σε βασικά ζητήματα της ανθρώπινης διαβίωσης και να καλύψουν επαρκώς την κοινωνική και πολιτική διάσταση της ανάπτυξης μιας και οποιαδήποτε μορφή ανισότητας ουσιαστικά εκμηδενίζει την αξία της ανάπτυξης που έχει επιτευχθεί.

Τέλος, τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται στην περίπτωση των ΕΑΧ, πλην του κατά κεφαλήν ΑΕΕ που χρησιμοποιείται και στις προαναφερθείσες περιπτώσεις, καλύπτουν περισσότερους τομείς συγκριτικά με τον ΔΑΑ. Ο Δείκτης Ανθρωπίνου Ενεργητικού προκύπτει, όπως είδαμε, από τα αποτελέσματα τεσσάρων άλλων δεικτών που καλύπτουν τους τομείς της διατροφής με το ποσοστό του πληθυσμού που υποσιτίζεται, της υγείας με το ποσοστό παιδικής θνησιμότητας ηλικίας έως 5 ετών και της εκπαίδευσης με το ποσοστό εγγραφής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και αναλφαβητισμού των ενηλίκων.

Ο Δείκτης Οικονομικής Ευπάθειας προκύπτει, εξίσου, βάσει αποτελεσμάτων οχτώ άλλων δεικτών σχετικών με την αστάθεια που παρουσιάζεται ως προς την γεωργική παραγωγή και τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, την οικονομική σημασία των μη παραδοσιακών δραστηριοτήτων στο ΑΕΠ, τη συγκέντρωση των εμπορευμάτων που εξάγονται, την απόμακρη γεωγραφικά τοποθεσία, το μικρό αριθμητικά πληθυσμό του κράτους, το ποσοστό του πληθυσμού του που κατοικεί σε περιοχές χαμηλού υψομέτρου και εκτίθεται σε φυσικές καταστροφές καθώς και του ποσοστού που αναγκάστηκε να μετατοπισθεί λόγω φυσικών καταστροφών.

Ο συνδυασμός αυτών των δύο σύνθετων δεικτών, του Ανθρωπίνου Ενεργητικού και της Οικονομικής Ευπάθειας, είναι ικανός να παρουσιάσει σε σημαντικό βαθμό την κοινωνική διάσταση και τις πιθανές ανισότητες που την χαρακτηρίζουν, την πολιτική φανερώνοντας τις προτεραιότητες που το κάθε κράτος θέτει σε εθνικό επίπεδο, π.χ. στον τομέα της υγείας ή της εκπαίδευσης, την περιβαλλοντική λαμβάνοντας υπόψιν τις γεωλογικές και γεωγραφικές ιδιαιτερότητες και δυνατότητες της κάθε περιοχής αλλά και την οικονομική καθώς παρουσιάζει στοιχεία από την πρόσβαση σε φυσικούς πόρους και τη δυνατότητα εκμετάλλευσής τους.

Συνεπώς, ένας ιδανικός σύνθετος Δείκτης που θα ήταν ικανός να κατηγοριοποιήσει ένα κράτος ως προς το αναπτυξιακό του επίπεδο δίνοντας ίση αξία στην οικονομία, την κοινωνία, το περιβάλλον και την πολιτική θα προέκυπτε από τα αποτελέσματα των δεικτών Ανθρωπίνου Ενεργητικού και Οικονομικής Ευπάθειας, που θα κάλυπταν σε σημαντικό βαθμό τον κοινωνικό, τον πολιτικό και τον περιβαλλοντικό τομέα της ανάπτυξης, και για τον δε οικονομικό, θα καταφεύγαμε στα κριτήρια του ΔΝΤ με τη διαφορά ότι αντί του κατά κεφαλήν ΑΕΕ θα γινόταν χρήση του κατά κεφαλήν ΑΕΕ προσαρμοσμένου ως προς την ανισότητα τόσο μεταξύ των δύο φύλων όσο και από περιοχή σε περιοχή εντός του ίδιου κράτους, όπως στην περίπτωση του Προσαρμοσμένου ως προς την Ανισότητα Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης που φανερώνει την άνιση κατανομή και του Πολυδιάστατου Δείκτη Φτώχειας που είναι σε θέση να φανερώσει τις επικαλυπτόμενες ανισότητες.

ΠΗΓΕΣ

i. Βιβλιογραφία

- Acherman F.-Kiron D.-Goodwin N.-Harris J.-Gallagher K., «Human Well-Being and Economic Goals», Island Press, Washington, 1997
- Adams W.M., «Green Development: environment and sustainability in a developing world», Third Edition, Routledge, London, 2009
- Agarwala A.N. – Singh S.P., «The economics of underdevelopment: a series of articles and papers», Oxford University Press, London, 1973
- Anand R., «International Environmental Justice: a North-South Dimension», Aldershot: Ashgate, 2004
- Archibugi F.-Nijkamp P., «Economy and ecology: towards sustainable development», Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, 1989
- Atkinson G.-Dubourg R.-Hamilton K.-Munasinghe M.-Pearce D.-Young C., «Measuring sustainable development: macroeconomics and the environment», Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 1997
- Βαβούρας Ι., «Πολιτική Οικονομικής Ανάπτυξης», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2008
- Barbier E., «The economics of environment and development: selected essays», Edward Elgar, Cheltenham, 1998
- Barry J., «Environment and Social Theory», Second Edition, Routledge Introductions to Environment Series, 2007

- Begg D., Fischer S., Dornbusch R., «Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Α'», μετάφραση Πανταζίδης Στ., Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 1998
- Begg D., Fischer S., Dornbusch R., «Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β'», μετάφραση Πανταζίδης Στ., Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 1998
- Benchikh M., «Droit international du sous développement : Nouvel ordre dans la dépendance», Berger-Levrault, Paris, 1983
- Bennouna M., «Droit international du développement : Tiers-Monde et interpellation du droit international», Berger-Levrault, Paris, 1983
- Bojo J.-Maler K.G.-Unemo L., «Environment and development: an economic approach», Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, 1992
- Bowers J., «Sustainability and environmental economics an alternative text», Longman, Essex-England, 1997
- Bulajic M., «Principles of International Development Law: Progressive Development of the Principles of International Law relating to the new International Economic Order», M. Nijhoff publ., 1993
- Chossudovsky M., «The Globalization of Poverty and the New World Order», Second Edition, Global Research, Quebec, 2003
- Clap J.-Dauvergne P., «Paths to a Green World: The Political Economy of the Global Environment», The MIT Press, 2005
- Clark B.-Bisset R.-Wathern B., «Environmental Impact Assessment: a bibliography with abstracts», Mansell, London, 1980

- Committee for Development Policy, «Handbook on the Least Developed Country Category: Inclusion, Graduation and Special Support Measures», United Nations, 2008
- Common M., «Environmental and resource economics: an introduction», Second Edition, Addison Wesley Longman Ltd, Harlow-Essex, 1996
- Γρηγορίου Π. – Σαμιώτης Γ.- Τσάλτας Γρ., «Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Νομική και Θεσμική Διάσταση», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1993
- Daly H.-Cobb J., «For the Common Good: Redirecting the Economy toward Community, the Environment and a Sustainable Future», Second Edition, Beacon Press, Boston, 1994
- Dasgupta A., «Growth, development and welfare: an essay on levels of living», Blackwell, Oxford, 1988
- Dicken P., «Global shift: mapping the changing contours of the world economy», 5th Edition, London, 2007
- Δίπλα Χ. - Δούση Εμ., «Εξήντα Χρόνια από την Ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών: ανθρώπινα δικαιώματα, βιώσιμη ανάπτυξη και θεσμική μεταρρύθμιση», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2007
- Doyle T. – McEachern D., «Environment and Politics», Third Edition, Routledge Introductions to Environment Series, 2008
- Ελληνική Εταιρεία Περιφερειακής Επιστήμης ERSA, «Οικονομική Κρίση και Πολιτικές Ανάπτυξης και Συνοχής», 10^ο Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο, Θεσσαλονίκη, 1-2 Ιουνίου 2012

- Evans L., «The Decade of Development: Problems and Issues», Oceana publ., New York, 1966
- Fernandez Jilberto A.-Mommen A., «Regionalization and Globalization in the Modern World Economy: Perspectives on the Third World and transitional economies», Routledge, London-New York, 1998
- Feuer G.-Gassan H., «Droit international du développement», Dalloz, Paris, 1985
- Flory M., «Droit international du développement», P.U.F., Paris, 1977
- Furtado C., «Development and underdevelopment», translated by R. W. de Aguiar and E. Ch. Drysdale, University of California Press, Berkeley, Calif, 1964
- Ghosh B., «Contemporary Issues in Development Economics», Routledge, London-New York, 2001
- Gilpin A., «Dictionary of Environmental Terms», First Edition, Routledge and Kegan Paul Books, London, 1976
- Goldin I.-Winters L. A., «The economics of sustainable development», Cambridge University Press, 1998
- Goudie A., «The Human Impact on the Natural Environment», Second Edition, Basil Blackwell, London, 1986
- Haq M., «Reflections on Human Development», Oxford University Press, New York, 1995

- Hermes N.-Lensink R., «Financial Development and Economic Growth: Theory and experiences from developing countries», Routledge, London-New York, 1996
- Hossain A.-Chowdhury A., «Monetary and Financial Policies in Developing Countries: Growth and Stabilization», Routledge, London-New York, 1996
- Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΙΜΔΑ), «Χρονικά 1986», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1988
- Lundahl M.-Ndulu B., «New Directions in Development Economics. Growth, Environmental Concerns and Government in the 1990s», Routledge, London-New York, 1996
- Mackinnon D. – Cumbers A., «An introduction to economic geography: globalization, uneven development and place», Pearson Education Limited, London, 2007
- Markandya A., «Environmental economics for sustainable growth: a handbook for practitioners», Edward Elgar, Cheltenham, 2002
- Miller Adams M., «The World Bank: New agendas in a changing world», Routledge, London-New York, 1999
- Morris D., «Measuring the World's Poor: The Physical Quality of Life Index», Pergamon Press, New York, 1979
- Mutharika A. P., «The International Law of Development. Basic Documents», Oceana publ., New York, 1985

- Nagel R., «Human Development Index- An elaborate means of evaluating a country's HD», Seminar Paper, University Of Hamburg, GRIN Verlag publ., 2004
- Nicholson M., «The Environmental Revolution: A Guide for the New Masters of the World», Penguin Books Ltd, 1972
- Nielsen L., IMF Working Paper, «Classification of Countries Based on their Level of Development: How it is done and how it could be done», February 2011
- Nussbaum M., «Women and human development: the capabilities approach», Cambridge University Press, Cambridge, 2000
- Οικονομίδης Κ., «Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Ν. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1990
- Παπαϊωάννου Μ. – Μαυροειδής Η, «Βιώσιμη Ανάπτυξη - Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Εξελίξεις και Προοπτικές, Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Διεθνών Έργων», Τμήμα Διεθνών Δραστηριοτήτων και Θεμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης, Αθήνα, 2005
- Παπακωνσταντινίδης Λ., «Κοινωνική, αειφόρος ανάπτυξη: μεθοδολογία win-win- win Papakonstantinidis model», Εκδόσεις Ίων, Αθήνα, 2009
- Παπακώστας Ά., «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών», Εκδόσεις Α. Αναστασίου, Αθήνα, 1985
- Παπανδρέου Β., «Πολυεθνικές Επιχειρήσεις και Αναπτυσσόμενες Χώρες», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002

- Pellet A., «Le Droit International du développement», P.U.F., Paris, 1978
- Περράκης Στ., «Διαστάσεις Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009
- Pittock B., «Climate Change: The Science, Impacts and Solutions», Second Edition, Csiro Publishing, 2009
- Πουρναράκης Ε.Δ., «Διεθνής Οικονομική: Μια εισαγωγική προσέγγιση», 3η Έκδοση, Αθήνα, 2004
- Pye W. Lucian, «Στοιχεία Πολιτικής Ανάπτυξης», μετάφραση Γ. Μπαχάρα, επιμ. Τερλεξή Π., Εκδόσεις Παπαζήσης, 1978
- Redclift M., «Development and the Environmental Crisis», Methuen, London and New York, 1984
- Ρούκουνας Εμ., «Διεθνές Δίκαιο, Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου-Τρόποι παραγωγής του διεθνούς δικαίου, Τεύχος Ι», Τρίτη Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή, 2004
- Ρούκουνας Εμ., «Διεθνές Δίκαιο, Το κράτος και το έδαφος-Το δίκαιο της θάλασσας, Τεύχος ΙΙ», Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή, 2006
- Ρούκουνας Εμ., «Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων», Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Βιβλιοπωλείον της «ΕΣΤΙΑΣ», Αθήνα, 1995
- Roxborough I., «Theories of Underdevelopment», Humanities Press Inc., 1979

- Σαμιώτης Γιώργος-Τσάλτας Γρηγόρης, «Διεθνής Προστασία του Περιβάλλοντος, Τόμος Ι, Διεθνείς Πολιτικές και Δίκαιο του Περιβάλλοντος», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1990
- Sen A.-Muellbauer J.-Kanbur R.-Hart K.-Williams B, «The Standard of Living», Cambridge University Press, Cambridge, 1987
- Σιούτη Γ., «Η Συνταγματική Κατοχύρωση της Προστασίας του Περιβάλλοντος», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1985
- Σκλιάς Π.-Χουλιάρης Α., «Η Διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών: Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και η Διεθνής Αναπτυξιακή Συνεργασία», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2009
- Σπυρόπουλος Φ., «Εισαγωγή στο Συνταγματικό Δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006
- Steiner H. – Alston P., «International human rights in a context: law, politics, morals. Text and materials», Second Edition, Oxford University Press, Oxford, 2000
- Stone P., «Did we Save the Earth at Stockholm ?», Earth Island, 1973
- Τενεκίδης Γ., «Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήναι, 1975
- Thomas W. (ed.), «Man's Role in Changing the Face of the Earth», University of Chicago Press, 1956
- Tisdell Cl., «Economics of environmental conservation: economics for environmental and ecological management», Elsevier, Amsterdam, 1994

- Τσάλτας Γρ., «Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Πολιτικές και Διεθνές Δίκαιο της Ανάπτυξης, νέα επικαιροποιημένη έκδοση», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2010
- Τσάλτας Γρ. (επιμ.), «Αφρική και Ανάπτυξη. Η Τελευταία Παγκόσμια Πρόκληση Ευκαιρία», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003
- Τσάλτας Γρ. (επιμ.), «Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003
- Τσάλτας Γρ.-Κατσιμπάρδης Κων. (επιμ.), «Αειφορία και Περιβάλλον: Η Ευρωπαϊκή και Εθνική Πολιτική», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2004
- Τσάλτας Γρ.-Κατσιμπάρδης Κων. (επιμ.), «Κοπεγχάγη 2009: Το περιβάλλον στη δίνη μίας παγκόσμιας κρίσης», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2004
- Τσουδερός Ι., «Οικολογική Συμπεριφορά των Πόλεων», Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Τομέας Πολεοδομίας-Χωροταξίας, Αθήνα, 2008
- Volkov-Jecchinis-Kouchkovsky, «The economy of rich and poor countries», Progress publ., 1990
- Watts M – Peet R., «Liberation Ecologies: Environment, Development, Social Movements», Routledge, London-New York
- World Commission on Environment and Development, «Our Common Future», Oxford University Press, Oxford, New York, 1987
- Χουλιάρης Α., «Η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια προς τον 21^ο αιώνα», Εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα, 1998

- Χριστοδουλίδης Θ.-Μπουραντώνης Δ. (επιμ.), «Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 1998

ii. PDF διαθέσιμα σε Ιστοσελίδες

- Handbook on the Least Developed Country Category: Inclusion, Graduation and Special Support Measures διαθέσιμο σε pdf στο link http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/cdp_ldcs_handbook.shtml
- Human Development Report 2013, The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World διαθέσιμο σε pdf στο link <http://hdr.undp.org/en/2013-report>
- Human Development Report 2014, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, διαθέσιμο σε pdf στο link <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf>
- Human Development Report 2014, Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, Technical notes, διαθέσιμο σε pdf στο link http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14_technical_notes.pdf
- Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies, Third Edition, Full set of methodology sheets διαθέσιμο σε pdf στο link http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/methodology_sheets.pdf
- International Economics Department, Per Capita Income, January 1989 διαθέσιμο σε pdf στο link http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2013/07/16/000442464_20130716104206/Rendered/PDF/795410BR0Per0C00Box037737900PUBLIC0.pdf

- Porter J. –Purser C., Measuring relative sub-national human development: An application of the United Nation's Human Development Index using geographic information systems, Journal of Economic and Social Measurement, volume 33, Number 4/2008, IOS Press, διαθέσιμο σε pdf στο link <http://iospress.metapress.com/content/90h320124103u6p2/>
- Riley Geoff, Unit 2 Macro: Human Development Index (HDI), διαθέσιμο σε pdf στο link <http://www.tutor2u.net/blog/index.php/economics/comments/unit-2-macro-human-development-index-hdi>
- Sneyd Adam, Right to Development, διαθέσιμο σε pdf στο link <http://www.globalautonomy.ca/global1/servlet/Glossarypdf?id=CO.0044>
- Teclaff L., The impact of environmental concern on the development of international law, διαθέσιμο σε pdf στο link http://lawschool.unm.edu/nrj/volumes/13/2/11_teclaff_impact.pdf
- The CSD Work Programme on Indicators of Sustainable Development, Paper submitted by United Nations Division of Sustainable Development, διαθέσιμο σε pdf στο link <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/2001/10/env/wp.27.e.pdf>
- UNCTAD, The Least Developed Countries Report 2013, διαθέσιμο σε pdf στο link unctad.org/en/PublicationsLibrary/ldc2013_en.pdf
- United Nations Declaration on the Right to Development, διαθέσιμο σε pdf στο link http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Development/RTD_booklet_en.pdf

- United Nations, Millennium Development Goals and Beyond, διαθέσιμο σε pdf στο link <http://www.un.org/millenniumgoals/reports.shtml>
- United Nations, UN Department of Economic and Social Affairs, Division of Sustainable Development, Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies, Second Edition, New York, 2001 διαθέσιμο σε pdf στο link <http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/indisdmg2001.pdf>
- United Nations, UN Department of Economic and Social Affairs, Division of Sustainable Development,, Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies, Third Edition, October 2007, διαθέσιμο σε pdf στο link <http://www.un.org/esa/sustdev/natlinfo/indicators/guidelines.pdf>
- World Bank, The World Bank's Fund for the Poorest, IDA, 2013 διαθέσιμο σε pdf στο link <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida/fund-for-the-poorest.pdf>
- World Economic Outlook (WEO), Recovery Strengthens, Remains Uneven, April 2014, διαθέσιμο σε pdf στο link <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/index.htm>
- Virally M., Vers un droit international du développement, AFDI, volume 11, 1965, διαθέσιμο σε pdf στο link http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/afdi_0066-3085_1965_num_11_1_1805
- ΦΕΚ 160/Α/16.10.1986 διαθέσιμο σε pdf στο link http://ermis.acci.gr/green/images/FEK_160_%CE%91_1986.pdf

- Ψηφιακό Σχολείο, Διαδραστικά σχολικά βιβλία, Οι Παραγωγικοί Συντελεστές και η Παραγωγή των Οικονομικών Αγαθών, διαθέσιμο σε e-book στο link <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C124/54/414,1537/>

iii. Ιστοσελίδες

- Development Policy and Analysis Division, ΟΗΕ
 - «Committee for Development Policy», διαθέσιμο στο link <http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/index.shtml>
 - «LDC Information», διαθέσιμο στο link http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/ldc_info.shtml
 - «LDC Information: The criteria for identifying least developed countries», διαθέσιμο στο link http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/ldc_info.shtml
- Economics-Help, <http://www.economicshelp.org/>
 - Helping to simplify economics, «Human Development Index» διαθέσιμο στο link <http://www.economicshelp.org/blog/glossary/human-development-index/>
- Ελευθεροτυπία, <http://www.enet.gr/>
 - Άρθρο της Ελευθεροτυπίας, «Τι είναι τα SDR», διαθέσιμο στο link <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=30190>
- Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, <http://www.euretirio.com/>
 - «Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν», διαθέσιμο στο link <http://www.euretirio.com/2010/04/akatharisto-egxorio-proion.html#ixzz39uzftXgo>
 - «Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα», διαθέσιμο στο link <http://www.euretirio.com/2010/06/akatharisto-ethniko-eisodima.html>
 - «Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν», διαθέσιμο στο link <http://www.euretirio.com/search/label/%CE%91%CE%95%CE%A0>
 - «Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν», διαθέσιμο στο link <http://www.euretirio.com/search/label/%CE%91%CE%95%CE%A0#ixzz39v5REoIU>

- «Καθαρό Εισόδημα από το εξωτερικό», διαθέσιμο στο link <http://www.euretirio.com/2010/06/katharo-eisodima-exoterikou.html>
- «Καθαρό Εισόδημα από το εξωτερικό», διαθέσιμο στο link <http://www.euretirio.com/search/label/%CE%9A%CE%B1%CE%B8%CE%B1%CF%81%CF%8C%20%CE%B5%CE%B9%CF%83%CF%8C%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B1%20%CE%B1%CF%80%CF%8C%20%CF%84%CE%BF%20%CE%B5%CE%BE%CF%89%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C#ixzz3AMxoSc5a>
- «Παραγωγικοί Συντελεστές», διαθέσιμο στο link <http://www.euretirio.com/2010/07/paragogikoi-syntelestes.html>
- Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>
 - «Τί είναι Πληθωρισμός;», διαθέσιμο στο link <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/hicp/html/index.el.html>
- International Court of Justice, <http://www.icj-cij.org/homepage/index.php>
 - «The Court», διαθέσιμο στο link <http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1>
- IMF - Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, www.imf.org
 - «Country Composition of WEO Groups», διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/weodata/groups.htm#mae>
 - «IMF – Executive Directors and Voting Power», διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/eds.aspx>
 - «IMF – Governance», διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/about/govern.htm>
 - «IMF - History: Cooperation and Reconstruction (1944-1971)», διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/about/histcoop.htm>

- «IMF – Membership», διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/about/members.htm>
- «IMF Members’ Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors», διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.aspx>
- «The IMF at a glance», διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/glance.htm>
- «WEO-Frequently Asked Questions», διαθέσιμο στο link <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/faq.htm#q4b>
- Investopedia, <http://www.investopedia.com>
 - «Gross National Income», διαθέσιμο στο link <http://www.investopedia.com/terms/g/gross-national-income-gni.asp>.
- OECD, <http://stats.oecd.org>
 - «Glossary of Statistical Terms: Gross National Income», διαθέσιμο στο link <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1176>,
- UN- OHE, <http://www.un.org/en/index.shtml>
 - «General Assembly», διαθέσιμο στο link <http://www.un.org/en/ga/about/index.shtml>
 - «ECOSOC», διαθέσιμο στο link <http://www.un.org/en/ecosoc/about/index.shtml>
 - «Main Bodies», διαθέσιμο στο link <http://www.un.org/en/mainbodies/>
 - «Security Council», διαθέσιμο στο link <http://www.un.org/en/sc/about/>
 - «Secretariat», διαθέσιμο στο link <http://www.un.org/en/mainbodies/secretariat/>

- «Trusteeship Council», διαθέσιμο στο link <http://www.un.org/en/mainbodies/trusteeship/>
- UNDP - Πρόγραμμα Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη, <http://hdr.undp.org/en>
 - «Human Development Reports, Frequently Asked Questions», διαθέσιμο στο link <http://hdr.undp.org/en/faq-page/human-development-index-hdi#faq-expand-all-link>
 - «Human Development Reports, Frequently Asked Questions – GDI», διαθέσιμο στο link <http://hdr.undp.org/en/faq-page/gender-development-index-gdi>
 - «Human Development Reports, Frequently Asked Questions – GII», διαθέσιμο στο link <http://hdr.undp.org/en/faq-page/gender-inequality-index-gii>
 - «Human Development Reports, Frequently Asked Questions – IHDI», διαθέσιμο στο link <http://hdr.undp.org/en/faq-page/inequality-adjusted-human-development-index-ihdi#t293n93>
 - «Human Development Reports, Frequently Asked Questions – MPI», διαθέσιμο στο link <http://hdr.undp.org/en/faq-page/multidimensional-poverty-index-mpi>
- UNESCO,
 - Declaration on Race and Racial Prejudice, διαθέσιμο στο link http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13161&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

- United Nations Conference on Sustainable Development,
<http://www.uncsd2012.org/>
 - «The History of Sustainable Development in the United Nations»,
διαθέσιμο στο link <http://www.uncsd2012.org/history.html>

- United Nations Statistics Division, <http://unstats.un.org/unsd/default.htm>
 - «The System of National Accounts» διαθέσιμο στο link
<http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna.asp>

- UNRIC - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών,
<http://www.unric.org/el/>
 - «Η Ιστορία των Ηνωμένων Εθνών» διαθέσιμο στο link
http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26777

 - «Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών», διαθέσιμο στο link
http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=14&Itemid=10

 - «Πώς μπορεί μια χώρα να γίνει μέλος των Ηνωμένων Εθνών», διαθέσιμο
στο link
http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=40&Itemid=10

 - «Τα Ηνωμένα Έθνη», διαθέσιμο στο link
http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=16&Itemid=10

 - «Τα Ηνωμένα Έθνη: Μια Εισαγωγή για Μαθητές», διαθέσιμο στο link
http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26272&Itemid=10&showall=1

- «Τα 193 Κράτη», διαθέσιμο στο link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=28&Itemid=10
- «Τι είναι η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ», διαθέσιμο στο link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26990%3A2013-02-08-15-21-41&catid=12%3Aabout-un&Itemid=10
- «Τί είναι το Συμβούλιο Ασφαλείας;», διαθέσιμο στο link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26989%3A2013-02-08-14-52-07&catid=12%3Aabout-un&Itemid=10
- «Το Σύστημα των Ηνωμένων Εθνών», διαθέσιμο στο link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=category&id=25&Itemid=32
- «UNDP-Το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη», διαθέσιμο στο link http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=10803&catid=25:-----un-system-directory&Itemid=32
- World Bank – Παγκόσμια Τράπεζα, <http://www.worldbank.org/>
 - «Boards of Directors» διαθέσιμο στο link <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/EXTIBRD/0,,menuPK:3046081~pagePK:64168427~piPK:64168435~theSitePK:3046012,00.html>
 - «Country and Lending Groups» διαθέσιμο στο link <http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups>
 - «Country Classification: Change in Terminology» διαθέσιμο στο link <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/DATASTATISTICS/0,,contentMDK:20451503~menuPK:64133156~pagePK:64133150~piPK:64133175~theSitePK:239419,00.html>

- «Data-Methodologies» διαθέσιμο στο link
<http://data.worldbank.org/about/data-overview/methodologies>
- «Debt Relief» διαθέσιμο στο link
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTDEBTDEPT/0,,contentMDK:21701931~menuPK:4876171~pagePK:64166689~piPK:64166646~theSitePK:469043,00.html>
- «GNI per capita» διαθέσιμο στο link
<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>
- «How does the World Bank classify countries?» διαθέσιμο στο link
<https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378834-how-does-the-world-bank-classify-countries>
- «IBRD-Member Countries» διαθέσιμο στο link
<http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members#1>
- «ICSID - Member Countries» διαθέσιμο στο link
<http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members#5>
- «IDA-Member Countries» διαθέσιμο στο link
<http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members#2>
- «IFC - Member Countries» διαθέσιμο στο link
<http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members#3>
- «MIGA - Member Countries» διαθέσιμο στο link
<http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members#4>
- «Terms of Trade Adjustment», διαθέσιμο στο link
<http://data.worldbank.org/indicator/NY.TTF.GNFS.KN>

- «The Enhanced Heavily Indebted Poor Countries Initiative» διαθέσιμο στο link
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTDEBTDEPT/0,,contentMDK:20260411~menuPK:64166739~pagePK:64166689~piPK:64166646~theSitePK:469043,00.html>
- «The Multilateral Debt Relief Initiative» διαθέσιμο στο link
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTDEBTDEPT/0,,contentMDK:20634753~menuPK:4876270~pagePK:64166689~piPK:64166646~theSitePK:469043,00.html>
- «The World Bank's Fund for the Poorest» διαθέσιμο στο link
<http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida/fund-for-the-poorest.pdf>
- «What is IDA» διαθέσιμο στο link <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida.html>
- «What is the SDR deflator?» διαθέσιμο στο link
<https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378829-what-is-the-sdr-deflator>
- «What is the World Bank Atlas Method?» διαθέσιμο στο link
<https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378832-what-is-the-world-bank-atlas-method>
- «Why use GNI per capita to classify economies into income groupings?» διαθέσιμο στο link
<https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378831-why-use-gni-per-capita-to-classify-economies-into>
- «World Bank Group» διαθέσιμο στο link
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/ORGANIZATION/BODEXT/EXTEDS21/0,,contentMDK:21872375~pagePK:64099144~piPK:64099061~theSitePK:394278,00.html>

- «World Bank History» διαθέσιμο στο link
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/EXTARCHIVES/0,,contentMDK:20053333~menuPK:63762~pagePK:36726~piPK:437378~theSitePK:29506,00.html>

- «World Bank-FAQs» διαθέσιμο στο link
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTSITETOOLS/0,,contentMDK:20147466~menuPK:344189~pagePK:98400~piPK:98424~theSitePK:95474,00.html#1>

- WWE, <http://wwf.org/>
 - «WWF-Greece» διαθέσιμο στο link www.wwf.gr/

 - «WWF-Greece, FAQs», διαθέσιμο στο link <http://www.wwf.gr/faq>

- Υπουργείο Εξωτερικών, <http://www.hellenicaid.gr>
 - Διεθνές Πλαίσιο-ΟΗΕ, Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών, διαθέσιμο στο link <http://www.hellenicaid.gr/diethnes-plaisio/ohe/programma-anaptuxes-ton-enomenon-ethnon.html>